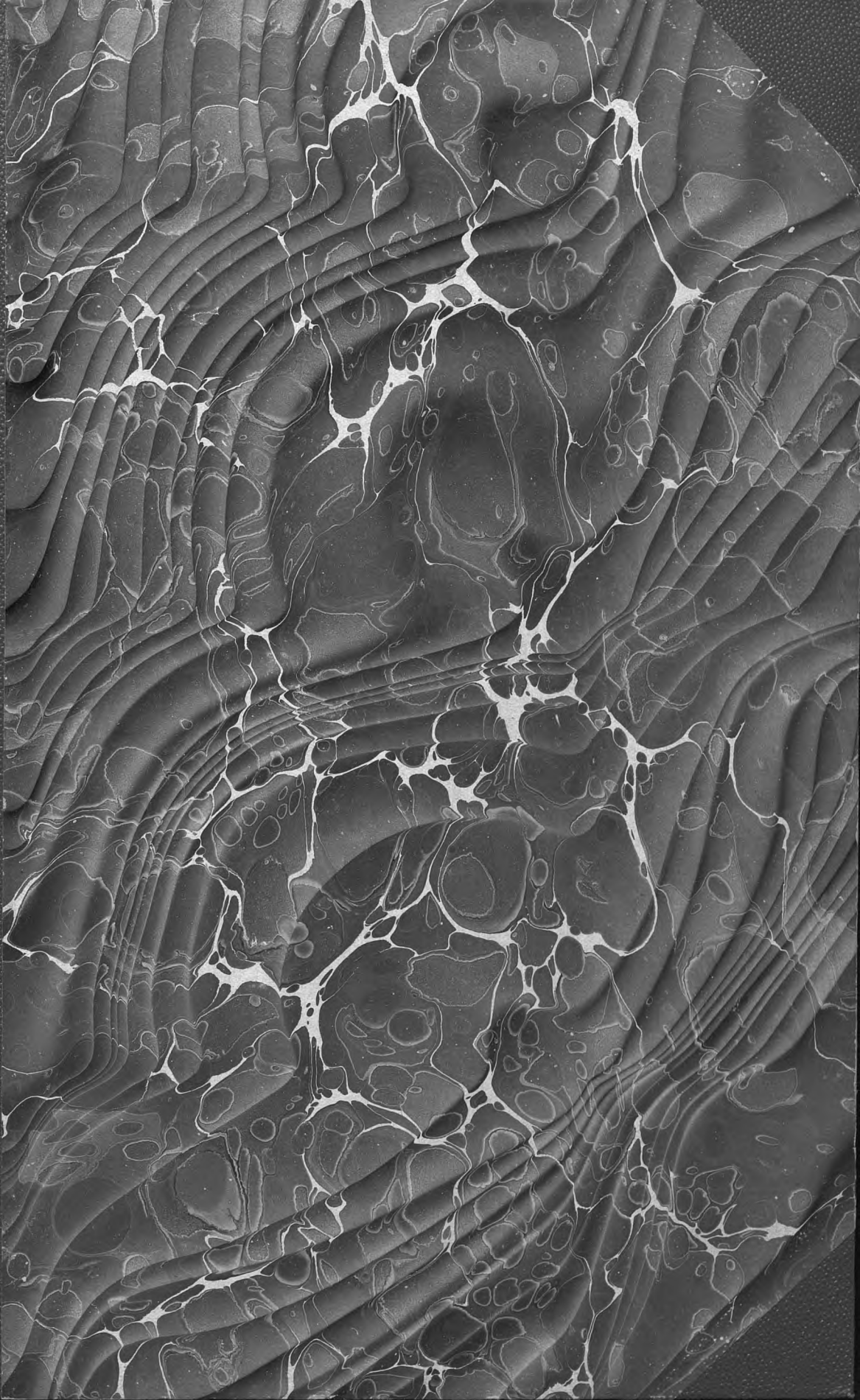

292549105 101 Københavns kommune

Mag. 09.686 Ha

Mag.
A. 686
La

**FORENINGEN AF
KØBENHAVNS
SKOTØJSFABRIKANTER**

GENNEM 40 AAR

1890
◆ ◆ ◆
1930

FORENINGEN AF
KØBENHAVNS
SKOTØJSFABRIKANTER

GENNEM 40 AAR

1890 * 8. APRIL * 1930

UDARBEJDET AF
GEORG HANSEN
cand. polit., Sekretær.

KØBENHAVN
TRYKT I LANGKJÆRS BOGTRYKKERI
1930

FORHISTORIEN

Saaledes som Forholdene har udviklet sig her i Landet, hvor den langt overvejende Del af Skotøjsindustrien har samlet sig i København, kan det ikke være andet, end at Foreningen af Københavns Skotøjsfabrikanter Historie i det store og hele maa blive den danske Skotøjsindustri Historie. Ifølge Forholdenes Natur maatte der selvfølgelig eksistere en Skotøjsindustri, før der kom en Skotøjsfabrikantforening, men saa snart man virkelig kunde begynde at tale om en Skotøjsindustri af nogen Betydning, fandt Fabrikanterne ogsaa hinanden i et Samarbejde for de fælles Interesser.

Industriens Begyndelse her i Landet var ikke lovende. Den første Fabrik oprettedes i 1874, den hed Københavns Skotøjsfabrik og var et Aktieselskab; men i Løbet af 6 Aar havde den opbrugt sin Kapital og maatte likvidere. Til denne Fabrik var i forskellige Egenskaber knyttet flere af de Mænd, der senere kom til at spille en Rolle som Fabrikanter, deriblandt S. SØRENSEN og W. SCHÄFER. Sporene skræmmede imidlertid ikke, idet daværende Skomagemester S. JOHNSEN i 1879 oprettede en Fabrik, og det samme gjorde S. SØRENSEN i 1880, da Københavns Skotøjsfabrik var ophørt, og inden længe fulgte W. SCHÄFER og M. GOLDSTEIN efter.

Nu maa man ikke tænke sig disse Fabrikker i Lighed med Nutidens med deres lange Rækker af Maskiner og stærke Arbejdsdeling. Der fandtes paa de ældste Fabrikker ikke andre Maskiner end nogle Symaskiner med Fodkraft, en Stanse til Udhugning af Underlæderet og en Gennemsyningsmaskine, og hele Skoens Fremstilling var kun delt i 5–6 forskellige Arbejdsprocesser, medens man paa en moderne Skotøjsfabrik kan komme op paa et Antal af ca. 170 forskellige Arbejdere, der har hver sit lille Arbejde at udføre, inden Skoen bliver færdig, og der anvendes op til 200 forskellige Maskiner. Men selv om Arbejdsdelingen endnu kun var gennemført i meget ringe Grad, bevirkede den dog i Forbindelse med, at Fabrikkerne producerede Standardvarer, at Fabrikkerne kunde producere langt billigere end Haandskomagerne, der maatte tage individuelle Hensyn overfor hver

enkelt Kunde; men til Gengæld passede naturligvis Fabriksfodtøjet heller ikke saa godt til Foden som det haandsyede, der i Reglen var tilpasset omhyggeligt efter Brugerens Fod, og Fabrikkerne havde heller ikke den Gang det Utal af Læstefaconer, som nu bruges, og hvorved enhver normal Fod kan finde det Fodtøj, der passer. Ogsaa i Udseende og Holdbarhed stod Fabriksfodtøjet den Gang tilbage for det haandsyede, og det lignede ikke ret meget de elegante og gode Vareser, der nu fremstilles.

De rigtige Haandskomagere foragtede Fabriksfodtøjet dybt og havde gerne, om de havde kunnet, slaet Industrien ihjel, og de vilde hverken forhandle eller reparere Fabriksfodtøjet. Men Udviklingen var dem for stærk. Langsomt, men sikkert gik Forbruget over til Fabriksfodtøjet, og den ene Skomager efter den anden blev af Forholdene tvunget til at opgive sin Modstand mod at forhandle og reparere det.

Et Vendepunkt i den danske Skotøjsindustri Historie dannede den store nordiske Udstilling, der i 1888 afholdtes her i København. Som alle andre Fag holdt Landets Skomagere den Sommer deres Generalforsamling her i Byen, og ved samlede Besøg paa de største af Skotøjsfabrikkerne gik det op for mange, at der vist var noget om, at Fremtiden i Skomagerfaget tilhørte det maskinsyede Fodtøj, og mange varige Forretningsforbindelser blev det Aar indledet til gensidig Tilfredshed.

De faa Skotøjsfabrikanter, der for Størstedelen kendte hinanden personlig, talte naturligvis sammen om, hvad der kunde være af fælles Interesser. De drøftede de nyopdukkende Konkurrenters efter deres Mening urimeligt lave Priser og Arbejdernes Krav om større og større Lønninger. Arbejderne havde jo allerede længe været organiserede, idet Skomagersvendene havde dannet Fagforening, endnu før der var Fabriker til, nemlig i 1873. Ganske vist var Faget ikke gennemorganiseret; endnu var der adskillige uorganiserede mandlige Arbejdere, og Størsteparten af Kvinderne stod uden enhver Organisation. Men Organisationen vandt mere og mere Indpas paa Fabrikkerne, og medens det tidligere havde været saadan, at hver enkelt Fabrikant havde fastsat sine Arbejds lønninger efter Aftale med sine egne Arbejdere, kom nu det Tidspunkt, da Fagforeningen forlangte at være medbestemmende om Lønforholdene, og dette bevirkede, at Fabrikanterne ogsaa sluttede sig sammen for bedre at kunne holde Fagforeningen i Tømme, og det første haandgribelige Resultat af denne Samvirken foreligger i en Haandpinderprisliste, der er sluttet d. 8. April 1890,

fra hvilken Dato man kan regne Foreningen af Københavns Skotøjsfabrikanter som en Kendsgerning. Denne Prisliste er underskrevet af 9 Fabrikanter, men ikke af Fagforeningen, hvilket viser, at man, skønt man havde maattet gaa med til at forhandle med Fagforeningen om Priserne, dog opretholdt den Fiktion, at det var Fabrikanterne, der var enebestemmende over, hvad der skulde betales.

DE FØRSTE 10 AAR

1890—1899.

Om Foreningens første Aar har vi kun meget sparsomme Oplysninger. Der findes overhovedet ingen Dokumenter fra Tiden før 1894 og heller ikke nogen Protokol, lige saa lidt som Foreningens første Love er opbevarede. Dette er maaske ikke saa mærkeligt, idet de sandsynligvis kun har eksisteret i et enkelt haandskrevet Eksemplar. Endnu saa sent som i 1896 bliver et Forslag fra et Medlem om at trykke Lovene og udsende dem til Medlemmerne pure forkastet. Sandsynligvis har Aarene 1890—93 været rolige og stiltfærdige Aar, hvor der ikke har været særligt alvorlige Stridigheder.

Formand for Foreningen var fra første Begyndelse S. JOHNSEN, og Næstformand W. SCHÄFER. Som Kasserer og Sekretær var indtraadt M. M. SØRENSEN, en Søn af S. SØRENSEN, saaledes at Ledelsen laa i Hænderne paa Repræsentanter for de tre ældste Fabrikker, og her laa den — og laa godt — i en lang Aarrække.

I Begyndelsen af 1894 er de rolige Tider forbi. Skomagervendenes Forbund fremsender et Forslag til en ny Haandpinderprisliste, og Forbundet, som jo ogsaa senere ved forskellige Lejligheder har stillet nogle ret kraftige Krav, har aabenbart været temmelig graadig i sine Forlangender ved denne Lejlighed; thi Fabrikanterne vedtager paa et Møde den 15. Februar at svare Forbundet, at det foreliggende Forslag aldeles ikke kan danne Grundlaget for nogen Forhandling, og samtidigt vedtager man, at hvis Resultatet af dette Svar skulde blive, at Svendene forsøger en partiel Strejke hos et eller flere af Foreningens Medlemmer, og Striden ikke kan bilægges af en saakaldt »Voldgiftsret«, er alle de øvrige Medlemmer under en Mulkt paa 500 Kr. forpligtet til at besvare Strejken med en fuldstændig Lockout. Denne Beslutning er underskrevet af Foreningens 10 Medlemmer. Uvejret drev dog over endnu denne Gang, men allerede i Maj Maaned gik det løs med en Strejke hos W. SCHÄFER & Co. Formaalet med Strejken karakteriseres i en Skrivelse fra Forbundet saaledes:

- 1) At Vinduerne lukkes op.
- 2) Et Spiselokale for Arbejderne.
- 3) Overkrogs Fjernelse, og endelig
- 4) Arbejdssedlernes Afskaffelse. Det sidste gælder for samtlige Fabrikker.

Strejken besvares i Henhold til Vedtagelsen af 15. Februar med en Lockout fra de øvrige Fabrikkers Side; men et Par af Medlemmerne protesterede energisk herimod, idet de hævdede, at de havde givet deres Tilslutning under falske Forudsætninger, da Aarsagen til Arbejdsstandsningen efter deres Mening var, at SCHÄFER havde afvist enhver Forhandling med Forbundet. De nægtede derfor at iværksætte Lockouten og udmeldte sig af Foreningen, og denne idømte dem en Bøde paa 500 Kr. hver. Hvorledes Sagen herefter udviklede sig, kan man ikke se, men 1895 er Fred og Enighed bragt til Veje, idet de to Virksomheder da atter indtræder. Konflikten varede imidlertid ikke ret længe. Man enedes om at lade den afgøre ved Voldgift, og som Opmand valgtes Skomagerlaugets

S. JOHNSEN

Oldermand, A. HANSEN. Dette var den første Voldgiftssag i Foreningen, og Resultatet afventedes med stor Spænding. Medlemmerne vandrede frem og tilbage paa Gaden udenfor Oldermandens Bopæl, medens Forhandlingerne stod paa. Resultatet lod ikke vente længe paa sig. Da Sagen var procederet fra begge Sider, og Fabrikanterne havde overbevist Opmanden om, at Kravet om, at Vinduerne skulde lukkes op, ikke saa meget skyldtes Trang til frisk Luft som Trang til at følge med i, hvad der foregik paa Pladsen udenfor, hvor der foretoges store Grundudgravninger paa en forhenværende Kirkegaard, rejste han sig op og afsagde straks Kendelsen: »SCHÄFERS Vinduer skal holdes lukkede«. Hvorledes de øvrige Spørgsmaal, som havde givet Anledning til Konflikten, blev afgjort, foreligger der ingen Oplysninger om.

Freden varede kun kort. I Juni Maaned iværksattes Naadlerstrejke, atter hos W. Schäfer & Co., fordi Firmaet forsøgte at gennemføre Enkeltmandskontrakter med 1–3 Maaneders Opsigelsesfrist. Firmaet fortsatte hermed under Strejken og fik ogsaa forskellige Arbejdere paa saadanne Kontrakter med Forpligtelse til at staa udenfor Fagforeningen. De heri fastsatte Lønninger var 18 Kr. pr. Uge eller Akkord for en mandlig Klistrer og 12 Kr. pr. Uge eller Akkord for en Klisterske. Kontrakterne kunde opsiges fra Firmaets Side med 1 Maanedes og fra Arbejdernes med 3 Maanedes Varsel. Konflikten varede en Maanedes Tid og sluttede med et Forlig den 15. Juli ved Imødekommenhed fra begge Sider. I dette Forlig fastsattes en Minimalløn for en øvet Naadlerske paa 10 Kr. ugentlig eller $16\frac{2}{3}$ Øre pr. Time.

Disse gentagne Konflikter har aabenbart generet begge Parter og medførte, at man drøftede Mulighederne for at finde mere fredelige Veje til Afgørelse af Uoverensstemmelser, og Resultatet blev ogsaa, at man i Efteraaret 1894 oprettede en staaende Voldgiftsret i en Overenskomst, hvoraf vi anfører følgende:

»Foreningen af Kjøbenhavnske Skotøjsfabrikanter« og »Skomagervsvendenes Forbund« i Kjøbenhavn have indgaaet Overenskomst om Oprettelse af en staaende Voldgiftsret for derved at forebygge de for begge Parter saa ødelæggende Striker, som kunne fremkomme paa Grund af forskellige Spørgsmaal, ikke alene vedrørende Arbejdslønnen, men alle andre faglige Spørgsmaal af enhver Art, samt for i det Hele og Store at skabe et godt Forhold mellem Arbejdsgivere og Arbejdere i Faget.

Voldgiftsretten oprettes og arbejder med følgende Magtomraade.

1.

Alle Stridsspørgsmaal i Faget, af hvad Art nævnes kan, mellem Arbejdsgiver og Arbejder henvises til Voldgiftsrettens Behandling og søges bilagt af samme.

2.

Ingen Arbejdsnedlæggelse maa finde Sted, hverken partielt eller almindelig, paa noget Stridsspørgsmaal, af hvad Art nævnes kan, førend Sagen har været behandlet af Voldgiftsretten.

3.

Vedkommende Parter skulle bøje sig for den af Voldgiftsretten afsagte Kendelse«.

Det er jo meget vidtgaende Bestemmelser. Der indføres i Virkeligheden efter Ordene at dømme tvungen Voldgift ogsaa i alle Lønstridigheder og Forbud mod Arbejdsstandsninger, hvilket dog vistnok ikke helt var Mening. I hvert Fald varede det ikke saa forfærdelig længe, inden Freden blev brudt paany.

Foreningen havde imidlertid i Sommeren 1894 faaet vedtaget nye Love og havde faaet anskaffet en Protokol, hvori Lovene indførtes og underskrevet af samtlige Medlemmer, hvis Antal paa dette Tidspunkt var 8. Lovene er i mange Henseender strenge. Der har aldrig senere været saa skrappe Regler for Antagelse af Arbejdere som den Gang. Uden Tilladelse at antage en Arbejder, der var beskæftiget hos et andet Medlem, eller som stod i »Den sorte Bog« kostede 100 Kr., og det samme kostede det at overtræde Prislisen. Der findes ogsaa i Lovene Bestemmelser om Konflikter. Hvis et enkelt Medlem faar Strejke, samles Foreningen til Møde og vedtager, hvorledes det paagældende Medlem har at forholde sig, dog skal den paagældende kun rette sig efter Vedtagelsen, hvis den er truffen med $\frac{3}{4}$ Majoritet. Opnaas der ikke ad denne Vej en Løsning af Sagen, maa de øvrige Medlemmer iværksætte Lockout, dog ikke for de Arbejdere, der skriftligt afgiver Erklæring om, at de ikke er Medlemmer af Fagforeningen eller Naadleklubben.

W. SCHÄFER

En Bestemmelse i Lovene, der sikkert vil tiltale Nutidens Fabrikker, er, at Indskudet for nye Medlemmer kun er 4 Kr., og Kontingentet kun 4 Kr. Kvartalet, dog med en lille Tilføjelse om, at der naar som helst kan vedtages Ekstrakontingent.

Der frembød sig ogsaa andre Opgaver end de rene Arbejderspørgsmaal. I 1895 viser det sig, at Priserne paa Huder og Læder stadig stiger saa stærkt, at ogsaa Skotøjspriserne maa forhøjes, og der vedtages en Meddelelse til Kunderne herom. Forhøjelsen traadte straks

i Kraft for selvpudset Arbejde, og det bebudedes, at det andet Fodtøj snart vilde følge efter. Som Eksempler paa Priserne den Gang anføres: En Herrelæders Morgensko med Læderkap og Skindfoer kostede efter Forhøjelsen 41 Kr. pr. Dusin Par, og en tilsvarende Damesko 31 Kr. pr. Dusin Par. De Priser var dog ikke at betragte som aldeles bindende; der kunde godt ydes en Rabat til Grossister og andre større Forbrugere. Dette var Foreningens første Forsøg paa at beskæftige

S. SØRENSEN

sig med Skotøjspriserne. Det blev ikke det sidste. Og det er jo muligt, at det første Forsøg var kronet med Held, men det skulde senere vise sig, at der ikke var noget Spørgsmaal, som i den Grad kunde skabe Splid og Uenighed i Foreningen, som netop Prisspørgsmaalet, hvilket Spørgsmaal man derfor i de senere Aar har ladet ligge ganske stille.

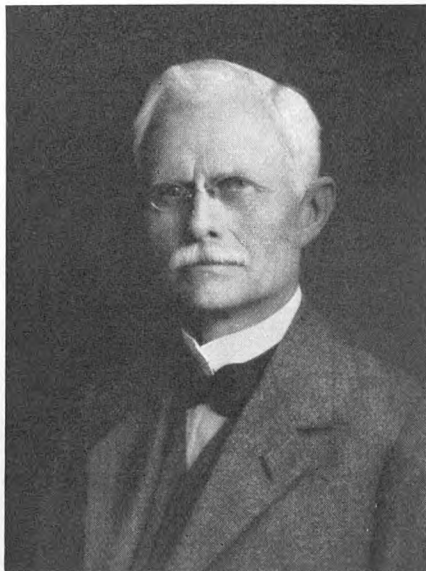
Fabrikantforeningen begyndte nu at overveje Spørgsmaalet om en Revision af den gældende Haandpinderprisliste, der var traadt i Kraft i 1894, og der nedsattes et Udvalg, som udarbejdede et Udkast til nye Akkorder og gik i Forhandling med Forbundets Udvalg efter at have opsagt Over-

enskomsten til Udøb 15. December 1895. Udkastet blev meget unaadigt optaget af Forbundet, hvis Formand nu var CARL F. MADSEN, den senere Formand for De samvirkende Fagforbund, som havde afløst den tidligere Formand, H. HONORÉ. Svendenes Udvalg hævdede, at der efter den gamle Pinderprisliste kun kunde tjenes gennemsnitlig ca. 17 $\frac{1}{2}$ Kr. om Ugen, hvorfor de forlangte Forhøjelser, medens Fabrikantterne mente, at der kunde tjenes op til 24 Kr. om Ugen.

Forhandlingerne førte ikke til noget Resultat, selv om man strakte sig en Del fra Fabrikanternes Side, og Svendenes Generalforsamling forkastede enstemmigt Forslaget, men tilbød at fortsætte Arbejdet efter d. 15. December efter de Priser, der stod i deres eget Forslag, hvilket Fabrikantterne selvfølgelig ikke vilde gaa med til, og de vedtog derfor

at holde op med Akkordarbejdet fra d. 15. December. Den 14. December standsede imidlertid Svendene Arbejdet og hævdede, at de var lockoutede, medens Fabrikkerne lige saa energisk paastod, at de strejkkede. Arbejdsstandsningen omfattede 14 Fabrikker med 470 Arbejdere. Man kom dog snart igen paa Forhandlingsfod, men det hjalp ikke noget. Et nyt og forbedret Forslag fra Fabrikanternes Side forkastedes ogsaa.

Fabrikanterne begyndte nu at se sig om efter frivillig Arbejdskraft, og det lykkedes ogsaa at faa fat i en Del saadanne, men ikke tilstrækkelig mange, hvorfor W. SCHÄFER paa et Møde i Fabrikantforeningen tilbød at rejse til Tyskland og fremskaffe det tilstrækkelige Antal Arbejdere. Det blev imidlertid ikke noget vellykket Foretagende. Det gik let nok til at begynde med. Der blev engageret et stort Antal Arbejdere, og det blev aftalt med dem, at de skulde møde paa Banegaarden paa en bestemt Tid; men imidlertid havde Arbejdernes Organisation i Berlin faaet Meddelelse om Sagen fra Danmark, og da SCHÄFER kom til Banegaarden med sine uorganiserede Arbejdere, var de organiserede mødt

M. M. SØRENSEN

op i stort Tal og forhindrede Afrejsen. Det kom til temmelig stormende Optrin, og SCHÄFER mistede bl. a. sin høje Hat, der senere fremvist som et Trofæ paa Forbundets Kontor her i København. Selv om det saaledes ikke lykkedes at faa Arbejdere fra Tyskland, var der dog nogle af Fabrikkerne, der gik med nogenlunde fuld Kraft, medens andre laa stille.

Konflikten varede i næsten 3 Maaneder. Den 6. Marts genoptoges Arbejdet, efter at der var opnaaet Enighed om ny Overenskomst, hvori man foruden Akkorderne fastslog en Minimaltimeløn af 30 Øre mod 25 Øre tidligere. Arbejderne slog selvfølgelig dette Resultat op som en stor Sejr, omend de bortset fra Forhøjelsen af Minimallønnen, der paa dette Tidspunkt reelt ikke betød noget videre, ikke opnaaede

synderlig andet, end de kunde have opnaaet før Konflikten. Men denne viste iøvrigt, at begge Parter var i Besiddelse af stærke og kampkraftige Organisationer. Det har sikkert ikke været let for Fabrikanterne at staa en 3 Maaneders Kamp igennem. De var langt fra alle de »Kapitalister«, som de stadig kaldtes i »Social-Demokraten«. Mange af dem sad sikkert temmelig smaat i det den Gang, og det tjener til Ære for den unge Forening, at den kunde komme gennem saadan en Situation uden at sprænges.

Efter disse bevægede Aar indtraf en længere Fredsperiode, hvor man ogsaa fik Tid til at beskæftige sig med andre Ting. Da Spørgsmaalet om lovpålig Forsikring af Arbejderne mod Ulykkestilfælde kom frem, tog Fabrikantforeningen straks Spørgsmaalet op om selv at overtage Risikoen, og der dannedes i 1898 en Ulykkesforsikrings-Afdeling, der til at begynde med i Virkeligheden var et gensidigt Ulykkesforsikrings-selskab; men da man mente, at Omraadet var for lille, gik man senere over til at tegne en samlet Forsikring for alle Medlemmerne i et andet Selskab, hvorved man opnaaede langt bedre Betingelser, end man kunde have opnaaet ved at tegne sig enkeltvis. Foreningens Medlemmer har tjent mange Penge paa denne Ulykkesforsikring, og det var først, da man i Forbindelse med Dansk Arbejdsgiverforening kunde opnaa lige saa gode Betingelser ad andre Veje, at man ophævede Ulykkesforsikrings-Afdelingen.

Ogsaa Forholdet overfor Kunderne havde man fremme, idet man drøftede Spørgsmaalet om fælles Optræden overfor dem, der søgte Akkord, uden at der dog endnu kom noget ud af det.

Toldspørgsmaalet drøftedes ligeledes, idet der blev nedsat et Udvalg til at undersøge, hvorledes Toldforholdene var, for eventuelt at gaa til Regeringen med Anmodning om Forbedringer.

Med Forbundet forhandlede man i 1898 i forholdsvis god Forstaaelse om en Forbedring af Naadlernes Akkorder og blev enig om en fælles Prisliste, men man vilde ikke imødekomme Forbundets Krav om en Minimalløn af 20 Øre for alle Kvinder over 16 Aar; man tilbød en Minimalløn af 20 Øre for øvede Naadlersker og 15 Øre for andre Kvinder over 18 Aar, hvilket Tilbud Forbundet modtog.

I det følgende Aar var man lige ved at komme i Konflikt for at støtte Skomagermestrene, der maatte tage en Strejke, fordi de ikke kunde strække sig videre end til en Forhøjelse af 15–20% paa de gamle Priser, hvilket ikke nær tilfredsstillede Svendene. Skomagermestrene søgte Fabrikantforeningens Hjælp, og denne raslede stærkt

med Sværdet, hvilket i nogen Grad forskrækkede De samvirkende Fagforbund, der i gentagne Henvendelser til Formanden anmodede Foreningen om at vente og se, om de Forhandlinger, der nu igen skulde føres, ikke vilde give noget Resultat. Der er ingen Tvivl om, at Foreningens truende Stilling havde en betydelig Indvirkning paa Arbejderne, og da Strejken afsluttedes efter et Par Maaneders Forløb, modtog man ogsaa en varm Takkeskrivelse fra Skomagerlauget for den Hjælp, man havde ydet.

Under Konflikten i 1896 havde man selvfølgelig søgt et vist Samarbejde med andre Arbejdsgiverorganisationer, og man fik ogsaa megen Ros for sin Standhaftighed og kraftige Opfordringer til at holde ud, men om nogen effektiv Støtte var der ikke Tale og kunde vel heller ikke saa godt blive det, da der ikke fandtes nogen almindelig Arbejdsgiverforening. Men denne Konflikt var sikkert en af de medvirkende Aarsager til, at Arbejdsgiverforeningen af 1896 blev dannet. Hertil sluttede Skotøjsfabrikantforeningen sig imidlertid ikke. Først nogle Aar efter, nemlig i 1899, tog man Spørgsmaalet om at indmelde sig i Arbejdsgiverforeningen op til alvorlig Drøftelse, og paa et Par Generalforsamlinger i December 1899 vedtoges enstemmig Tilslutning til Arbejdsgiverforeningen, og hermed indtræder Foreningen i et nyt Afsnit af sit Liv.

Foreningen og Skotøjsindustrien i det hele taget havde nu overstaet Begyndervanskelighederne og havde vundet en fast og sikker Position. I Konkurrencen med Haandskomageriet var Industrien blevet den sejrende. Men det var jo ikke blot den danske Industri, der havde deltaget i denne Konkurrence, ogsaa Udlandet, hvor Skotøjsindustrien var langt ældre end her, vilde være med, og Følgen blev en noget stigende Indførsel. Denne udgjorde i Aarene 1890-94 gennemsnitlig 125.000 kg. pr. Aar og i Aarene 1895-99 gennemsnitlig 200.000 kg. Naar man tager i Betragtning, at Overgangen til det billigere Fabriksfodtøj medførte et stærkt øget Forbrug, maa man under Hensyn til, at den udenlandske Industri var længere fremme end den danske, forbavses over, at Stigningen ikke var større.

UDVIKLINGEN TIL MODERNE INDUSTRI

1900—1908.

Noget af det første, Foreningen efter sin Optagelse i Arbejdsgiverforeningen havde at foretage sig, var at faa vedtaget nye Love. Denne Gang bliver Lovene trykt og udleveret til Medlemmerne. Bortset fra de Ændringer, der nødvendiggøres af Medlemskabet til Arbejdsgiverforeningen, er Lovene ikke væsentligt forskellige fra de tidligere Love. Reglerne for Antagelse af Arbejdere er dog ændrede en Del. Medens man tidligere skulde rette skriftlig Forespørgsel til en arbejdssøgendes tidligere Arbejdsgiver, kan man nu nøjes med en telefonisk Forespørgsel, og kun hvis der iværksættes en Afolkning af den tidligere Arbejdsgivers Fabrik, eller vedkommende Arbejder skylder ham Penge, eller det drejer sig om en Lærling, der ikke har udstaaet sin Læretid, maa han absolut ikke antages. Fremsættes der andre Indvendinger, har Forespørgeren Ret til at lade en Voldgift afgøre, om Indvendingerne er berettigede.

Med Hensyn til Kontingentet bliver dette ved at være beskedent, selv om det sættes op til 5 Kr. Kvartalet; men nu faar man jo desuden Bidrag at betale til Arbejdsgiverforeningens Fællesfond og til sin egen faglige Hjælpefond, til hvilken sidste der betales 10 Øre pr. Uge pr. Arbejder.

Bestyrelsen udvides nu til 4 Medlemmer, og som nyt Medlem indvælges H. MARGOLINSKY af Firmaet C. Holbek & Co.

Den første Gang, man faar Brug for Arbejdsgiverforeningens Assistance, er ved Forhandlingerne om en ny Overenskomst pr. 15. Januar 1901. Det kneb stærkt med at opnaa Enighed, og Resultatet blev omsider, at man forlængede Overenskomsten 1 Aar for at give Tid til fortsatte Forhandlinger, idet Forbundet til Slut forkastede et Forslag om at forny Overenskomsten paa 3 Aar omtrent uforandret mod Forhøjelse af Minimallønnen til 33 Øre. Forhandlingerne fortsattes straks efter under meget højtidelige Former. Der nedsattes et fast

Udvalg, der skulde forhandle en Gang ugentlig, og der vedtoges en nøjagtig Forretningsorden og opstilledes en Liste over alle de Punkter, der skulde forhandles, og endvidere bestemtes det, at Forhandlingerne skulde stenograferes. Af disse stenografiske Referater, der viser, at Diskussionen i det store og hele er ført mellem W. SCHÄFER for Fabrikantforeningen og C. F. MADSEN for Forbundet, fremgaar det tydeligt, at de Argumenter, der fra begge Sider anføres, i det væsentlige er de samme som de, der bruges den Dag i Dag. Arbejdsgiverne henviser til den udenlandske Konkurrence og til, at Lønningerne i Udlandet er langt lavere, og Arbejderne hævder, at de jo ikke har sagt Overenskomsten op for at faa mindre, men absolut maa kræve nogen Forhøjelse, da de nu i 11 Aar omtrent ingenting har faaet.

Af Referaterne ser man imidlertid, at Fabrikkerne nu for en stor Del har skiftet Karakter, idet der drøftes Spørgsmaal om Priser ikke blot ved Pudsemaskiner, men man ser, at der ogsaa er begyndt at komme Pindemaskiner, idet man drøfter Akkorderne for Overtrækning til Pindemaskinen. At sætte Akkorder for Pindemaskinen eller de øvrige Maskiner i Pinderi og Pudseri var der ingen, der drømte om paa dette Tidspunkt, i hvert Fald ikke indenfor Foreningen. Udenfor Foreningen stod imidlertid en Virksomhed, som havde indført Akkord i nogen Udstrækning ved Maskinerne. Det var Hertz' Garveri og Skotøjsfabrik. Men saa meget frygtede man fra Fabrikanternes Side for disse Akkorder, at man af den Grund nægtede at optage Firmaet i Aaret 1900, og kun med stor Betænkelighed gik man ind paa at optage det i Slutningen af 1901. Det skulde endnu vare 8 Aar, inden Akkord ved Maskinerne blev gennemført, og da var det paa Grund af Krav fra Fabrikanterne og efter stærk Modstand fra Arbejdernes Side. — Det lykkedes ikke at opnaa Enighed om de foreliggende Stridsspørgsmaal, og Forhandlingerne sluttede allerede i April Maaned 1901. Men ingen af Parterne mente aabenbart, at Tiden var inde til større Stridigheder, idet Overenskomsten fik Lov at løbe videre til 15. Januar 1903.

Et Spørgsmaal, som tidligere havde været fremme indenfor Foreningen, dukkede nu op med forøget Styrke. Det var Forholdet overfor de akkordsøgende Skotøjshandlere. Man syntes, at Anmodningerne om Akkord efterhaanden blev altfor hyppige, og Sagernes Behandling altfor tilfældig, fordi man ikke havde noget Organ, der kunde tage sig heraf. Som Følge deraf stiftede man i 1901 en Akkord- og Konkursafdeling under Foreningen, en Afdeling, der i lang Tid bevarede sin

Tilknytning til Foreningen, men efterhaanden opnaaede større og større Selvstændighed og nu staar som en ganske uafhængig Institution, der som Medlemmer optager enhver, der har Interesser i Branchen, uden Hensyn til, om han er Fabrikant eller ej.

Disse ny Opgaver, som Foreningen fik, bevirkede selvfølgelig et større Kontorarbejde, og Arbejdet var nu vokset saaledes, at Bestyrelsens Medlemmer ikke selv kunde overkomme det mere. Foreningen oprettede derfor et Kontor og antog en Sekretær til at passe det rent kontormæssige Arbejde og fungere som Kasserer. Den første Sekretær, man fik, var imidlertid ikke rigtig heldig. Efter ca. $\frac{1}{2}$ Aars Forløb forsvandt han med Kassebeholdningen eller i hvert Fald saa meget af den, som han kunde faa fat i, og man saa aldrig senere noget til ham. Foreningen led imidlertid ikke noget Tab, da han ved sin Tiltrædelse havde maattet stille en Kaution, hvorigennem Beløbet blev dækket. Efter hans Afgang fik man den senere Bankdirektør og Minister HAS-SING-JØRGENSEN til Sekretær. Han fungererede i henved 4 Aar.

Et Spørgsmaal, som ofte har sat Sindene i Bevægelse, kom nu frem, idet Skomagerlauget anmodede Fabrikantforeningen om en Forhandling angaaende Fabrikernes Salg til Private. Forhandlingen kom i Stand, og man udtalte fra Fabrikantforeningens Side, at man i Principet var enig med Skotøjshandlerne i, at Salg til Private i Almindelighed ikke burde finde Sted paa Fabrikkerne, men at saadant Salg til Private i Virkeligheden heller ikke fandt Sted bortset fra Fabrikernes Arbejdere og Funktionærer undtagen i saadanne Tilfælde, hvor de paagældende havde forstaaet at skuffe Fabrikanterne med Hensyn til deres Livsstilling. Foreningen erklærede sig villig til at indskærpe Medlemmerne, at de ikke burde sælge til andre Private end deres egne Arbejdere og Funktionærer, men mente ikke, at der lod sig gennemføre nogen effektiv Kontrol. Skomagerlauget kom imidlertid igen efter nogen Tids Forløb og ønskede ny Forhandling, da Salget til Private efter dettes Mening endnu fortsattes, men nu ønskede Foreningen ikke at fortsætte Forhandlingerne, idet man maatte anse Sagen for uddebatteret, og man havde gjort det, man havde lovet, nemlig at henstille til Medlemmerne at undgaa Salg til Private.

Paa Generalforsamlingen i 1904 udgik Fabrikant M. M. SØRENSEN som Medlem af Bestyrelsen efter i en lang Aarrække at have beklædt Posten som Sekretær og Kasserer paa ganske udmærket Maade. Han afløstes i Bestyrelsen af Direktør ALFRED HERTZ.

Prisniveauet havde i en lang Række Aar været opadgaende, og

følgelig maatte Fabrikanterne paany til at drøfte Spørgsmaalet om Prisforhøjelse for Fodtøj. Det var nu 4de Gang, idet man baade i 1895, 1898 og 1900 havde udsendt Cirkulære om Prisforhøjelse. Hidtil var disse Vedtægter gaaet af uden Gnidninger. Der var heller ikke denne Gang nogen Uenighed om, at det var nødvendigt at forhøje Priserne, men det kneb lidt at komme til Rette om, paa hvad Maade det skulde bekendtgøres. Nogle vilde have det bekendtgjort ved Cirkulære til Skotøjshandlerne, og andre ved Meddelelse i Bladene, hvilket stærkt fraraadedes af nogle, fordi det netop vilde give de illoyale Skotøjshandlere Anledning til at lave Reklame om, at de ikke forhøjede deres Priser. Resultatet blev imidlertid, at man ved en Forsamling af Skotøjsfabrikanter og Grossister enedes om en Plakat med Meddelelse til Publikum om højere Skotøjspriser, hvilken Plakat var beregnet til Ophængning i Skotøjsforretningerne.

Man var nu igen naaet til Afslutning af en Overenskomstperiode, idet Overenskomsten var opsagt til 15. Januar 1906. Alleerede 29. December 1905 afsluttedes en ny 3aarig Overenskomst

uden væsentlige Ændringer af Akkorderne, men med en Forhøjelse af Minimallønnen for mandlige Arbejdere til 35 Øre, øvede Naadlersker 24 Øre og andre Kvinder 19 Øre.

Der var imidlertid nu dannet en ny Sammenslutning indenfor Arbejdsgiverforeningens Rammer, nemlig »Industrifagene«, hvis Formaal dels var at varetage Industriens Interesser indenfor Arbejdsgiverforeningen og tillige at overtage de forskellige Organisationers kontormæssige Administration og Sekretariater. Til denne Organisation sluttede Skotøjsfabrikantforeningen sig straks, idet Indmeldelsen vedtoges d. 10. December 1906. Men Industrifagenes Overtagelse af Sekretariatet for de forskellige Organisationer skete først lidt efter lidt, og foreløbig fortsatte Skotøjsfabrikantforeningen med sit eget Kontor.

A. HERTZ

Man havde nu faaet en ny Sekretær efter HASSING-JØRGENSENS Afgang, og denne Gang havde man paany været uheldig. Efter et Aars Forløb maatte Sekretæren indlægges paa Sct. Hans Hospital og efterlod Regnskabet i en sørgelig Uorden.

Medens Forholdet til Arbejderne i det store og hele i disse Aar havde været fredeligt, begyndte nu den Branche, som lige siden da har været det uroligste Hjørne indenfor Forbundet, nemlig Tilskærerne, at røre paa sig. Paa Trods af Overenskomsten forlangte de paa en Del af Fabrikkerne en Minimalløn af 43 Øre i Timen og truede med at forlade Arbejdet, hvis deres Krav ikke opfyldtes. Foreningen vedtog i den Anledning at forbyde Medlemmerne at forhøje Time-lønningerne for Tilskærerne, før dette Spørgsmaal var ude af Verden. Det varede dog kun 2 Dage, inden denne Konflikt var i Orden, idet der blev holdt et Møde, hvor Forbundet, hvis Formand nu var LAUR. JØRGENSEN, erklærede, at det skyldtes en ren Misforstaaelse, naar Tilskærerne havde forlangt en ny Minimalløn, og beklagede den skete Misforstaaelse, samt lovede at gøre sit bedste for, at samtlige Tilskærere genoptog Arbejdet. Til Gengæld erklærede Foreningen, at man ikke vilde lægge Hindringer i Vejen for, at hvert enkelt Medlem betalte hver af Tilskærerne den Timeløn, han maatte blive enig med ham om.

I August Maaned 1907 afgik Foreningens Formand, Fabrikant S. JOHNSEN ved Døden efter at have siddet som Formand for Foreningen i 17 Aar. Med fast og myndig Haand havde han ledet Foreningen, ypperligt bistaet af Næstformanden, W. SCHÄFER, der nu overtog Formandsposten. De supplerede hinanden ganske fortræffeligt. Begge var de saare dygtige Fagmænd, og særlig W. SCHÄFER var en Foregangsmand indenfor Faget og sørgede for til enhver Tid at holde sin Fabrik indrettet saa moderne som muligt. Paa det Tidspunkt, da S. JOHNSEN døde, var han imidlertid selv mærket af Sygdom, og Hovedparten af det Arbejde, som han udførte for Foreningen, faldt i den Tid, da han og S. JOHNSEN stod i Spidsen for Foreningen, og for dette Arbejde gjorde de sig begge fortjent til Medlemmernes Taknemmelighed.

Kort før S. JOHNSENS Død var H. MARGOLINSKY gaaet ud af Bestyrelsen, fordi det Firma, han repræsenterede, ophævedes. I hans Sted var H. C. KRISTENSEN kommet ind i Bestyrelsen. S. JOHNSEN jun. traadte ind i Bestyrelsen i Stedet for sin Fader.

Det var en ret bevæget Tid. Der var en Mængde Stridsspørgsmaal

rundt om paa de forskellige Fabrikker, der af og til gav sig Udslag i en lille ulovlig Strejke, som dog hurtigt bragtes ud af Verden igen, og af og til maatte ogsaa en Sag til Voldgift.

En Sag af større Betydning kom imidlertid op, idet man i Overenskomsten havde indført en Bestemmelse om, at Timelønnen for Kvinder, der selvstændigt betjener Bundingsmaskiner, er den samme som for øvede Naadlersker. Der opstod nu Tvivl om, hvad Bundingsmaskiner egentlig var, og Fabrikkanterne hævdede ganske naturligt, at det var Maskiner, der efter Naadlingen gjorde Støvlen færdig til Fræsning og Udpudsning, herfra dog undtaget Maskiner, ved hvilke selve Støvlen ikke behandles, men som kun tjente til Forbinding af Materialerne. Arbejderne derimod hævdede, at enhver Maskine, som benyttedes til Fuldførelse af en Støvle fra det Øjeblik, den var naadlet, og indtil den var færdig, var en Bundingsmaskine. Opmanden, Professor MUNCH-PETERSEN, gav Arbejdernes Forstaaelse Medhold, udelukkende ud fra den Betragtning, at Bestemmelsen ellers kun vilde komme til at berøre ganske

H. C. KRISTENSEN

faa Arbejdere, hvilket jo skulde synes at være et mærkeligt Argument for en Jurist, og man gjorde ogsaa et Forsøg paa at faa Opmanden til at forklare sig nærmere om Kendelsen, idet man ikke mente, at man efter at have anvendt en Bestemmelse i 2½ Aar pludselig kunde lægge en helt ny Betydning ind i den, blot fordi man mente, den omfattede for faa Arbejdere; men Opmanden nægtede selvfølgelig ganske at udtale sig om Sagen efter en Henvendelse fra den ene Part, og Kendelsen, der var en ren Foræring til en Del af Arbejderne, blev staaende ved Magt og maa vel nærmest siges at staa ved Magt den Dag i Dag.

Midt i Sommertiden, da alt var roligt og fredeligt, udbrød der en Konflikt paa Københavns Fodtøjsfabrik, idet Arbejderne den 8. Juli 1908

krævede, at en Formand SCHMIDT, der havde været beskæftiget paa Fabrikken en Aarrække, skulde fjernes øjeblikkelig. Som Grund angaves hensynsløs Optræden fra Formandens Side. Direktøren drøftede Spørgsmaalet med Arbejderne og stillede Forslag om, at Formanden overflyttedes til en anden Afdeling og ikke fik noget med Antagelser og Afskedigelser at gøre. Arbejderne fastholdt imidlertid Kravet om hans Afskedigelse og nedlagde Arbejdet fra Mandag Morgen den 13.

S. JOHNSEN JUNR.

Juli, da Kravet ikke var opfyldt. En Henvendelse til Skotøjsarbejderforbundet førte ikke til noget Resultat, idet dette hævdede, at da Arbejdsnedlæggelsen skete uden Forbundets Vilje og Samtykke, var den Forbundet ganske uvedkommende. Skotøjsfabrikantforeningen holdt Generalforsamling om Spørgsmaalet samme Dag og vedtog at anmode Arbejdsgiverforeningen om at erklære Lockout for alle Medlemmer af Forbundet, saafremt Arbejdet ikke blev genoptaget, samt at anmode Arbejdsgiverforeningen om Tilladelse til, hvis Arbejdet ikke straks blev genoptaget, at indskrænke Arbejdstiden hos samtlige Foreningens Medlemmer for paa den Maade

at lægge Pres paa Forbundet. Den følgende Dag udstedte Arbejdsgiverforeningen Lockoutvarsel overfor alle Medlemmer af Forbundet, der beskæftigedes hos Fabrikantforeningens Medlemmer, og 2det Lockoutvarsel udstedtes den 20. Juli, hvorefter Lockouten skulde træde i Kraft fra og med Onsdag Morgen den 29. Juli. De samvirkende Fagforbund saa imidlertid ikke paa Sagen ganske som Skotøjsarbejderforbundet, men henstillede til Arbejdsgiverforeningen, at der blev afholdt et Møde mellem Fabrikantforeningen og Forbundet, hvilket Møde afholdtes Lørdag den 25. Juli. Forbundet foreslog her, at Arbejdet skulde genoptages Tirsdag den 28. Juli, og at der samme Dag skulde optages en Forhandling mellem Organisationerne om Arbejdernes Krav, og saa længe denne Forhandling stod paa, maatte Formand SCHMIDT ikke indtage nogen ledende Stilling.

Endvidere ønskede man, at begge Parter skulde frafalde Retten til at gøre Erstatningskrav gældende, idet Forbundet nemlig mente, at det ogsaa havde et Erstatningskrav i Anledning af den erklærede Lockout, som efter Forbundets Mening var ulovlig, da Forbundet ikke havde noget med Strejken at gøre. Fabrikantforeningen ønskede derimod Spørgsmaalet om, hvorvidt der var begaaet Brud paa Voldgiftsreglerne ved Strejkens Iværksættelse, afgjort ved Voldgiftskendelse, og hvis man fik Medhold her, forbeholdt man sig Ret til at rejse Erstatningskrav. Efter at Arbejdet var genoptaget, var man villig til at forhandle om Formandsspørgsmaalet, men til Sikkerhed for, at Brud paa Overkomsterne ikke fremtidig fandt Sted, skulde begge Parter deponere et passende Beløb, der fortabtes af den Part, der ved Voldgiftskendelse blev erklæret skyldig i Overenskomstbrud. Skønt der forhandlede meget længe, kunde der ikke opnaas Enighed, og den 28. Juli blev der holdt et Møde mellem Hovedorganisationerne, hvor man blev enig om at udsætte Lockouten til den 31. Juli og aflyse den, hvis Arbejdet til den Tid var genoptaget. Spørgsmaalet om Formand SCHMIDT henvistes til en Voldgiftsret, sammensat af Repræsentanter for Hovedorganisationerne og Underorganisationerne med en Opmand, der om fornødent skulde udmeldes af Den permanente Voldgiftsrets Formand. Hvis Kendelsen gik Formand SCHMIDT imod, skulde Fabrikantforeningen frafalde Kravet om Erstatning. Imidlertid forkastede de strejkende Arbejdere enstemmigt Forslaget, og Fagforeningens Generalforsamling vedtog med 578 Stemmer mod 105 ikke at ville tvinge de strejkende til at gaa i Arbejde. Følgelig iværksattes Lockouten, der omfattede ca. 1200 Arbejdere.

Denne Konflikt var imidlertid kun en enkelt i den Række af Konflikter, som Arbejdsgiverforeningen havde at beskæftige sig med i det paagældende Tidsrum. Litograferne strejkede paa Kravet om Indførelse af 8-Timersdagen, i hvilken Anledning Arbejdsgiverforeningen havde udstedt Lockoutvarsel overfor de grafiske Fag med Undtagelse af de ved Dagspressen beskæftigede. Dansk Typografforbund erklærede som Modtræk heroverfor Strejke for alle de Arbejdere, der ikke blev berørt af Lockouten. Overfor Bygningsnedkerne var der ogsaa udstedt Lockoutvarsel paa Grund af en Blokade overfor en Tømrermester, der ikke vilde betale de Penge, Svendene havde til gode hos en Virksomhed, der havde maattet standse Arbejdet paa et Byggeforetagende, hvis Fuldførelse var overtaget af den paagældende Tømrermester. Endvidere var der Konflikter paa Køge Trævarefabrik, Hillerød

Savværk og hos Petersen & Albeck. Om alle disse Konflikter med Undtagelse af Skotøjskonflikten forhandlede der daglig i Dagen fra d. 5.—8. August fra tidlig Formiddag til Midnat uden at opnaa Enighed, hvorfor Lockouten i de grafiske Fag traadte i Kraft fra Mandag d. 10. August, samtidig med at Typograferne ved Dagspressen strejkede. Samme Dag udsendtes 1ste Lockoutvarsel for saa godt som hele Industrien i et saadant Omfang, at Konflikterne herved ialt vilde komme til at omfatte ca. 35.000 Arbejdere.

Nu meldte imidlertid Indenrigsminister SIGURD BERG sig som Mægler og stillede Tirsdag d. 11. August efter et Møde, der varede til Kl. 1 om Natten, et Forslag til Udjævning af samtlige Konflikter. For Skotøjskonflikten var det ganske i Overensstemmelse med det mellem Hovedorganisationerne vedtagne Forslag af 28. Juli. Forslaget vedtoges af Arbejdsgiverforeningens Hovedbestyrelse d. 13. August, og af De samvirkende Fagforbunds Repræsentantskab d. 14. August, og d. 17. August, efter at der havde været forhandlet om forskellige Spørgsmaal, enedes man om, at Arbejdet skulde optages den følgende Dag i de grafiske Fag, og af de øvrige Fag d. 20. August. De fleste Fag optog Arbejdet, men Skotøjsarbejderne vedtog d. 14. August med 488 Stemmer mod 190 ikke at gaa i Arbejde. De holdt Generalforsamling omtrent hver Dag i den følgende Tid og vedtog stadig ikke at arbejde, selv om Majoriteten herfor blev mindre og mindre. Den 19. August holdtes Møde mellem Fabrikantforeningen og Fagforeningen, hvor Fagforeningens Repræsentanter kom med nye Krav, som Fabrikantforeningen ikke kunde gaa ind paa, hvorfor Mødet sluttede uden Resultat. Som Følge heraf vedtog Arbejdsgiverforeningens Forretningsudvalg at iværksætte den bebudede Lockout fra Mandag d. 31. August, for saa vidt Overenskomsten af 17. August ikke forinden var bleven opfyldt i hele sit Omfang paa tilfredsstillende Maade. Og nu kunde Skotøjsarbejderne ikke længere, men vedtog d. 28. August med 497 Stemmer mod 382 at gaa i Arbejde.

Voldgiftssagen vedrørende Formand SCHMIDT endte med en Kendelse af Opmanden, Overretsassessor Ussing, der gik ud paa, at ved Arbejdsnedlæggelsen d. 13. Juli paa Københavns Fodtøjsfabrik er der saavel af Arbejderne paa Fabrikken som af Fagforeningen handlet i Strid med Overenskomsten. Formand SCHMIDT kan ikke paa det foreliggende anses for uskikket til Arbejdsleder.

Hermed endte denne Konflikt, der havde bevirket, at Arbejdet paa Københavns Fodtøjsfabrik stod stille i omtrent 7 Uger, og hele Sko-

tøjsindustrien var i Lockout i 4 Uger, og som var den langt overvejende Grund til et Varsel om Lockout for ca. 35.000 Arbejdere. Den medførte 3 Møder mellem Fabrikantforeningen og Forbundet, 4-5 Møder mellem Hovedorganisationerne, 3 Generalforsamlinger i Skotøjsfabrikantforeningen og vistnok 6 à 8 Generalforsamlinger i Skotøjsarbejdernes Fagforening samt et Voldgiftsmøde. Skotøjsarbejdernes mange Afstemninger under Konflikten vakte en ikke ringe Opsigt blandt Publikum, og ogsaa »Klods-Hans« tog disse Afstemninger op til Behandling og beskrev dem paa følgende Maade:

2. August. Vi gaar ikke i Arbejde. — 3. August. Vi gaar i Arbejde. — 4. August. Vi gaar ikke i Arbejde. — 5. August. Vi arbejder, hvis Schmidt fjernes. — 6. August. Vi arbejder ikke, hvis Schmidt fjernes. 7. August Hvis Schmidt ikke fjernes, arbejder vi. — 8. August. Hvis Schmidt fjernes, arbejder vi ikke. — 9. August. Vi arbejder overhovedet ikke. — 10. August. Urafstemning. Vi arbejder krafteme ikke. — 11. August. Old-Urafstemning. Vi arbejder maaske. — 12. August. Old-General-Urafstemning. Ingen Arbejde. — 28. August. Vi arbejder. —

Under Lockouten gjorde man sig selvfølgelig de størst mulige Anstrengelser for, at denne skulde blive saa effektiv som mulig, og henvendte sig derfor til de udenfor Foreningen staaende Fabrikker med Anmodning om at stille sig solidarisk og standse Arbejdet, og de allerfleste af dem, som man henvendte sig til, fulgte Opfordringen. Men man gik adskilligt videre. Man vedtog indbyrdes under en Mulkt paa 5000 Kr. i hvert enkelt Overtrædelsestilfælde, at man ikke under Standningen og i et Aar efter dens Ophør vilde handle med nogen Leverandør, som i dette Tidsrum leverede Varer til nogen Fabrikant, som ikke efter at være bleven opfordret dertil havde stillet sig solidarisk med Foreningens Medlemmer under Lockouten, og med Foreningen af Arbejdsgivere i Læderfabrikationen sluttede man en Overenskomst om gensidig Støtte under Arbejdsstandsninger, som har staaet sin Prøve gennem Aarene og med faa Ændringer er gældende den Dag i Dag. Ogsaa den førnævnte Vedtagelse blev senere indført i Lovene og findes stadig.

Under Konflikten havde Industrifagenes Sekretariat, personificeret i Kontorchef Helsing, selvfølgelig ydet Foreningen al mulig sekretariatsmæssig Støtte, og Sekretærforretningerne gled nu ganske langsomt over til Industrifagene, medens Kasse og Regnskabsvæsenet endnu nogen Tid forblev paa Foreningens gamle Kontor, der lededes

af Kontorchef Mühlertz i Manufakturgrossisternes Akkord- og Konkursafdeling.

I Foreningens Ledelse træder der nu ogsaa ny Medlemmer ind, og Foreningen kommer til at arbejde under andre Betingelser end før. I disse Aar, som dette Afsnit omfatter, har Skotøjsindustrien yderligere udviklet sig og staar nu som en fuldt moderne Industri, der beskæftiger et stort Antal Arbejdere. Efter Industritællingen 1906 fandtes der 122 Skotøjsfabrikker med ca. 2800 Arbejdere, og de 104 Fabrikker, om hvis Produktion man i 1905 havde Oplysninger, producerede ca. 2 Mill. Par Fodtøj. Produktionen var i rask Vækst. Indførslen var derimod kun gaaet ganske lidt i Vejret og udgjorde i Aarene 1900–1904 gennemsnitlig ca. 240.000 kg. aarlig og i Aarene 1905–1909 ca. 255.000 kg. aarlig, en ganske uvæsentlig Stigning, der ikke nær svarede til Stigningen i Forbruget, saaledes at den danske Skotøjsindustri's Andel i det samlede Forbrug var stigende i Perioden. Ikke desto mindre vilde Foreningen selvfølgelig gerne have, at den danske Industri skulde opnaa en endnu større Andel end hidtil, og da Forslag til en ny Toldlov kom frem i Rigsdagen, gjorde Foreningen sig alle mulige Anstrengelser for at faa Tolden paa Skotøj ændret saaledes, at den kunde blive en virkelig Beskyttelse for den danske Industri, og et nedsat Udvalg, i hvilket særlig A. HERTZ og S. JOHNSEN jun. gjorde et mægtigt Arbejde, prøvede paa alle Maader at faa gennemført en rimelig Toldsats. Resultatet svarede ikke helt til Anstrengelserne, selv om den Told, man fik, og som blev en kombineret Vægt- og Værditold, vel nok var noget bedre end den, man i Forvejen havde.

GENNEMFØRELSEN AF MODERNE ARBEJDSFORHOLD OG INDFØRELSEN AF AKKORD

1909—1914.

Landet havde i en Række Aar kunnet glæde sig ved gode Tider og god Beskæftigelse i alle Erhvervsgrene, men fra Midten af 1908 forandrede Forholdene sig ganske. Der var i de senere Aar, særlig i København, blevet bygget alt for meget, og Følgen blev Byggekrak, Detailhandlerbankens og Grundejerbankens Sammenbrud, og pludselig var Billedet helt vendt om, og Landet gik ind i en langvarig Kriseperiode.

Det var saaledes paa et ualmindelig daarligt valgt Tidspunkt, at Sko-tøjsarbejderne i Efteraaret 1908 opsagde Overenskomsten med Sko-tøjsfabrikantforeningen, hvad de vel næppe heller havde gjort, hvis ikke Forbundet havde været bundet af en tidligere Kongresbeslutning. De Krav om Forbedringer, der stilledes, var heller ikke i Overensstemmelse med Tiderne, idet de var saa store, som man aldrig havde set dem før. Minimallønnen krævedes f. Eks. for mandlige Arbejdere forhøjet fra 35 til 50 Øre, og Arbejdstiden nedsat fra 10 Timer om Sommeren og 9 $\frac{1}{2}$ Time om Vinteren til 8 Timer. Paa Akkordprislisterne forlangtes ogsaa store Forhøjelser.

Fabrikanterne var under de foreliggende Forhold selvfølgelig ganske uvillige til at indlade sig paa nogen som helst Forhøjelse af Lønningerne, men ønskede derimod en Omlægning af hele Lønssystemet. Sagen var nemlig den, at man i Aarenes Løb i stor Udstrækning var gaaet over fra Haandpinding til Arbejde ved Maskiner, ved hvilke der arbejdedes paa Timeløn, og dette havde efterhaanden vist sig at være en i det lange Løb uholdbar Lønningsform, og man mente nu, at Tidspunktet var inde til at faa gennemført Akkord ved Maskiner. Til at forberede dette Arbejde og til at føre Forhandlingerne med Forbundet nedsattes et Prislisteudvalg bestaaende af Bestyrelsen samt E. F. JACOB og E. BREDAHL, og de allerfleste Forhandlinger med Ar-

bejderne blev ført af et snævrere Udvalg, som bestod af A. HERTZ, E. F. JACOB og S. JOHNSEN jun. Da Forhandlingerne med Dansk Skotøjsarbejderforbund begyndte, erklærede man, at Lønforhøjelser kunde man aldeles ikke gaa med til. Man fandt dem i og for sig heller ikke paakrævede, da Lønningerne efter en Statistik, man havde ladet udarbejde, laa meget godt. Mandlige Arbejdere paa Timeløn tjente gennemgaaende 42 Øre pr. Time, og Aarsfortjenesten for Haandpindere

E. F. JACOB

paa Akkord laa paa godt og vel 1400 Kr. Man havde selvfølgelig ikke noget imod, at Arbejderne tjente mere, men det kunde kun ske derved, at de udførte mere Arbejde, med andre Ord gennem Akkord. Forbundets Repræsentanter var ikke meget begejstrede for Tanken, men gik dog med paa at prøve, hvor vidt man kunde naa ad den Vej, uden dog at fratage deres øvrige Krav. Men overfor Fabrikanternes andet Krav om Adgang til Overarbejde stillede de sig ganske afvisende. Der havde hidtil ikke staaet noget som helst i Overenskomsten om Overarbejde, og Følgen deraf var blevet, at Forbundet efterhaanden havde forbudt sine Medlemmer

at arbejde over, hvilket i mange Tilfælde var til stor Gene for Fabrikkerne.

Fabrikanterne fremlagde nu et Udkast til Akkordprislister, som Forbundet skulde se nærmere paa; men ved en Generalforsamling kort før Nytaar 1909 forkastede Skotøjsarbejderne Tanken om Akkordsystemets Indførelse. Arbejderne søgte nu ny Forhandling, hvor de modererede deres Krav meget stærkt, men Fabrikanterne fastholdt deres Stilling og henvendte sig til Arbejdsgiverforeningen om Støtte, og nu førtes Forhandlingerne videre under Medvirkning af Hovedorganisationerne. Forbundet tilbød nu at trække sin Opsigelse tilbage og at forny Overenskomsten paa 1 Aar paa de gamle Betingelser, men Tilbudet blev ikke modtaget, og endelig d. 29. Januar lykkedes

det at opnaa Enighed med Forbundets Udvalg om en Overenskomst, der gav Ret til Overarbejde, hvor Aarsagen hertil var Maskinskade, og Akkorder ved Maskinerne under Forudsætning af, at Forbundet fik Sikkerhed for, at disse var saadan, at der ved uforandret Arbejdsydelse kunde tjenes det samme som hidtil ved Timelønsarbejde, og at Arbejderne fik Timelønnen garanteret ved Akkordarbejde i 3 Maaneder. Atter forkastede Forbundets Generalforsamling Forslaget, og nu tabte Fabrikantforeningen Taalmodigheden og anmodede Arbejdsgiverforeningen om at faa iværksat Lockout. Lockoutvarsel udstedtes, og Lockouten kom til at træde i Kraft d. 22. Februar, efter at Forbundet forgæves havde forsøgt at afværge Lockouten ved nu at tilbyde en uforandret Forlængelse af den gamle Overenskomst paa 2 Aar.

Blandt Foreningens Medlemmer var der ikke ublandet Glæde over den Udvikling, Sagerne havde taget. Adskillige af de mindre Fabrikker havde hellere set, at man havde taget mod Forbundets sidste Tilbud, da de alligevel, saadan som Bestemmelsen var formuleret, ikke kunde indføre Akkord. Dertil krævedes nemlig, at man skulde kunne beskæftige Arbejderne Dagen igennem ved samme Arbejde. Men da Lockouten var en Kendsgerning, stod de alle ubrødeligt sammen.

Allerede Dagen efter vedtog Arbejdsgiverforeningens Generalforsamling at udstede Varsel om udvidet Lockout for at bringe særlig Skotøjskonflikten, men ogsaa en Række Smaakonflikter, der henlaa uløste, ud af Verden. Denne Lockout var varslet til 15. Marts. Men Nationalbankdirektør USSING paatog sig nu Hvervet som Mægler, og det lykkedes ham d. 10. Marts at faa tilvejebragt en Overenskomst, som Skotøjsarbejderne naturligvis igen forkastede. Men saa indkaldte Forbundet sin højeste Myndighed, nemlig Kongressen, og d. 20. Marts (den udvidede Lockout var imidlertid udsat til d. 22. Marts) vedtog Kongressen under Tryk fra De samvirkende Fagforbund Overenskomsten af 10. Marts, og Arbejdet genoptoges derefter i Skotøjsindustrien d. 24. Marts.

Udfaldet var en afgjort Sejr for Foreningen. Man havde i alle Henseender gennemført sine Krav. Minimallønningerne blev uforandrede, de gamle Prislister blev uforandrede, man fik Adgang til Overarbejde i Tilfælde af Maskinskade og senere under visse Betingelser til almindeligt Overarbejde, og man fik indført Akkord ved Maskinerne, indtil videre paa Prøve og med garanteret Timeløn og med Garanti for, at Akkorderne virkelig gav Arbejderne den samme Fortjeneste som hidtil, naar de bestilte det samme. Overenskomsten blev sluttet

paa 2 Aar, men Fabrikanterne kunde kræve den forlænget yderligere 2 Aar mod en Forhøjelse af Minimallønningerne af 2 Øre det ene Aar og 1 Øre det andet Aar, og derefter kunde Forbundet kræve den forlænget i 1 Aar og faa yderligere 1 Øres Tillæg til Minimallønnen.

Udfaldet var Kampen værd, og det varede heller ikke længe, inden Skotøjsarbejderne opdagede, at Akkord havde sine Fordele; men foreløbig rasede de og væltede hele deres Bestyrelse i den københavnske Afdeling med CHARLES KOCH i Spidsen og valgte en ny Formand, hvis eneste Kvalifikation til Stillingen var den, at han ved Forhandlingerne i Arbejdsgiverforeningen havde vægret sig ved at underskrive Overenskomsten om Akkord.

Efter at Forhandlingerne var gaaet over til Hovedorganisationerne, deltog ogsaa i disse Repræsentanter for den kort i Forvejen stiftede »Foreningen af Skotøjsfabrikanter i Provinsen«, som i 1908 havde indmeldt sig i Arbejdsgiverforeningen. Denne Forening tiltraadte med ganske faa specielle Bestemmelser den københavnske Forenings Overenskomst og har siden den Tid altid forhandlet sammen med den københavnske Forening, og der har altid bestaaet et godt, venskabeligt og kollegialt Forhold mellem de to Foreninger.

Det kneb til Tider lidt for Fabrikanterne at holde Humøret oppe under Konflikten, men 2 Gange 4 Ugers Lockout i Løbet af $\frac{1}{2}$ Aar er selvfølgelig ogsaa en haard Prøvelse. For at oplive Medlemmerne lidt udbetalte man Medlemmerne Halvdelen af, hvad de havde indestaaende paa deres faglige Hjælpefond, og fik Arbejdsgiverforeningen til at yde et Tilskud paa 5000 Kr. i Betragtning af, at den udvidede Lockout blev udsat, og Konflikten Varighed for Skotøjsindustrien maaske derfor forlænget.

For at gøre Lockouten saa effektiv som mulig havde man selvfølgelig ogsaa denne Gang forsøgt at faa alle de udenforstaaende Fabrikker standset. Man indhentede Erklæringer fra Leverandørerne om, at de ikke vilde sælge til dem, der ikke standsede, og det lykkedes ogsaa at faa alle de udenforstaaende Fabrikker paa en nær til at deltage i Lockouten, og denne ene maatte umiddelbart efter Lockoutens Ophør betale en efter sin Størrelse og Tiderne ganske betydelig Bøde for at slippe for videre Tiltale.

Paa Foreningens ordentlige Generalforsamling i 1909 skiftede Foreningen næsten fuldstændig Bestyrelse, idet W. SCHÄFER af Helbredshensyn trak sig tilbage efter 19 Aars dygtigt Virke i Foreningen. Han blev senere, da han havde hævet sin Virksomhed, og Foreningens Love

var blevet ændret saaledes, at der kunde optages ekstraordinære Medlemmer, udnævnt til ekstraordinært Æresmedlem, det eneste, Foreningen nogensinde har haft.

Ogsaa A. HERTZ og S. JOHNSEN ønskede at udtræde af Bestyrelsen. Til Formand valgtes nu det eneste tilbageblivende Medlem af den gamle Bestyrelse, H. C. KRISTENSEN. Til Næstformand valgtes E. F. JACOB. De øvrige Medlemmer af Bestyrelsen blev: H. C. HANSEN, C. F. MÜLLER og CHR. SCHOU.

Foreningen havde nu henlagt hele sin Administration under Industrifagene og fik her til Sekretær cand. polit. GEORG HANSEN.

Sommeren 1909 optoges imidlertid i Henhold til Overenskomsten af Forhandlinger om Akkorderne i Pinderi og Pudseri. Det viste sig, at de i det store og hele stod deres Prøve, omend det knob svært at faa nogle af Akkorderne slaaet endelig fast. Hertil udkrævedes Hovedorganisationernes Medvirkning; men i Oktober 1909 var Prislisten helt færdig.

Overenskomsten kom til at vare i 5 Aar, idet først Fabrikantforeningen og derefter Forbundet benyttede sig af sin Ret til at kræve

den forlænget. Man fik saaledes en Række Aar, hvor der ingen Risiko var for Forstyrrelse af Arbejdsfreden, men i mange Henseender blev det alligevel en travl og bevæget Tid. Det er en Selvfølge, at der, naar man laver en helt ny Overenskomst og slaar ind paa nye Lønprincipper, opstaar en Række Tvivlsspørgsmaal og Misforstaaelser, som maa klares. Der kom Klager i Massevis baade fra den ene og den anden Side over Forhold, der ikke var, som de burde være, og der afholdtes en Masse Mæglingsmøder og Fællesmøder, og der var af Voldgiftskendelser et saa stort Antal, som man aldrig har set det hverken før eller siden. I ét enkelt Aar behandledes der saaledes ikke mindre end 9 Voldgiftssager. Af disse Sager skal vi nævne, at det blev fastslaaet, at øvede Naadlere kun betød Naadlere, der var øvet i et eller flere

H. C. HANSEN

af de under Naadling og Klistring henhørende Arbejder, altsaa atter en Udvidelse af Omraadet for de højerelønnede Grupper af de kvindelige Arbejdere. Af stor Vigtighed var en Sag om Retten til at arbejde i Akkord i Stanseriet. Forbundet havde her hævdet, at Overenskomstens Bestemmelser om Adgang til at slutte Privatakkord for Arbejder, der ikke var omtalt i Prislisen, var begrænset til Arbejdet i de Afdelinger, som Prislisen omfattede.

C. F. MÜLLER

Voldgiftskendelsen gav til Forbundets store Misfornøjelse Fabrikanterne Medhold. Man havde Lov til at indføre Akkord i Stanseriet efter privat Aftale med de paagældende Arbejdere.

Endnu en Voldgiftskendelse skal omtales, om just ikke for sine Dyders Skyld. Det drejede sig om, at Jørgen Petersen & Co. havde indført 2^sNaals Maskine i Naadleriet og derfor vilde gøre Brug af Bestemmelsen i den ny Overenskomst om, at Arbejde, der udføres paa væsentlig anden Maade end beskrevet i Prislisen, kan udføres efter Privatakkord eller eventuelt paa Timeløn. Arbejdet var ordnet saadan, at Naadlerskerne arbejdede sammen 5 og 5, og en af dem betjente 2^sNaals

Maskinen. Fabrikken vilde nu fradrage 5% fra Akkorden, og ved Forhandlingerne havde man sagtens kunnet opnaa Enighed med Forbundet om et Fradrag af 4%, men dette fandt man for lidt, og Sagen gik til Voldgift, hvor det konstateredes, at Besparelsen i Arbejdet ikke var 5% eller 4%, men 15–16% ved Anvendelse af 2^sNaals Maskinen. Ikke destomindre erklærede Opmanden, at denne Forskel ikke var væsentlig, og kendte Fabrikken uberettiget til at gøre noget som helst Fradrag i Akkorderne. Dette er sikkert den mest mærkelige Voldgiftskendelse, der er afsagt i Foreningens Levetid, og den fordunkler ganske den tidligere omtalte Voldgiftskendelse angaaende Bundingsmaskiner.

I Henhold til en Bestemmelse i Overenskomsten forhandlede man

gennem et Par Aar om en Prisliste for Naadling efter delt System, uden at det dog lykkedes at opnaa Enighed.

Toldloven af 1908, der for Skotøjets Vedkommende var bygget efter helt andre Principper end tidligere, gav ikke saa lidt Anledning til Misfornøjelse med den Maade, paa hvilken Loven gennemførtes i Praxis, og Foreningen nedsatte i den Anledning et Toldudvalg, som tog sig af alle disse Spørgsmaal og forsøgte at faa gennemført det Princip for Værdiansættelsen, at det var Detailprisen, der var den afgørende. Dette lykkedes imidlertid ikke. Udvalget udarbejdede en Fortegnelse over Toldsatser paa alle de i Skotøjsindustrien benyttede Artikler og kom til det Resultat, at naar man trak Tolden paa Raastofferne fra Tolden paa den færdige Vare, blev der kun en Beskyttelse paa 4 à 5% tilbage.

Forholdet overfor Industrifagene blev snart lidt spændt. Til at begynde med havde der været lutter Glæde og Tilfredshed over den udmærkede Støtte, man havde faaet under de store Konflikter, men man havde ikke været forbedt paa, at Udgifterne til Industrifagene skulde blive saa store, som de blev, og endvidere havde man regnet med, at Udgifterne til Industrifagenes Oplysningskontor ved Antagelse af Arbejdere, hvor man ogsaa havde indmeldt sig, skulde afholdes af det almindelige Bidrag til Industrifagene paa $\frac{1}{4}$ %, hvilket imidlertid ikke lod sig gøre, og endelig havde man lidt ondt ved at finde sig i, at Industrifagene nu skulde administrere Foreningens Midler, som man selv gennem en Arrække havde været vant til at have fri Raadighed over. Nogle Gange var Spørgsmaalet om Udmeldelse af Industrifagene og af Oplysningskontoret (Kortkontoret) fremme paa Foreningens Generalforsamlinger, men det store Flertal af Medlemmerne mente, at man burde holde fast ved Industrifagene, og at man om nødvendigt da maatte gaa til en Forhøjelse af Kontingentet, og

CHR. SCHOU

ligeledes var Flertallet af Medlemmerne stemt for at beholde Kortkontoret, selv om dette skulde betales særskilt.

Spørgsmaalet om et Medlemsblad var paa dette Tidspunkt noget fremme. Man forhandlede med Redaktørerne for de daværende to Fagblade, »Nordisk Skomagertidende« og »Dansk Skomagertidende«, om en eventuel Sammenslutning af disse Blade og et Fællesskab med Fabrikantforeningen. Det lykkedes imidlertid ikke at komme til Enig-

GEORG HANSEN

hed, og imidlertid fik man at vide, at der paatænkte et nyt Blad, det, der senere kom under Navn af »Skotøjshandleren«, og saa vilde man afvente dette. Man var ikke glad ved at faa tre Blade i Stedet for to. De fleste averterede i de to gamle Blade og trykkede sig ved nu at skulle have et tredje Blad at avertere i, og Enden paa det blev, at man efter først at have undersøgt Muligheden af for en nogenlunde billig Penge at faa en Fællesannonce i det ny Blad, der blot skulde indeholde en Opfordring om at købe dansk Arbejde, vedtog, at ingen af Medlemmerne maatte avertere i Bladet. Dette Forbud skulde faa højst beklagelige Følger. Korte efter skulde

nemlig Foreningens Formand have en Meddelelse, vistnok om en Prisforhøjelse, ud til sine Kunder, og han valgte saa den Vej at sætte en Bekendtgørelse i Skotøjsbladene, og den kom ogsaa i »Skotøjshandleren«, idet han slet ikke tænkte paa, at Forbudet mod Avertering deri kunde omfatte Bekendtgørelser af denne Art, men mente, at det kun gjaldt almindelige Reklamer. Resultatet blev imidlertid, at han som Følge af denne »Forbrydelse« fik en Opfordring fra 14 af Foreningens Medlemmer til at nedlægge sit Mandat som Formand, hvilket skete en Maanedes Tid efter, at han med Akklamation var blevet genvalgt som Foreningens Formand i de næste to Aar. Fabrikant H. C. KRISTENSEN havde været Foreningen en god Mand og havde fortjent en bedre Skæbne end at blive fældet paa et Spørgsmaal af den Karakter.

Ved Valget af hans Efterfølger var der en Del Meningsforskel indenfor Foreningen, men Resultatet blev, at JØRGEN PETERSEN valgtes til Formand.

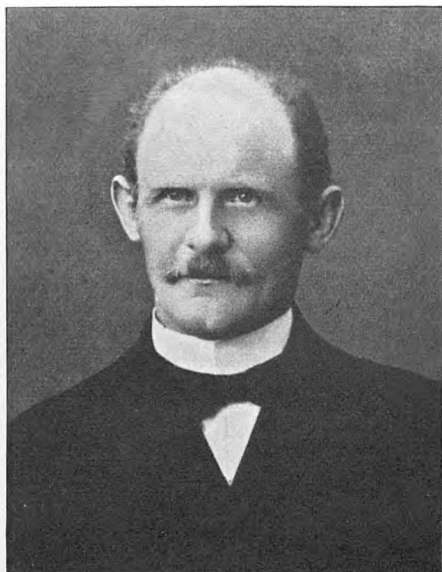
Noget af det første, der skete herefter, var, at Skotøjshandlerne igen tog Spørgsmaalet op om Skotøjsfabrikkernes Salg til Private, og denne Gang blev man ogsaa enig om en Udtalelse, som i Hovedtrækkene sagde, at ligesom en gros Salg burde være forbeholdt Fabrikkerne, burde Detailsalg være forbeholdt Detailhandlerne, og at de Fabrikker, hvis Hovederhverv var Salg til Detaillister, derfor ikke maatte sælge til Private. Der har egentlig heller ikke siden den Tid været synderlige Klager over, hvad man kan kalde det egentlige Salg til Privatpersoner. Men det varede ikke længe, inden man fik rejst Spørgsmaalet om, hvorvidt der kunde sælges til f. Eks. Folk, der var ansat i en eller anden Etat og købte Skotøj i større Partier til Salg blandt Kollegerne. Der førtes mange og lange Forhandlinger om dette Spørgsmaal, uden at man egentlig fik nogen principiel Afgørelse af det.

JØRGEN PETERSEN

Raavarepriserne gik nu igen op, og i 1912 drøftede man i en Række Møder i Foreningen, om man ikke skulde blive enig om at forhøje Priserne. Dette havde man gjort tit, og saa havde hvert enkelt Medlem alligevel kunnet gøre, som han vilde. Men denne Gang var det Meningen, at man skulde vedtage en ganske bestemt Forhøjelse, som man under Trusel om Bøde skulde forpligte sig til at overholde. Saadan en Beslutning kunde naturligvis ikke gennemføres uden Enstemmighed, og da det viste sig, at Formanden, der paa det paagældende Tidspunkt var i Udlandet, ikke vilde gaa med hertil, væsentlig fordi han mente, at Forhøjelsen var for lille, og desuden et andet større Medlem ikke vilde være med, maatte man opgive Tanken, men man var enig om, at man nu hver for sig skulde gaa hjem og forhøje sine Priser. Stor var derfor Forfærdelsen, da der den følgende Morgen indløb Cirkulære

til samtlige Skotøjshandlere fra et af Foreningens største Medlemmer om, at Priserne blev uforandrede, og Resultatet blev en Henvendelse til det paagældende Firmas Repræsentanter i Bestyrelsen og i Akkord- og Konkursafdelingens Bestyrelse om at nedlægge deres Mandater, hvilket ogsaa skete og efterfulgtes af en lang Redegørelse for Firmaets Motiver til at handle, som det gjorde, og endte med en Trusel om Udmeldelse af Foreningen, hvilken Udmeldelse ogsaa nogen Tid efter

CHR. DANIELSEN

fandt Sted, men paa et saa sent Tidspunkt, at den først kunde blive effektiv d. 1. Juli 1914, da Sindene atter var falden til Ro, og Sagen derfor kunde ordnes paa en nogenlunde smertefri Maade, hvilket dog kun lykkedes ved Arbejdsgiverforeningens Hjælp, idet Firmaet søgte Optagelse i denne som Enkeltvirksomhed.

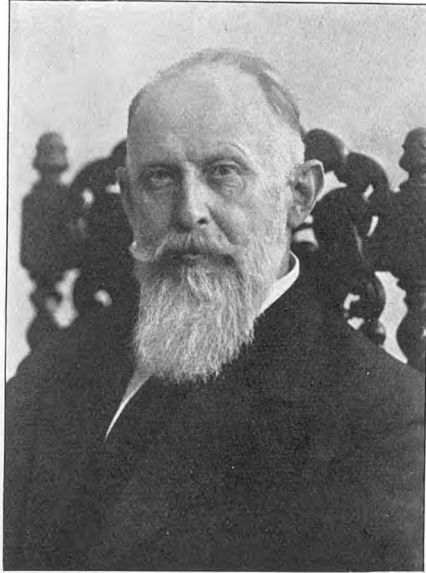
Tilskærerne begyndte nu atter at røre paa sig. Hos Jørgen Petersen & Co. stillede de Krav om, at en Tilskærer skulde afskediges, fordi han havde sagt, at Tilskærerne i al Almindelighed stjal, og da Kravet ikke øjeblikkelig blev efterkommet, truede de med Strejke. For at afværge denne afskedigede Fabrikken midlertidig den

paagældende Tilskærer, men indankede Sagen for Den faste Voldgiftsret, og ved Fællesmødet i Arbejdsgiverforeningen maatte Forbundet selvfølgelig erkende, at en saadan Fremgangsmaade ikke var lovlig, men at Arbejderne, hvis de havde noget at beklage sig over, burde have gaaet den sædvanlige Vej og have begæret Mægling, hvorfor Fabrikken uhindret kunde antage den paagældende Tilskærer igen. Men Forbundet forbeholdt sig at rejse Sagen efter Voldgiftsreglerne, hvis saadan Genantagelse fandt Sted. Senere fandt Tilskærerklubben paa som et Middel til at hæve Timelønningerne at fastsætte bestemte Regler for, hvor meget der maatte skæres i Forhold til Lønnen, saaledes at det var meget lidt, der maatte præsteres paa de lave Lønninger, men Ydelsen steg stærkere end Lønnen, saaledes at det skulde være fordelagtigt for Fa-

brikkerne at give høj Timeløn. De udarbejdede en hel Skala, der blev trykt og enkelte Steder opslaaet i Tilskæreriets; men dette fik iøvrigt ingen Betydning, da Tilskærerne ikke rettede sig efter den, og der blev fra Foreningens Side heller ikke gjort noget synderligt i den Anledning.

Indenfor Bestyrelsen var der i Aarenes Løb sket forskellige Ændringer. H. C. HANSEN var i 1912 traadt ud af Bestyrelsen og afløstes af A. HERTZ, som imidlertid nedlagde sit Mandat et halvt Aars Tid senere og afløstes af CHR. DANIELSEN. Ogsaa E. F. JACOB traadte i 1912 ud af Bestyrelsen og afløstes af C. J. SØRENSEN. I det hele taget var Stemningen indenfor Foreningen i disse Aar ikke den bedste. Skarpe personlige Modsætninger gjorde sig gældende, og Foreningens Arbejde led selvfølgelig i nogen Grad herunder.

Paa Generalforsamlingen i 1913 blev E. F. JACOB opstillet som Kandidat til Formandsposten imod JØRGEN PETERSEN. Det blev en meget spændende Afstemning, der faldt saaledes ud, at E. F. JACOB valgtes til Formand med 13 Stemmer, medens JØRGEN PETERSEN fik 12 Stemmer, og i Stedet for C. J. SØRENSEN. der af Helbredshensyn havde ønsket at fratræde, valgtes H. C. KRISTENSEN med 14 Stemmer mod 13 Stemmer for ANDERS JØRGENSEN. Til Næstformand genvalgtes CHR. SCHOU, der havde fungeret som saadan siden E. F. JACOB traadte ud af Bestyrelsen. Ikke længe efter nedlagde CHR. DANIELSEN sit Mandat og gik dermed atter over i Oppositionen og blev som før den skarpe Kritiker af Bestyrelsens Handlinger, der som Regel ikke faldt i hans Smag, men gjorde de undertagelsesvis dette, maa det siges, at han saa heller ikke undlod at anerkende dette. I Stedet for DANIELSEN indtraadte P. ANDERSEN i Bestyrelsen.

C. J. SØRENSEN

Noget af det første, der nu skete, var, at Akkord- og Konkursafdelingen udskiltes helt fra Skotøjsfabrikantforeningen. Der var ikke nogen som helst Grund til at opretholde en Forbindelse længere, idet denne var rent formel. Det eneste, Hovedforeningen havde at gøre med Akkordforeningen var, at dennes Regnskab forelagdes paa Fabrikantforeningens Generalforsamling og godkendtes der, ligesom alle Lovændringer skulde godkendes af Fabrikantforeningens Generalforsamling. Nu blev den

en selvstændig Forening under Navnet »Skotøjsbranchens Kreditorforening«.

Allerede i 1911 var Industri- raadet dannet med den Opgave at varetage Industriens særlige Interesser paa det merkantile Omraade, hvilken Opgave man ikke havde ment blev røgtet tilstrækkeligt af Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk. Skotøjsfabrikantforeningen havde holdt sig lidt tilbage, idet den vilde se Tiden an, men det vedtoges i 1913 at indmelde sig. Dette kostede naturligvis nogle Penge i aarligt Kontingent, og da Foreningen i Forvejen stadig kørte med Underskud, saa man sig nu nødsaget til at forhøje Kontin-

P. ANDERSEN

gentet fra 0,75 %, som det havde været siden Indtrædelsen i Industri- fagene, til 0,9 % af Arbejds lønnen.

Der var imidlertid ogsaa sket det, at Arbejdsgiverforeningen nu havde opgivet den forældede Form for Krigskasser, som man hidtil havde anvendt, idet der fandtes et Fællesfond i Arbejdsgiverforeningen, for hvis Anvendelse der ikke eksisterede bestemte Regler, og som kun blev brugt i ganske specielle Tilfælde. Skotøjsfabrikantforeningen fik saaledes et lille Tilskud herfra efter Konflikten i 1909. Desuden havde hver Forening sit faglige Hjælpefond, hvoraf det selv kunde understøtte sine Medlemmer. Alt dette blev nu ophævet, og i Stedet for indførte Arbejdsgiverforeningen en almindelig Strejkeforsikring. Bi- draget hertil var det samme, som der hidtil var betalt til Hjælpe- og

Fællesfond, men der blev givet ganske bestemte Regler for Understøttelse under Arbejdsstandsninger, hvor man skulde have en Understøttelse paa en Fjerdedel af den gennemsnitlige daglige Arbejdsløn, beregnet paa Grundlag af de sidste 3 Aars tilsvarende Kvartaler. Her til krævedes et Indskud, der kunde betaales af de faglige Hjælpefonds, og man benyttede nu Lejligheden til, da Hjælpefondet alligevel skulde ophæves, ved Midler herfra at faa Foreningens Underskud ud af Verden.

I Efteraaret 1913 opsigde Skotøjsarbejderforbundet Overenskomsten, der nu havde været gældende i 5 Aar. Der stilledes naturligvis ogsaa denne Gang Krav om Lønforbedringer. Kravene var imidlertid forholdsvis beskedne. Det kan saaledes anføres, at medens der i 1909 krævedes en Minimalløn af 50 Øre for voksne mandlige Arbejdere, krævedes der nu 46 Øre, og der var ikke Tale om, at der nu var nogen som helst Opposition mod at fortsætte med Akkordsystemet. Arbejderne havde nu indlevet sig i dette System og vilde paa ingen Maade bort fra det igen, og da Kravene som før nævnt ikke var særlig urimelige, lykkedes det ogsaa uden synderligt Besvær at naa til Enighed om en ny Overenskomst, der betød en yderligere Befæstelse af Akkordsystemet og et nyt Løfte fra Arbejdernes Side om at arbejde med til at faa en Prisliste for delt Naadling, og som Eksempel paa, hvordan Arbejdernes Stilling overfor Akkord var skiftet, kan anføres, at Arbejderne gerne vilde have indført Akkordprislister i Tilskæreri og Stanseri, hvilket Fabrikanterne paa dette Tidspunkt ikke var stemt for. De vilde nok gerne have Akkord, men det skulde være Privatakkord, idet man ikke mente, at der i disse Afdelinger kunde indføres ensartede Akkorder for alle Fabrikker. Endvidere blev man enig om at indføre Tilidsmandssystemet, en Uges gensidig Opsigelsesfrist for Arbejdere, der havde været paa Fabrikken i 6 Uger, og forskellige andre Ændringer. Det eneste, man ikke ved Forhandlingerne mellem Organisationerne kunde blive enig om, var Minimallønnen samt et specielt Spørgsmaal om Akkorder for nogle Maskiner af en Type, der var forskellig fra de almindeligt anvendte. Men ogsaa disse Spørgsmaal klarede let ved et Møde i Arbejdsgiverforeningen, og Minimallønnen forhøjedes med 2 Øre, altsaa til 41 Øre for voksne mandlige Arbejdere, 30 Øre for Naadlersker og 25 Øre for andre Kvinder.

Ogsaa denne Periode er en Fremgangens Tid for Industrien. Antallet af Medlemmer i Foreningen var steget fra 22 i 1909 til 30, og Arbejdslønnen, der i 1908 var 1,7 Mill. Kr., var nu 2,3 Mill. Indførslen laa i Aarene 1910-14 paa ca. 280.000 kg. pr. Aar i Gennem-

snit, hvilket altsaa var nogen Stigning, men Produktionen var steget betydeligt stærkere. Ved Industritællingen i 1907 konstateredes det, at Produktionen i 1906 havde været ca. 2 Mill. Par, medens den ved den næste Industritælling blev opgjort til 2,4 Mill. Par i 1913 eller 1,5 Mill. kg.. Ialt kan man nu regne med, at den danske Industri præsterede de $\frac{5}{6}$ af Landets Forbrug af Skotøj. Paa denne rolige og sikre Udviklingslinie skete der nu Brud, idet Verdenskrigen udbrød i August 1914.

KRIGSPERIODEN

1914—1920.

Det var en Selvfølge, at der i alle Kredse ved Krigens Udbrud bredte sig en Følelse af Usikkerhed. Vilde Danmark kunne holde sig udenfor Krigen, og vilde det blive muligt at faa de tilstrækkelige Tilførsler, saaledes at Produktionen kunde fortsættes. Allerede en af de første Dage i August drøftede Fabrikantforeningen og Forbundet, hvor N. J. LARSEN og RASMUS LARSEN nu havde afløst LAURIDS JØRGENSEN, henholdsvis som Formand for Forbundet og for dets københavnske Afdeling, om det nu vilde være det klogeste straks at indskrænke Arbejdstiden, for at de forhaandenværende Forraad af Raastoffer kunde holde ud det længst mulige, eller om man straks skulde begynde med Masseafskedigelser. Forbundet foretrak ubetinget Indskrænkning af Arbejdstiden. Det viste sig imidlertid ikke nødvendigt at gaa hertil — tværtimod. Der blev snart saa travlt paa Fabrikkerne, som der aldrig nogensinde havde været, dels med Leverancer til den danske Hær og dels med Leveringer af Militærfodtøj til Udlandet. Men nu meldte sig snart det Spørgsmaal, om der kunde skaffes Materiale nok til Fodtøjet, idet det viste sig, at der ingen Huder kom her til Landet, og at de danske Huder for Størstedelen udførtes, hvoraf Følgen var, at Hudepriserne stadig steg, og dette virkede igen paa Læderpriserne. Repræsentanter for Læderfabrikantforeningen, Læderhandlerforeningen, Garverforeningen og Skotøjsfabrikantforeningen indgav derfor Andragende om et Forbud mod Udførsel af Huder, men først 2 Maaneder efter, nemlig i Slutningen af Oktober 1914, kom Forbudet, efter at der gentagne Gange var forhandlet mundtligt med Ministeriet om Sagen. Allerede før den Tid havde det vist sig, at ikke blot Læderpriserne, men ogsaa Priserne paa alle andre Materialer steg meget betydeligt, hvorfor Spørgsmaalet om Priserne paa Skotøj blev brændende, og man enedes da efter Samraad med Skomagerlauget og Skotøjshandlerforeningen om, at der skulde udsendes en Meddelelse gennem Ritzaus Bureau om Prisforhøjelse paa Fodtøj samt udsendes en Plakat til Ophængning i Skotøjsbutikkerne.

Da Virkningen af Forbudet mod Udførsel af Huder imidlertid kun var blevet den, at der nu i Stedet for udførtes Læder, saaledes at Læderpriserne vedblev at stige, optoges der en Forhandling mellem Skotøjsfabrikantforeningen, Læderfabrikantforeningen, Skomagerlauget, Skotøjshandlerforeningen og Sadelmagerlauget angaaende et Forbud mod Udførsel af Læder. Efter flere Forhandlinger herom lykkedes det at opnaa Enighed mellem disse Foreninger med Undtagelse af Læderfabrikantforeningen om at indgive et Andragende om et Udførselsforbud for Læder. Læderfabrikantforeningen kunde ikke gaa med hertil, men vilde dog paa den anden Side heller ikke modsætte sig det, naar det saa stærkt ønskedes fra de andre Foreningers Side, men forbeholdt sig, at der blev givet Dispensation for de Kvanta, der var solgt. Forbudet blev udstedt i Midten af December Maaned, men herefter begyndte Skomagerne og Skotøjshandlerne paa en kraftig Agitation for et Udførselsforbud for Skotøj, idet de hævdede, at der var Mangel paa Skotøj, og at Priserne sikkert vilde kunne nedsættes betydeligt, hvis der blev udstedt et saadant Forbud. For at imødegaa disse Klager blev der i Midten af December indrykket en Annonce i Fagbladene, hvorefter Skotøjshandlerne opfordredes til omgaaende at bestille det Militærfodtøj, som de mente at ville faa Brug for i Anledning af Indkaldelserne i Januar Maaned 1915. Som Følge af denne Annonce indkom der kun Ordre paa ca. 1500 Par, hvilket ikke tydede paa nogen større Skotøjsmangel, men Agitationen for et Forbud vedblev, navnlig fra Skotøjshandlerne, der i Bladet »Skotøjshandleren« fremkom med Udtalelser om, at Fabrikkerne udnyttede Situationen til egen Fordel og til Skade for Landet, Angreb, der var holdt i en temmelig skarp Tone. Mange af disse Angreb gik over i Provinspressen og kom efterhaanden ogsaa til Ministeriets Kendskab, og dette affordrede derfor Foreningen en Erklæring om Spørgsmaalet. Denne blev afgivet den 8. Januar og gik ud paa, at der ingen Mangel var paa Skotøj her i Landet, hvilket bl. a. bestyrkedes ved de faa Ordre, der var indgaaet paa Militærstøvler i Henhold til den førnævnte Annonce, og at Fabrikernes Lagre var af omtrent samme Størrelse som det foregaaende Aar, skønt der i Oktober Kvartal 1914 var solgt ca. 20% Fodtøj mere til dansk Forbrug end i det foregaaende Aar. Det paavistes ogsaa i Erklæringen, at Prisforhøjelserne for almindeligt Fodtøj kun androg ca. 1-3 Kr. og for svært Fodtøj ikke mere, end hvad der var nødvendigt paa Grund af alle Materialers enorme Prisstigning. Endelig tilbød man at underkaste sig Kontrol med, at kun det

Fodtøj, der svarede til Fabrikkerens forøgede Beskæftigelsesgrad, blev udført.

Denne Erklæring skabte langt fra Ro om Spørgsmaalet. Skotøjs-
handlerne holdt et stort Møde i »National«, hvor Fabrikantforeningens
Bestyrelse trods Anmodning ikke fik Lov til at være til Stede, og hvor
de vedtog en Resolution, der betegnede Erklæringen som urigtig og
misvisende og krævede Udførselsforbud mod Skotøj. Andragendet blev
behandlet i et Møde i Justitsministeriet, hvori ogsaa deltog Repræsen-
tanter for Skotøjsfabrikantforeningen og Læderhandlerforeningen samt
for Hudegrossererne, men Andragendet blev ikke imødekommet, da
det blev paavist overfor Ministeren, at Skotøjshandlerne laa med Lager
for ca. $\frac{1}{2}$ Aar, og da Priserne ikke kunde forventes at falde synder-
ligt, selv om et Forbud blev udstedt. Der blev siden holdt et Møde
med Skomagerlauget, der navnlig var forbitret over de Bemærkninger,
som forskellige Blade havde gjort til Erklæringen, hvor de lod skinne
igennem, at Grunden til, at nogle Skomagere ikke havde tilstrækkeligt
Fodtøj, skyldtes disses manglende Betalingsevne, men da Foreningen
lovede at sende en Skrivelse til »Politiken«, hvori man tog Afstand
fra denne Udtalelse, var Lauget tilfreds, og Forholdet til Skotøjshand-
lerne bedredes.

Imidlertid havde man opnaaet Enighed med Ministeriet om, hvor
meget der maatte udføres i Januar Kvartal 1915, nemlig 60.000 Par.
Det var lidt mindre, end man havde ønsket, men det viste sig dog,
at de to Fabrikantforeningers Medlemmer ikke benyttede dette Kvan-
tum helt. Men da Ministeriet glemte at træffe Aftale med de uden-
forstaaende, blev den samlede Udførsel langt større. Hertil kom, at
der ikke var truffet lignende Begrænsning for Udførsel af Sadelmag-
gerarbejde, saa at Lædermangelen vedblev. Foreningen beklagede sig
stærkt over dette og henstillede, at hele Læderspørgsmaalet behand-
ledes i een Kommission, der kunde repræsentere alle berettigede In-
teresser. Trods dette blev der ved at være en Kommission for Skotøj
og en for Sadelmagerarbejde, der ikke arbejdede i Forstaaelse med
hinanden, og dette medførte, at Formanden saa sig nødsaget til at
udtræde først af Skotøjsudvalget og senere af Industriraadet.

Der indtraadte nu en Standsning af Eksporten i Foraarsmaanederne,
idet Fabrikkerne blev fuldt optaget af det indenlandske Arbejde, og
der blev ikke truffet nogen ny Ordning af Udførselsforholdene, lige-
som ogsaa Eksporten af Sadelmagervarer standsede; dog vedblev Pri-
serne paa Læder at stige, og Priserne paa Fodtøj maatte følge med.

Paa Grund af Skotøjshandlernes stadige Klager herover tog Regeringen Spørgsmaalet op til Overvejelse, og den fik da den Tanke, om der kunde blive fremstillet en Slags Normalstøvle til en bestemt, temmelig lav Pris.

Denne Tanke vandt ingen Tilslutning hverken hos Fabrikanter eller Forhandlere, og man stillede i Stedet for Forslag om, at Spørgsmaalet kombineredes med Spørgsmaalet om Hudehandlernes Ret til at udføre en Del af de hos dem liggende Huder mod at levere et tilsvarende Kvantum til Garverne til en nærmere fastsat Pris, hvorved Læderpriserne kunde holdes nede og Fodtøjspriserne som Følge deraf ogsaa. Med Hensyn til Eksporten af Fodtøj foreslog man, at denne reguleredes paa den Maade, at der gaves Tilladelse til Eksport af en vis Mængde, der fastsattes for et Kvartal ad Gangen. Retten til at eksportere skulde forbeholdes Fabrikantforeningernes Medlemmer, mod at disse forpligtede sig til at holde Landet rigeligt forsynet.

Dette Forslag blev i alt væsentligt fulgt, og Ordningen kom saaledes til at gaa ud paa, at hverken Læderfabrikanterne eller Skotøjsfabrikanterne eller Skotøjshandlerne før 1. Marts 1916 maatte forhøje deres Priser.

I den forløbne Del af Krigsperioden havde Arbejderne gennemgaaende holdt sig meget rolige; thi selv om Priserne paa Livsfornødenheder steg noget, medens Lønningerne blev staaende, var Arbejderne til Gengæld meget stærkt beskæftigede, og Aarsfortjenesten var bedre, end den nogensinde havde været, fordi der saa godt som ingen Arbejdsløshed var, og muligvis var Fabrikanterne ogsaa paa Grund af den stærke Beskæftigelse mere velvillige overfor de stadig opdukkende Smaakrav. Men Tilskærerne kunde naturligvis ikke holde sig rolige. I Foraarstravlheden 1915 begyndte de at røre paa sig paa de forskellige Fabrikker og kræve deres Akkordpriser forhøjet det ene Sted efter det andet. Forsøgene lykkedes i nogen Grad; men da de blev lovlig glubske i deres Fordringer og f. Eks. hos A/S Hertz' Garveri og Skotøjsfabrik kom igen efter kort Tids Forløb og forlangte nye Forhøjelser og underbyggede Kravet med Affolkning af Fabrikken, maatte Foreningen træde lidt kraftigt op, og det lykkedes ogsaa at faa Gemytterne bragt til Ro.

Forbundet havde imidlertid fremsat Forslag til en fælles Prisliste for Tilskæring, og Fabrikanterne havde lovet at tage Spørgsmaalet op og bringe Forhandlingerne til Ende inden Overenskomstens Udløbstid d. 15. Januar 1916 paa Betingelse af, at Tilskærerne forholdt sig

rolige. Men det gjorde de som ovenfor nævnt ikke, og der blev følgelig ingen Forhandlinger ført. Vanskeligheden ved at skaffe Materialer voldte ogsaa Bryderier; man kunde saaledes ikke skaffe den sædvanligt benyttede Traad til Naadling, og Naadlerne benyttede dette til at stille Lønkrav, skønt den ny Traad, man havde faaet, var lige saa god som den gamle. Ikke desto mindre maatte der en Voldgift til for at fastslaa, at der ikke kunde kræves noget ekstra for Benyttelse af en ny Traad, der er lige saa god som den gamle. Voldgiftskendelsen var dog enstemmig.

Et Forhold, der bidrog til at skaffe Vanskeligheder i Arbejdsforholdene, var de mange nyopdukkede Fabrikker, der ved deres Oprettelse særlig havde Eksport af Militærstøvler for Øje. Det gjaldt navnlig een Fabrik, der blev slaaet meget stort op med det samme. Den ejedes af tre Russere, men havde dog en dansk Forretningsfører. Den var udelukkende baseret paa Eksport og lavede Militærstøvler til Tyskland og kom straks ved sin Start i Sommeren 1915 op paa en Arbejdsstyrke af over 100. For at skaffe sig Arbejdere gav den kæmpemæssige Timelønninger. Tilskærerne fik saaledes 105 Øre i Timen, skønt Lønnen den Gang paa andre Fabrikker laa paa 60–70 Øre. Akkorderne for Haandpinding behøvede de ikke at forhøje. Støvlerne var fremstillet saa simpelt, at der tjentes glubende Lønninger. Mange af Haandpinderne var oppe paa Lønninger fra 80–100 Kr., og selv de mest umulige Arbejdere kunde paa denne Fabrik staa og tjene større Lønninger end de dygtigste Folk paa andre Fabrikker. Fabrikken søgte Optagelse i Fabrikantforeningen, men Foreningen vilde først se, hvorledes Forholdene udviklede sig, inden man optog den, og nøjedes derfor med til at begynde med at holde den under skarp Kontrol for saa vidt muligt at begrænse den Skade, som den voldte i Arbejdsforholdet. Den fik ikke nogen lang Levetid. Eksporten ebbede ud, og Fabrikken blev forhindret i at udføre sine sidste Ordre, fordi der var brugt klausulbeheftet Traad, og derefter gik den fallit.

Som det var at vente under de foreliggende Forhold, hvor der stadig var god Beskæftigelse, og Priserne paa Livsfornödenheder steg, opsagde Arbejderne Overenskomsten til Udløb 15. Januar 1916 og krævede ret betydelige Forhøjelser, og efter de sædvanlige Forhandlinger, først mellem Organisationerne selv og derefter under Medvirksomhed af Hovedorganisationerne, fik man i Januar sluttet en Overenskomst, hvorefter Minimallønnen blev forhøjet med 2 Øre straks, altsaa til

43 Øre for voksne mandlige Arbejdere, 32 Øre for Naadlersker og 27 Øre for andre Kvinder. Fabrikkerne kunde kræve Overenskomsten forlænget til 1918 mod at give yderligere 1 Øre paa Minimal-lønningerne. Desuden blev der givet et Dyrtidstillæg af Kr. 1,50 pr. Uge til voksne mandlige Arbejdere, 1 Kr. til voksne kvindelige Arbejdere og 75 Øre til unge mandlige Arbejdere. Man skulde desuden forsøge at sammenarbejde de bestaaende Prislister for Tilskæring og Stansning og revidere en enkelt af de andre Prislister. Det lykkedes at faa en fælles Stanserprisliste, men Tilskærerne var der selvfølgelig ikke noget Udkomme med, og i Henhold til Overenskomsten blev saa de hidtil gældende Privatakkorder fastslaaet som uopsigelige i Overenskomstperioden, og den laveste af disse, nemlig den fra E. F. JACOB, blev fastslaaet som Minimalprisliste, saaledes at Virksomheder, der fremtidig indførte Akkord, ikke maatte gaa under de deri anførte Priser. Tilskærerne blæste imidlertid Overenskomsten et Stykke og krævede paa nogle Fabrikker Prislisterne stærkt forhøjet, og da de selvfølgelig ikke opnaaede noget, opsgav de deres Pladser. Forbundet maatte naturligvis tage absolut Afstand fra Tilskærernes Optræden og erkende, at den havde været overenskomststridig, og det eneste, Tilskærerne fik ud af det, var, at de maatte tage deres Opsigelse tilbage. Men Uroen blev ved, og Tilskærerklubben indenfor Forbundet, der aabenbart var lige saa misfornøjet med Forbundet som med Fabrikantforeningen, begyndte nu at operere paa egen Haand og rette direkte Henvendelser til Fabrikantforeningen og de enkelte Fabrikker. Heroverfor maatte Foreningen naturligvis meddele Forbundet, at dette vilde man ikke finde sig i. Man havde aldeles intet med Tilskærerklubben at gøre. Havde den noget at fremføre, maatte den gaa til Forbundet, der var den eneste Organisation, som Foreningen kunde forhandle med.

Ogsaa Maskinpinderne kom til at lide under de svigtende Tilførsler af Materialer, idet der ikke kunde skaffes ordentlige Tacks, og de forsøgte ogsaa gennem Opsigelser at gennemtvinge et Krav om større Betaling. De blev imidlertid hurtigt bragt til Ro, og hvor der var Anledning dertil, fik de et Tillæg.

Den Ordning, der var truffet med Justitsministeriet om at lægge Priserne fast indtil 1. Marts 1916, kunde imidlertid ikke holde. Priserne paa Raamaterialer var i stadig Stigning, og i Foraaret 1916 fik man Ministeriets Tilladelse til en Forhøjelse paa 10–15 %. Stigningen blev ved, og ikke længe efter maatte Læderfabrikkerne sige sig helt løs

fra Overenskomsten, og naar Læderpriserne ikke blev holdt paa et bestemt Niveau, kunde Skotøjspriserne det selvfølgelig heller ikke, saaledes at ogsaa Skotøjsfabrikanterne maatte erklære sig frit stillet med Hensyn til Priserne, og foreløbig gjaldt der saaledes ingen Restriktioner paa dette Omraade. Naar der overhovedet var grebet ind fra Statens Side i dette Spørgsmaal, skyldtes det jo den store Udførsel, men denne var nu ganske ophørt, ikke mindst paa Grund af den engelske Klausulpolitik.

Den Udførsel, der havde fundet Sted af Læder og Skotøj, var for Størstedelens Vedkommende gaaet til Centralmagterne, og dette forarsagede en Del Vanskeligheder med England, der snart lagde den Klausul paa de Varer, man fik vestfra, at de ikke under nogen Form maatte genudføres til Centralmagterne; men dette medførte, at man brugte de indførte Varer til Indlandets Forbrug og udførte Varer, der var fremstillet af Landets egne Produkter. Følgen blev, at England indskrænkede vor Adgang til Import mere og mere. Endelig i November 1915 lykkedes det at faa en Ordning af Læderimporten, hvorved der blev fastslaaet et bestemt Kvantum, som maatte indføres her til Landet, og dette Kvantum blev saa igen fordelt mellem de Brancher, som tidligere havde plejet at indføre Læder. Man fik selvfølgelig ikke det Kvantum, man gerne vilde have haft, men man kunde dog klare sig med det, man fik, og indenfor Fabrikantforeningen fordeltes det tilladte Kvantum paa de enkelte Fabrikker i Forhold til deres Indførsel i 1913 og 1914 med Hensyntagen ogsaa til Arbejdslønnen i 1915. De Fabrikker, der ikke havde importeret selv tidligere, blev i Grunden daarligst stillet. De fik ingen Importret, men skulde ligesom før købe Varer hos Grossisterne, der i stor Udstrækning reeksporterede Varerne til Sverige. Man maatte saa søge en Forhandling med Læderbranchen for at raade Bod paa disse Forhold, og det lykkedes ogsaa at faa en Ordning, hvorefter de, der ønskede at reeksportere, tilsammen skulde ligge med et bestemt Kvantum Chevreau usolgt, saaledes at de altid havde noget til deres danske Kunder. Dette var imidlertid en rent foreløbig Ordning, der ogsaa blev gjort overflødig, da Læderimporten for 1917 blev ordnet. Der blev her fastsat bestemte Kvanta, som Lædergrossisterne maatte reeksportere, medens Resten af, hvad de fik, blev forbeholdt det indenlandske Forbrug. Skotøjsfabrikkerne fik omtrent det samme som for Aaret 1916.

For en Mængde af de Varer, der bruges i Skotøjsfabrikationen, var der i Tidens Løb blevet udstedt Udførselsforbud, men der kunde

gives Dispensationer herfra, naar dette kunde ske uden at genere det hjemlige Forbrug. Alle Ansøgninger om Udførselstilladelse for Artikler, der bruges i Skotøjsfabrikationen, blev, forinden de bevilgedes, forelagt Skotøjsfabrikantforeningen til Erklæring, og hvor det drejede sig om Varer, paa hvilke der var Mangel her i Landet, nægtede man at anbefale Udførselsandragendet og henviste de paagældende Firmaer til at tilbyde Medlemmer af Skotøjsfabrikantforeningen disse.

Det er tidligere nævnt, at Formanden havde nedlagt sit Mandat i Skotøjsudvalget, fordi der ikke blev taget Hensyn til hans Krav om, at alle Spørgsmaal om Udførsel af Fabrikater af Læder skulde behandles i een Kommission, for at man ikke vedblivende skulde være udsat for, at Skotøjsudvalget holdt igen paa Udførslen af Hensyn til Landets Forsyning med Læder, medens Sadelmagerudvalget ikke tog Hensyn i saa Henseende. Hans Udtræden af Skotøjsudvalget blev skarpt kritiseret af Industriraadet, og det var denne Kritik, der medførte, at han ogsaa nedlagde sit Mandat som Medlem af Industriraadet. Da han imidlertid havde Følelsen af, at Skotøjsindustrien i nogen Grad blev holdt udenfor de Forhandlinger, der senere blev ført om de vigtige Udførselsforhold, meddelte han paa Foreningens Generalforsamling i 1916, at han ønskede at fratræde som Formand, for at Foreningen kunde faa en Formand, der var i bedre Kontakt med Autoriteterne og kunde repræsentere Foreningen i Industriraadet. Foreningen stillede sig imidlertid fuldkommen paa Formandens Side og opfordrede ham ganske enstemmigt til at blive. Man vilde ikke lade Industriraadet diktere, hvem der skulde være Foreningens Formand, og kunde man ikke gøre sin Indflydelse gældende gennem Industriraadet, maatte man gaa direkte til Regeringen. JACOB indvilgede derefter i at fortsætte som Formand, og det varede heller ikke længe, inden Forholdet til Industriraadet atter blev ordnet, saaledes at han paany blev Medlem heraf.

Paa denne Generalforsamling oprettede man et Fond til Understøttelse af trængende Medlemmer eller deres Efterladte. Bidraget her til blev fastsat til 1 ‰ af den aarlige Arbejdsløns, og Bestyrelsen kunde aarligt anvende Halvdelen af Bidraget til Understøttelser. Vilde den gaa herudover, maatte den have Generalforsamlingens Samtykke. Fondet havde allerede ved sin Stiftelse en Grundkapital, idet Grosserer ANDERS LARSEN havde skænket et Beløb af 5000 Kr. hertil som et Udtryk for sin Taknemmelighed overfor Foreningen i Anledning af, at denne havde ydet ham en god Støtte i et for ham meget vanskeligt Udførselsspørgsmaal.

Selv om de Opgaver, som Krigsforholdene førte med sig, selvfølgelig lagde mest Beslag paa Bestyrelsen, fik man dog ogsaa Tid til at beskæftige sig med forskellige andre Forhold. Toldloven skulde snart tages op til Revision, og der udarbejdedes Forslag til ny Told-satser, hvor man selvfølgelig ønskede Tolden paa Skotøj forhøjet, medens man ønskede en lavere Told paa Læderaffald.

Lærlingspørgsmaalet behandlede i disse Aar meget grundigt i et Udvalg med H. C. KRISTENSEN som Formand. Man arbejdede ener-gisk for at faa Medlemmerne til at antage flere Lærlinge, og man fast-satte bestemte Lærlingelønninger.

Der skete i Aaret 1916 en Sammenslutning mellem 10 større og mindre Skotøjsfabrikker i nær Tilknytning til A/S M. I. Ballins Sønner. Alle Bestyrelsens Medlemmer undtagen Formanden var med i denne Sammenslutning, og som Følge deraf traadte de tre af Bestyrelsens Medlemmer snart efter ud af Bestyrelsen. Først udtraadte Næstfor-manden, CHR. SCHOU, og afløstes i Bestyrelsen af C. J. SØRENSEN, og nogle Maaneder efter udtraadte H. C. KRISTENSEN og C. F. MÜLLER, i hvis Sted valgtes M. NATHANSOHN og I. C. MADSEN. P. ANDERSEN valgtes nu til Næstformand.

Allerede i Krigens første Tid havde der været Tale om, at der skulde fremstilles en Standardstøvle til en billig Pris. Den Gang havde Fa-brikanterne stillet sig afvisende overfor Tanken, men da Spørgsmaalet nu i Begyndelsen af 1917 kom frem igen paa Grund af, at Priserne stadig steg, gik man omend uden Begejstring ind paa Tanken og med-virkede loyalt for at faa det bedst mulige ud af det. Resultatet blev en Aftale med Ministeriet om, at Skotøjsfabrikanterne skulde lave 60.000 Par Maksimalstøvler til en bestemt fikseret Pris, der for Herre-støvlernes Vedkommende var 16 Kr., og Læderfabrikanterne skulde stille Hestechevreau til Raadighed til dette Kvantum til en Pris af Kr. 1,40 pr. Kvadratfod. Skotøjshandlerne paa deres Side skulde nøjes med en beskeden Avance, saaledes at Støvlen skulde kunne sælges til Publikum for 18½ Kr. Ingen af Parterne var begejstrede for Maksimalstøvlen, men man gik med hertil for ikke at udsætte sig for ved af-visende Holdning, at Ministeriet eller den overordentlige Kommission tog Prisreguleringsspørgsmaalet op. Maksimalstøvlen (eller »Max»Emil» Støvlen«, som Folkevittigheden døbte den efter dens Ophavsmænd, Direktør MAX BALLIN og Direktør E. F. JACOB) blev heller ikke nogen Succés hos Publikum; navnlig Damestøvlerne, der var fremstillet med et noget lavere Skaft end det den Gang almindeligt brugte, blev kun

solgt i meget ringe Udstrækning, og de 60.000 Par var først udsolgt i Maj 1918, skønt Udsendelsen af den begyndte i Foraaret 1917. Det var forøvrigt mærkeligt nok, at den mindre bemidlede Del af Befolkningen ikke benyttede sig af denne Lejlighed til at skaffe sig godt og billigt Fodtøj, thi Maksimalstøvlen var en god Støvle. Ganske vist fremkom der i et Dagblad et kraftigt Angreb paa den, idet det paa-stodes, at der var Pap i Saalen; men Foreningen lod en sagkyndig

undersøge en Række tilfældigt indkøbte Maksimalstøvler fra forskellige Fabrikker, og alle viste sig at være af bedste Kvalitet.

Varemengelen blev mere og mere følelig. Snart var der den ene Ting, og snart var der den anden Ting, som man ikke kunde faa fat i. Foreningen kunde imidlertid ofte i saadanne Tilfælde gøre Medlemmerne store Tjenester, idet der ikke sjældent, naar der forelaa Udførselsandragender fra Leverandørerne til Erklæring hos Foreningen, kunde slaas en Handel af med disse Leverandører, saaledes at de fik Lov til at udføre visse Ting mod til Gengæld at stille andre Ting til Raadighed for Foreningens Medlem-

I. C. MADSEN

mer. Saaledes fik Foreningen en Gang et betydeligt Parti Garn, der var brugeligt til Gennemsyning, og uddelte dette til Foreningens Medlemmer, og et Parti Tacks fik man fat i paa lignende Maade. Ogsaa dette blev omhyggeligt fordelt paa Medlemmerne efter bestemte Regler. Benzin og Gummi var der stor Mangel paa, og en Dag kom det ogsaa saa vidt, at Nordisk Blacking Co. maatte meddele, at det ikke længere kunde levere Cement, fordi det hverken kunde skaffe Benzin eller Gummi. Foreningen fik imidlertid en Aftale med Fabrikken, hvorefter der først blev iværksat en skrap Rationering af de forhaandenværende Kvanta, og der blev fastsat bestemte Regler for, hvad Fabrikkerne maatte bruge Cement til, og hvad de ikke maatte bruge den til. De Arbejdere, der var vant til at bruge Cement, og nu blev henvist til at

bruge Klister, benyttede naturligvis Lejligheden til at kræve Tillæg til Lønnen i den Anledning.

Fabrikant M. P. RASMUSSEN fandt imidlertid en Metode, hvorefter man ogsaa kunde bruge vulkaniseret Gummi til Fremstilling af Cement, og dette var noget lettere at fremskaffe end Raagummi, selv om Prisen var umaadelig stor. M. P. RASMUSSEN afstod sin Metode til Fabrikantforeningen, og ved Henvendelse til Benzinnævnet lykkedes det at faa tilstrækkelige Kvanta Benzin eller Benzol stillet til Raadighed, og selv indkøbte man nogle Partier Gummi. Det overdroges til Nordisk Blacking Co. at fremstille Cementen, den saakaldte F=Cement, saaledes at man kunde forhøje Rationerne til Medlemmerne. Ganske vist maatte man ogsaa forhøje Priserne, da Gummi steg i en kolossal Grad.

Det var en helt stor Forretning, Foreningen drev i de Aar. Det Parti Gennemsygarn, man overtog, blev solgt for 17-18.000 Kr., og af Gummi til F=Cement købte man ind for langt over 20.000 Kr.

I Begyndelsen af 1918 meddelte Foreningen Ministeriet, at Maksimalstøvlerne i Løbet af et Par Maaneder antagelig alle vilde være udelivered, idet man ikke vilde udsætte sig for Bebrejdelser for, at Publikum nu ikke længere havde Lejlighed til at forsyne sig med billigt Fodtøj. Foreløbig skete der nu ikke noget fra Ministeriets Side, men i Juni 1918 begyndte Den overordentlige Kommission at tage Spørgsmaalet om en Regulering af Læder- og Skotøjspriserne op til Behandling. Den almindelige Regel var jo, at man begyndte med at prisregulere Raastofferne og endte med det færdige Produkt. Her gik man den modsatte Vej, idet man begyndte med at regulere Detailhandleravancen og derefter gik baglæns, til man endte ved Læderet og Huderne. Der blev imidlertid givet Dispensation fra Udførselsforbudet for en Del Huder. Det var ganske vist kun som Kompensation for andre Varer, men det bidrog selvfølgelig alligevel til at vanskeliggøre Stillingen, idet oversøiske Huder jo ikke var til at faa, og de danske Huder fandtes i forholdsvist ringe Antal, efter at Kreaturholdet paa Grund af Foderknaphed var blevet indskrænket i en uhyre Grad.

Den overordentlige Kommission begyndte med at kalde Skotøjshandlers Repræsentanter ind til et Møde og drøftede Situationen med dem, og senere kaldte den Fabrikanterne ind og opfordrede derefter de to Parter til at træde sammen og se at blive enige om en fælles Indstilling om, hvad der skulde gøres. Det voldte en Del Besvær at blive enige. Man havde overfor Den overordentlige Kommission været inde paa Tanken om en ny Maksimalstøvle, der skulde

udsendes i et Kvantum af 1 à 200.000 Par, men dette Forslag blev afvist. Man havde ganske vist faaet Indtrykket af, at Grunden til Afvisningen var, at Antallet var for lille, og at, hvis man kom med et Tilbud paa $\frac{1}{2}$ Million, vilde det blive modtaget. Det lykkedes med stort Besvær at opnaa Enighed om et Forslag, hvorefter der skulde fastsættes Maksimalpriser for alle de Varer af Box og Hestechevreau, som Skotøjshandlerne laa med paa Lager, og det samme skulde gælde for det, der var i Ordre af den Slags paa Fabrikkerne, og medens der brugtes af dette Kvantum, som man anslog til ca. 200,000 Par, skulde der optages Forhandling om Fremstilling af et lige saa stort Antal Maksimalstøvler af Hestechevreau og Blanklæder. Da man kom op i Kommissionen med dette Forslag, fik man imidlertid at vide, at dette nu ikke kunde anses for tilstrækkeligt. Publikum forlangte efter Kommissionens Mening nu, at der blev skredet ind overfor de ublu Priser paa Skotøj. Jacob forklarede overfor Kommissionen, at Priserne paa ingen Maade var ublu. Selvfølgelig var de steget stærkt, men ikke desto mindre var Danmark det Land, hvor Skotøjspriserne laa lavest. Den fungerende Formand i Kommissionen, Direktør HEILBUTH, vilde slet ikke bestride dette, men erklærede, at Publikum troede, at Priserne var unaturligt opskruede, og det var tilstrækkeligt til, at Kommissionen skulde tage sig af Sagen, og der var ingen Vej udenom. Man maatte ind paa, at Priserne stempledtes i Skotøjet. Professor BIRCK vilde absolut have, at det skulde være Fabriksprisen, der skulde stemples, hvilket vilde have betydet samtlige Skotøjshandleres Ruin, da Publikum i Almindelighed ikke har nogen Forstaelse af, hvilke Omkostninger der løber paa i Skotøjsforretningerne, og den Risikopræmie, der maa tages paa, at en hel Del af Varerne ikke kan sælges til normale Priser eller slet ikke kan sælges, og det lykkedes da ogsaa at blive fri herfor, idet det blev Detailprisen, der skulde stemples. Der blev fastslaet en bestemt Avance, der for almindeligt Skotøj var 23 %, for Luksusfodtøj noget mere og for Børnefodtøj noget mindre, og dette blev lagt til Fabrikspriserne, og den saaledes fremkomne Pris stempledtes i Skotøjet. Prisstemplingen var selvfølgelig meget generende for Skotøjshandlerne, f. Eks. derigennem, at Varer, der blev indkøbt til Supplering af en Ordre, fremkom til helt andre, i Begyndelsen langt højere og senere langt lavere Priser end Hovedordren. Det kunde saaledes ske, at en Kunde, hvis han skulde bruge Nr. 44, kom til at betale 57 Kr., medens han, hvis han kunde bruge Nr. 45, kunde nøjes med 45 Kr. Senere fik Skotøjshandlerne ogsaa

i den Anledning Lov til at se bort fra de stemplede Priser og sælge til Gennemsnitspriser, og i Efteraaret 1919 hævedes Bestemmelsen om Stemplingen.

Efter Skotøjshandlerne kom Turen til Skotøjsfabrikkerne. Den overordentlige Kommission begyndte med at forlange Oplysninger af Fabrikkerne om alle mulige Spørgsmaal, yderst specificerede Kalkulationer for flere Aar, Regnskaber for en længere Aarrække og mange andre Ting, og derefter tog man fat paa Forhandlingerne. Men den Avance, man vilde tillade Skotøjsfabrikkerne at tage, var yderst ringe, idet man oprindeligt kun vilde gaa med til en Nettoavance af 7—8 % af Udgifterne til Materier og Arbejds løn eller en Bruttoavance af 20 %. Fabrikanterne holdt paa Nettoavance og forlangte her 12½ %. Skotøjsindustrien var i det hele taget i disse Tider den mest omtalte Industri og blev stærkt lagt for Had, navnlig i Regeringspressen, hvor det tillige fremhævedes, at man ikke havde villet stille de fornødne Oplysninger til Den overordentlige Kommissions Raadighed. Som Følge deraf vedtog man paa en Generalforsamling i Foreningen i August Maaned 1918 at indrykke en saalydende Erklæring i Bladene:

»Paa en i Dag afholdt Generalforsamling i Foreningen af Københavns Skotøjsfabrikanter, der foruden Sammenslutningens 8 Virksomheder omfatter 35 større og mindre Skotøjsfabrikker, vedtog man at udtale sin Harme over de ondartede Sigtelser, som Skotøjsindustrien er blevet gjort til Genstand for fra mange Sider, og det til Trods for, at Fabrikkerne i henved 4 Aar, takket være forudseende Dispositioner, har kunnet forsyne Befolkningen med Fodtøj til Priser, der er billigere end i noget andet Land i Europa. Store Kvanta af dette Fodtøj henligger endnu i Skotøjshandlernes Butikker.

Samtidig ønsker Foreningen at oplyse, at dens Medlemmer loyalt har besvaret de fra Den overordentlige Kommission udsendte Spørgeskemaer angaaende Kalkulationer og Priser og kun foreløbig har undladt at besvare en Række Spørgsmaal vedrørende Tiden 1910—1917, da disse efter vor Formening ikke er nødvendige for Prisreguleringen og kun kan besvares af faa af vore Medlemmer og af disse endda kun gennem et vanskeligt Arbejde, der vilde strække sig over Maaneder.«

Der holdtes mange og lange Møder i Kommissionen, hvor der foruden Bestyrelsens Medlemmer i Reglen ogsaa deltog A. HERTZ,

JØGREN PETERSEN og SCHEEL, og Kommissionen gjorde ogsaa Forsøg paa at undersøge Forholdene ved personlige Besøg paa Fabrikkerne. Det vakte her nogen Misstemning, at daværende Fabrikdirektør LINDBERG omtalte disse Forhandlinger i Bladene og offentliggjorde en Redegørelse for Skotøjsfabrikkernes Avance, hvilket man selvfølgelig mente var et Brud paa hans Diskretionspligt overfor de Oplysninger, han fik som Medlem af Kommissionen. Han holdt imidlertid paa, at de Beregninger, han havde foretaget, var foretaget paa Grundlag af de offentlige Regnskaber for A/S Hertz' Garveri og Skotøjsfabrik, men at han ganske vist ved de Oplysninger, han havde faaet, havde konstateret, at hans Tal var rigtige. Man udtalte imidlertid fra Fabrikantforeningens Repræsentanter sin stærkeste Misbilligelse heraf, men videre kom man ikke. Enden paa det blev, at man fik Lov til at beregne en saakaldt Nettoavance paa 10 %, men af denne Nettoavance skulde afholdes en hel Del forskellige Udgifter, saaledes at den reelle Nettoavance kunde sættes til 7 à 8 %. Kommissionen slog flere Gange paa, at Fabrikkerne kunde risikere at blive tvunget til at gaa ind paa en Skotøjsordning, og det er ikke uden Interesse at mindes et ganske kort Ordskifte mellem Professor BIRCK og E. F. JACOB, saalydende:

Professor BIRCK: »De maa huske, Hr. Fabrikant, at min Stilling er meget stærk, og en Skotøjsordning, jeg ikke er med til, vil ikke blive anset for god.«

Fabrikant JACOB: »Det er meget muligt, men en Skotøjsordning, Skotøjsfabrikanterne ikke er med til, er værdiløs, thi De kan ikke føre den ud i Livet uden vor gode Medvirkning.«

Professor BIRCK: »Deri har De sikkert Ret.«

Efter flere Generalforsamlinger i Skotøjsfabrikantforeningen, mellem hvilke det efterhaanden lykkedes at faa indført forskellige Forbedringer i Kommissionens Forslag, vedtoges endelig med 25 Stemmer mod 10 en Resolution, saalydende:

»For endelig at skaffe Ro om Skotøjsspørgsmaalet efter alle de uforstaaende og hadefulde Angreb, Industrien har været Genstand for, vedtager Foreningen af Københavns Skotøjsfabrikanter at tiltræde den af Den overordentlige Kommission foreslaaede Ordning, til Trods for at denne Ordning paa mange Maader vil stille vor Industri overordentlig ugunstigt. Da der desuden i den foreslaaede Ordning indgaar en Række ny Principper af ganske uoverskuelige Følger for alt Næringsliv, særlig vedrørende den hidtidige Opfat-

telse af Begrebet »Nettoavance«, sker vor Tiltræden kun under Forbehold af Industriraadets Sanktion.«

Ved denne Afstemning rejstes Spørgsmaalet om, hvor mange Stemmer A/S Ballin & Hertz, der omfattede 8 Fabrikker, havde, idet det fra JØRGEN PETERSENS Side blev hævdet, at Aktieselskabet kun kunde have een Stemme, hvilket var i Overensstemmelse med JØRGEN PETERSENS Syn paa denne Sag fra gammel Tid, da han ogsaa ofte havde hævdet, at Hertz' Garveri og Skotøjsfabrik og Københavns Fodtøjsfabrik, der hørte under eet Aktieselskab, kun kunde have een Stemme i Foreningen. Han havde imidlertid aldrig faaet sit Standpunkt gennemført, og det lykkedes ham heller ikke denne Gang at faa Generalforsamlingen med sig her.

I Efteraaret 1918 var der en midlertidig Nedgangsperiode, hvor der ingen Afsætning af Betydning var. Det var Krigens Ophør, der bevirkede mindre Købelyst, idet man ventede Prisnedgang, og man kom derfor igen indenfor Fabrikantforeningen ind paa Tanken om at faa Lov til at eksportere Fodtøj; men skønt det var en Sag, der krævede hurtig Behandling, varede det dog indtil Marts Maaned 1919, inden man fik Lov til at oplagre og eksportere $\frac{1}{2}$ Million Par Fodtøj. Nu var imidlertid det rette Tidspunkt forpasset; dels var Købeevnen i de paagældende Lande ikke stor, og dels var Amerikanerne kommet os i Forkøbet. Der opnaaedes nok nogle enkelte Ordre, men ikke i særlig stort Omfang.

I Foraaret 1919 blev der ogsaa foretaget en Prisregulering paa Læder og paa Huder, og dermed var Kredsen sluttet, ganske vist først paa et Tidspunkt, da Prisreguleringsbestemmelserne i andre Fag begyndte at slappes eller hæves.

Skotøjsordningen varede indtil Efteraaret 1920, og Foreningen havde da ogsaa meget tidligere gjort Forsøg paa at faa den hævet, men uden Held. Den kunde uden Skade have været ophævet paa et tidligere Tidspunkt, idet der i Sommeren 1920 indtraadte et voldsomt Prisfald og i Forbindelse hermed en kolossal Nedgang i Afsætningen, idet Publikum holdt sig tilbage og afventede yderligere Prisfald, saaledes at der ikke var nogen som helst Anledning til at opretholde Bestemmelser om den tilladelige Avance, da Fabrikkerne nu kom til at arbejde med Tab. Denne Udvikling stod i Forbindelse med den tyske Valutas katastrofale Nedgang, og hermed sluttede den Højkonjunktur, som man havde levet under praktisk talt hele Tiden fra Verdenskrigens Begyndelse.

Krigsforholdene medførte straks en Stigning i Varepriserne, og dermed fulgte ogsaa en Stigning i Lønnen for Arbejderne, men i de første Aar var denne Stigning ikke særlig stærk. Som tidligere nævnt var man i 1916 endnu ikke kommet længere end til at yde Arbejderne et Dyrtdstillæg af $1\frac{1}{2}$ Kr. pr. Uge. Det sidst konstaterede Pristal, da man afsluttede Overenskomst herom, var kun 116, men man var nok klar over, at Priserne var i hurtig Stigning. I Juli 1916 var Pristallet naaet op paa 136 og i Juli 1917 paa 155. Foreningen fandt sig derfor foranlediget til i Begyndelsen af 1917 at fordoble det givne Dyrtdstillæg, for hvilket Forbundet naturligvis takkede, men i Virkeligheden ikke var særlig glad for, da Resultatet deraf blev, at der fra visse Kredse indenfor Arbejderne blev rettet stærke Angreb paa Forbundet, fordi det ikke selv havde rejst Spørgsmaalet om en Forøgelse af Dyrtdstillæget, og det varede derfor ikke længe, inden Forbundet fremkom med Krav om yderligere Dyrtdstillæg, hvilket man imidlertid ikke vilde gaa med til, men man lovede at tage Spørgsmaalet op til Oktober Kvartal. Iøvrigt var der gennemgaaende Ro i Arbejdsforholdene. En enkelt Undtagelse var der dog, idet Arbejderne hos A/S Silber & Co. paa Grund af Utilfredshed med Værkføreren først bar ham ned i Gaarden og derefter forlod Fabrikken. Værkføreren var forøvrigt den samme, der nogle Aar i Forvejen som Tilskærer var lige ved at give Anledning til en Strejke hos Jørgen Petersen & Co., fordi han havde sagt, at Tilskærerne stjal. Forbundet erklærede Arbejdsstandsningen for sig uvedkommende og vilde derfor ikke tvinge Folkene til at gaa i Arbejde igen, og Foreningen maatte klage til Den faste Voldgiftsret, og her maatte Forbundet erkende, at Strejken var ulovlig, og Arbejdernes Optræden overfor Værkføreren utilladelig. Arbejdet skulde straks genoptages, og der skulde nedsættes en Voldgift til Bedømmelse af Værkførerens Optræden. Sagen sluttedes dog uden Voldgift, idet man fra Foreningens Side frafaldt Erstatning, og fra Forbundets Side Ønsket om Voldgift under Forudsætning af, at Værkføreren i Fremtiden optraadte overfor Arbejderne paa en Maade, der var overensstemmende med Skik og Brug paa de øvrige Skotøjsfabrikker.

De uendelige Forhandlinger om Prislisten for delt Naadling førtes nu til en foreløbig Afslutning. Prislisten havde været prøvet paa nogle enkelte Fabrikker med godt Resultat, og man var enig om Priserne. Kun var der Uenighed om, hvorvidt man maatte bruge Elever ved det delte System eller ej, og først under Overenskomstforhandlingerne

i Slutningen af Aaret lykkedes det at faa denne Strid ud af Verden, idet Forbundet frafaldt sin Modstand mod Eleverne.

Da Forbundets Ønske om Forhøjelse af Dyrtdstillæget kom til Behandling i Efteraaret 1917, kædede man dette Spørgsmaal sammen med Overenskomstforhandlingerne, og dette resulterede i, at man fornyede Overenskomsten for 1 Aar mod Ydelse af et Dyrtdstillæg af 90 Øre pr. Dag for voksne mandlige Arbejdere, 60 Øre for Kvinder og 30 Øre for unge mandlige Arbejdere, for Oktober Kvartal 1917 dog noget mindre. Dette Dyrtdstillæg skulde ikke udbetales direkte til Arbejderne, men indbetales til et Fond, som administreredes af et Fællesudvalg af Fabrikanter og Arbejdere, og til Julen 1917 og derefter ved Udgangen af hver Maaned skulde de indgaaede Beløb fordeles efter saadanne Principer, at de, der tjente mindst, og de, der havde de største Forsørgerpligter, fik den største Andel. Regelen var den, at den højstlønnede Trediedel af Arbejderne fik 1 Portion, den mellemstlønnede Trediedel 2 Portioner og den lavestlønnede 3 Portioner, og hertil kom $\frac{1}{2}$ Portion for hvert Barn under 15 Aar, som den paagældende havde Forsørgerpligt overfor. Ordningens Gennemførelse kostede et ganske kolossalt Arbejde, og Variationerne i de Beløb, der tilfaldt de enkelte Arbejdere, var saa store, at de i en ikke ringe Grad udjævnede Forskellen mellem de dygtige og mindre dygtige. For Oktober Kvartal 1917 varierede Beløbene fra 18 til 108 Kr. pr. Arbejder. Man blev derfor enig om at gaa bort fra denne Ordning igen og udbetale de fastslaaede Beløb direkte. Ordningen havde forøvrigt kun været gældende for den københavnske Fabrikantforening. Provinsfabrikantforeningen havde ikke villet være med hertil. Foruden Dyrtdstillægene blev der givet nogle smaa Forbedringer paa Akkorderne, bl. a. til Tilskærerne, som dog ikke syntes at være tilfreds hermed og senere stillede Krav om yderligere Forhøjelser, fordi Materialet skulde være blevet vanskeligere. De fik Afslag, og derefter lavede de Obstruktion paa en Række Fabrikker; men det lykkedes dog at faa bragt dem til Ro uden større Kalamiteter, og man lovede dem, at de, naar Lønningerne i Henhold til Overenskomsten skulde reguleres efter Pristallet i August 1918, skulde faa nogle smaa Indrømmelser, hvilket de ogsaa fik tilligemed Naadlerne, der havde faaet et lignende Løfte. Augustreguleringstillæget blev 12 Øre pr. Time for mandlige Arbejdere og for faglærte Kvinder, medens andre Kvinder fik 8 Øre.

Den Sammenslutning, der i 1916 havde fundet Sted mellem en Række Skotøjsfabrikker, var nu blevet udvidet yderligere, idet De forenede

Skotøjsfabrikker sammen med A/S M. I. Ballins Sønner, A/S Hertz' Garveri og Skotøjsfabrik og A/S E. F. Jacob & B. Lotinga havde sluttet sig sammen under Navnet A/S Ballin & Hertz, og som tidligere omtalt rejstes der paa Generalforsamlingerne Gang paa Gang Spørgsmaalet om, hvilket Stemmeantal de under Sammenslutningen hørende 8 Fabrikker havde. For at faa dette Spørgsmaal ud af Verden stillede Bestyrelsen, af hvilken P. ANDERSEN var udtraadt, fordi A/S Ballin & Hertz nu havde 2 Repræsentanter i Bestyrelsen, og var bleven efterfulgt af TH. BRYDING, Forslag om en Ændring af Lovenes Bestemmelser, hvorefter der ved alle Afstemninger anvendtes Stemmevægt, saaledes at Stemmeantallet steg ganske svagt i Forhold til Arbejdslønnen, men at sammensluttede Virksomheders Stemmetal beregnedes paa Grundlag af Selskabets samlede Arbejdsløn. Dette Forslag bevirkede en stærk Opposition i Foreningen, og Oppositionen samlede i et Antal af 22 paa Café »Rosenborg« og forpligtede sig til at stemme mod Forslaget, som ogsaa i første Omgang blev stemt ned. Da Spørgsmaalet imidlertid maatte løses, kom det frem igen og blev til Slut gennemført i lidt ændret Form. Oppositionens Fører var ESKILD HØST, og da der kort Tid efter blev en ledig Plads i Bestyrelsen, fordi M. NATHANSOHN traadte ud, da den Virksomhed, han repræsenterede, traadte i Likvidation, valgte Generalforsamlingen med stort Stemmetal HØST ind i Bestyrelsen. TH. BRYDING døde imidlertid under Spansk Syge-Epidemien og efter ham kom I. D. NIELSEN ind i Bestyrelsen.

Pristallet var i Juli 1918 gaaet op til 182, og Arbejderne opsagde selvfølgelig Overenskomsten og forlangte meget betydelige Forhøjelser. Det varede imidlertid længe, inden man kom i Gang med de direkte Forhandlinger, da Hovedorganisationerne forsøgte at opnaa Enighed om en ensartet Fremgangsmaade, hvilket forøvrigt mislykkedes. Det lykkedes at blive enig med Forbundets Ledelse om en Ordning, hvorefter Lønningerne forhøjedes med 33–38 %, men den blev forkastet af Arbejderne, og saa maatte Fabrikkerne til at give Lockoutvarsel, og Forligsmanden greb ind, ikke blot for Skotøjsfaget, men for en Række andre Fag. Resultatet blev, at Akkorderne skulde forhøjes med 38–43 %, Minimallønningerne hæves til 70 Øre plus 12 Øre i Dyrtidstillæg for mandlige Arbejdere, 52 Øre plus 12 Øre i Dyrtidstillæg for faglærte Kvinder og 45 Øre plus 8 Øre i Dyrtidstillæg for andre Kvinder, Arbejdstiden skulde nedsættes til 8½ Time pr. Dag straks og fra 1. Januar 1920 til 8 Timer, og Overar-

bejdstillæggene forhøjes. Man kunde imidlertid ikke uden videre forhøje Akkorderne med de fastsatte Procenter. De skulde alle have et Tillæg af mindst 25 %, og de mindre gode Akkorder skulde have mere, saaledes at Gennemsnitsforhøjelsen blev som ovenfor anført. Dette krævede en detailleret Gennemgang af samtlige Prislistes, som varede meget lang Tid, og da man var naaet til Ende hermed, kom de Arbejdere, hvis Prislistes man først var blevet færdig med, og forlangte mere, fordi Dyrtiden atter var steget. Under alt dette trak Tiden ud, og man naaede ind i Oktober Maaned 1919, inden man endelig var færdig med Prislistesne, ja, Prislisten for delt Arbejde i Pinderi og Pudseri var man endda ikke helt færdig med paa dette Tidspunkt. Tilskærerprislisten var vel nok den, som kom til at medføre de største Vanskeligheder, idet Tilskæerne for at gennemtvinge nogle ganske meningsløse Forhøjelser i August Maaned iværksatte en ganske ulovlig Strejke hos næsten alle Medlemmerne. Denne Strejke varede ca. 14 Dage og blev øjeblikkelig mødt med et Lockoutvarsel. Først samme Dag, som Lockouten skulde træde

i Kraft, lykkedes det Forbundet at faa Tilskæerne talt nogenlunde til Rette, og efter at have faaet 1 Dags Udsættelse af Lockouten lykkedes det at faa Tilskæerne til at gaa i Arbejde. Ved en derefter foretagen Forhandling maatte Tilskæerne gaa bort fra deres meningsløse Krav og fik nogle Tillæg, som de lige saa let kunde have opnaaet uden Strejke.

Allerede inden den sidste Prisliste var færdig, havde De samvirkende Fagforbund overfor Arbejdsgiverforeningen stillet Krav om Dyrtidstillæg i Lighed med Augustreguleringen Aaret i Forvejen. Det lykkedes ikke at faa gennemført et ensartet Tillæg over hele Linien paa samme Maade som den Gang, men der blev forhandlet organisationsvis under Hovedorganisationernes Ledelse, og angaaende Skotøjsindustrien

ESKILD HØST

opnaaedes der en Overenskomst den 11. Oktober, hvorved der gaves et Tillæg af 23 Øre pr. Time for voksne mandlige Arbejdere og 17-18 Øre for kvindelige Arbejdere, medens Prislisterne fik Tillæg, der varierede fra 0-30 %. Den 29. Oktober afholdtes derefter det afsluttende Møde om Prislisterne, efter at disse Forhandlinger havde staaet paa i 7 Maaneder og havde krævet 58 Møder. Det er utvivlsomt den mest langvarige og mest anstrengende Overenskomstforhandling, der

I. D. NIELSEN

nogensinde har fundet Sted indenfor Foreningen, og den overgaar langt de berømte Forhandlinger i 1909, da Akkordsystemet blev indført.

Men nu var ogsaa Overenskomsten og Prislisterne udbygget i alle Enkeltheder. Man havde officielle Akkorder for alle Afdelinger; ogsaa i Tilskæreriet var det nu endelig lykkedes at faa en fælles Prisliste, og om det saa var Færdiggørelsesafdelingen, havde man faaet en Prisliste der, hvilket dog senere viste sig at være en mindre god Ordning, da det er den Afdeling, hvor de forskellige Fabrikker stiller de mest forskellige Krav. Den holdt derfor heller ikke ret længe. I 1921 maatte

Forbundet gaa med til at afskaffe den igen og gaa tilbage til Privatakkorder.

Aaret i Forvejen havde de hovedsagelig mindre Fabrikker, der stod udenfor Fabrikantforeningen, dannet en Sammenslutning under Navnet »Skotøjsfabrikantforeningen af 1918«, blandt andet for derigennem at kunne faa nogen Indflydelse paa Skotøjsordningen, og Repræsentanter for Foreningen deltog da ogsaa i en stor Del af Forhandlingerne om denne. Under den før omtalte Tilskærerstrejke optog man Forhandlinger med Foreningen af 1918 om at stille sig kollegialt under den bebudede Lockout, hvilket Foreningen ogsaa var villig til, og dette førte til, at man kom ind paa Tanken om en Sammenslutning af Foreningerne, hvilken Tanke ogsaa blev realiseret kort efter, hvor

ved Fabrikantforeningens Medlemstal steg med 35. Bestyrelsen udvidedes med 2 Medlemmer fra Skotøjsfabrikantforeningen af 1918, nemlig HJALMAR ANDERSEN, der havde været Formand, og M. P. RASMUSSEN.

Efter dette gode Resultat optog man Forhandlinger med Foreningen af Skotøjsfabrikanter i Provinsen, om ikke ogsaa den kunde tænke sig at slaa sig sammen med den københavnske Fabrikantforening, og der optoges Forhandlinger i et Fællesudvalg, der ogsaa i det store og hele opnaaede Enighed om et Udkast til Love for Foreningen af danske Skotøjsfabrikanter. Men da Sagen kom til Behandling paa Provinsforeningens Generalforsamling, viste det sig, at Provinsfabrikanterne alligevel satte saa megen Pris paa deres Selvstændighed, at de ikke vilde vedtage Forslaget. Ganske vist fik det et knebent Flertal, men naaede ikke den kvalificerede Majoritet, det skulde have. Det gjorde imidlertid ikke noget Skaar i det gode Forhold mellem de to Foreninger, som havde bestaaet i hele Foreningens Levetid, baade i den Tid, da Fabrikant A. SCHOLLERT, Fredericia, var Formand, og Fabrikant TH. BUNDGAARD, Esbjerg, var Næstformand, og efter at Hr. SCHOLLERT var blevet afløst af Fabrikant J. JENSEN BANG, Vejle. Provinsfabrikantforeningen indmeldte sig iøvrigt ved denne Tid i Industrifagene og havde nu fælles Sekretær med den københavnske Forening, hvilket naturligvis ogsaa bidrog til at fremme Samarbejdet.

Der fulgte nu en kortvarig, forholdsvis rolig Periode, der imidlertid i Begyndelsen af December blev afbrudt af en Konflikt hos CAY OXHOLM, der havde haft det Uheld at faa en efterhaanden paa de fleste københavnske Skotøjsfabrikker velkendt Kommunist ind paa Fabrikken og endda havde faaet ham til Klubformand. Der forefaldt en Dag paa Fabrikken en Demonstration mod en Regnskabsfører, idet denne af nogle Arbejdere blev baaret ned i Gaarden. OXHOLM

HJALMAR ANDERSEN

benyttede denne Lejlighed til at afskedige de direkte implicerede Arbejdere samt Klubformanden, der vel ikke havde været delagtig i Nedbæringen, men ikke havde gjort noget for at forhindre denne. Dette medførte en Strejke, der varede i 14 Dage og afsluttedes med et Møde i Arbejdsgiverforeningen, hvor det bestemtes, at Arbejdet skulde genoptages, og at Spørgsmaalet om Berettigelsen af Tillidsmandens Afskedigelse skulde afgøres af en Voldgiftsret. Denne Voldgiftsret kom til

M. P. RASMUSSEN

det Resultat, at Klubformandens Afskedigelse som saadan var berettiget; derimod havde det været uberettiget at afskedige ham uden 8 Dages Varsel som almindelig Arbejder, hvorfor der tilkendtes ham Løn for Tiden fra Arbejdets Genoptagelse til Kendelsen faldt. Det havde imidlertid vist sig, at Arbejdet nok blev genoptaget, men at der straks efter paabegyndtes en Affolkning af Fabrikken, saaledes at denne efterhaanden gik fuldstændig i Staa, og det var den afskedigede Klubformand, der stod bagved. Fra Forbundets Side gjordes der forskellige Forsøg paa at bringe rolige Forhold til Veje, men først da man fra Fabrikantforeningens Side begyndte at true

med Lockout, lykkedes det at faa Sagen bragt i Orden, saaledes at Affolkningen standsede ved Juletid, og Fabrikken efterhaanden fik ny Arbejdskraft, men først langt hen i Januar Maaned kunde Konflikten siges at være endelig afsluttet.

Den Tillidsmand, som havde spillet saa stor en Rolle i Konflikten, var i Forvejen ret godt kendt paa Fabrikkerne, og de sidste Begivenheder gjorde just ikke Fabrikanterne mere ivrige efter at tage ham i Arbejde. Nogen Tid efter fremkom da ogsaa fra Forbundet en Klage over, at den paagældende Mand var blokeret af Fabrikanterne, hvilket bestemt benægtedes fra Foreningens Side, og ydermere tog Formanden Anledning til paa en Generalforsamling at gøre opmærksom paa, at den paagældende ikke var blokeret, og heller aldrig havde været

det. Forbundet slog sig imidlertid ikke til Ro hermed, men førte Sagen frem til Den faste Voldgiftsret, hvilket det hellere skulde have ladet være med, idet Kendelsen gik ud paa, at der ikke forelaa noget om, at Paastanden om Blokade var rigtig. Naar Manden ikke kunde faa Arbejde, kunde det jo udmærket godt skyldes, at han havde faaet Ord for at være Urostifter, og, tilføjede Kendelsen, »efter det foreliggende ikke med Urettes«.

Overenskomstfornyelsen i 1920 kom ogsaa paa Grund af Forhandlinger mellem Hovedorganisationerne til at trække meget længe ud og fik sin Afslutning under de dramatiske Begivenheder i Paasken 1920 efter Ministeriet Zahles Afskedigelse og under Truslen om Generalstrejke. Da Pristallet yderligere var steget fra 211 i Juli 1919 til 242 i Januar 1920, var der ingen Vej udenom ret betydelige Forhøjelser igen, men denne Gang indlod man sig ikke paa en detailleret Gen- nemgang af Prislisterne, men nøjedes med at give dem Procenttillæg, der varierede fra 5-15 %, hvorved man opnaaede, at alle Prislister skulde blive nogenlunde lige gode. Herved opfyldtes den ved Paaskeforliget mellem Hovedorganisationerne truffne Aftale om, at der ved Overenskomstfornyelserne hovedsagelig skulde tages Sigte paa at ændre forældede Bestemmelser og særlig lave Lønninger. Forbundet var forøvrigt temmelig højt oppe under Forhandlingerne i dette Foraar og gav under Forhandlingernes Gang foruden Generalstrejkevarslet ikke mindre end 4 andre Strejkevarsler, hvoraf dog ingen blev effektive.

For at give de mindre Fabrikker Adgang til at indføre Akkord ved Maskinerne, var der yderligere i Overenskomsten indført den Bestemmelse, at saadanne Fabrikker ogsaa kunde bruge Akkorderne, selv om én Arbejder skulde betjene flere Maskiner; men et fast Udvalg, bestaaende af 2 Repræsentanter for hver af Organisationerne, skulde undersøge Forholdene paa Fabrikkerne og om fornødent fastsætte, at vedkommende Fabrik skulde betale et Procenttillæg til de gældende Akkordpriser. I dette Udvalg sad som Arbejdsgiverrepræsentanter I. C. MADSEN og M. P. RASMUSSEN. Udvalget havde i de første Par Aar meget at bestille og udførte et stort og godt Arbejde. Suppleant i dette Udvalg var P. ANDERSEN, der nu igen var indtraadt i Bestyrelsen, efter at I. D. NIELSEN, da hans Funktionstid var udløben, ikke ønskede Genvalg. Det var iøvrigt nærmest formelt, at P. ANDERSEN havde været ude af Bestyrelsen i nogen Tid; man søgte alligevel hans udmærkede Assistance i alle mulige Akkordspørgsmaal, en Assistance, som ogsaa beredvilligt blev ydet.

Spørgsmaalet om et Medlemsblad for Foreningen blev nu atter taget op. Det var LUDVIG ANDERSSON, der med stor Energi tog fat paa denne Sags Løsning, og det lykkedes ogsaa denne Gang at naa et Resultat, idet man ved Forhandlinger med Garverforeningen i Danmark blev enig om, at de to Foreninger i Fællesskab skulde overtage Garverforeningens Blad »Nordisk Garvertidende« og udgive det som et Blad for begge Industrier under Navn »Dansk Læder- og Skotøjstidende«. Sammenslutningen var sikkert til Fordel for begge Parter. Garverforeningens Medlemsblad, som aldrig havde kunnet betale sig, blev afløst af et stort og moderne Fagblad, som ikke gav Underskud. Garvertidendes Redaktør, V. THANING, fortsatte ogsaa under de nye Forhold, men fik til Hjælp en Medredaktør, og efter at man i første Omgang havde været lidt uheldig, fik man senere Redaktør CARL TH. JENSEN, som siden da har beklædt Stillingen til almindelig Tilfredshed.

Overenskomsten af 1920 indeholdt ogsaa Bestemmelser om en Augustregulering, og da Pristallet steg til 262, blev Augustreguleringen paa 13 Øre pr. Time baade for Mænd og Kvinder. Men hermed var det ogsaa Slut med Forhøjelserne. Nu kom den Periode, hvor Lønningerne skulde til at gaa nedad. Den mærkeligste Periode, som dansk Industri nogensinde har oplevet, var nu afsluttet. Lønningerne, der i 1914 gennemsnitlig var 56 Øre pr. Time for mandlige Arbejdere, laa nu paa Kr. 2,56, Arbejdstiden var gaaet ned fra $9\frac{1}{2}$ Time til 8 Timer, Antallet af Medlemmer i Foreningen var steget fra 30 til 66, og den udbetalte Arbejds løn fra 1,7 Mill. til 13,5 Mill. Kr. Den støtte og rolige Fremgang for Skotøjsindustrien i de tidligere Perioder var afløst af en voldsom Stigning i alle Henseender, men dette kunde selvfølgelig ikke blive ved at vare. Toppen var passeret, og nu begyndte Nedgangsarene.

KRISE OG INFLATIONSTIDER

1921—1925.

Selv om Krigstidens Restriktioner nu var bortfaldet, betød dette ikke, at Bestyrelsen paa det merkantile Omraade kunde lægge Hænderne i Skødet. Opgaverne blev andre og paa en vis Maade de modsatte af, hvad de tidligere havde været. Under Krigstiden gjaldt det om at modarbejde altfor vidtgaende Indgreb i Industriens Forhold fra Regeringens Side og at arbejde for de nødvendige Tilførsler fra Udlandet. Nu kom Bestræbelserne til at gaa ud paa at bevæge Regeringen til at foretage Indgreb til Beskyttelse af Industrien og at arbejde mod de overhaandtagende Tilførsler fra Udlandet. Under Krigen havde der jo ikke været nogen Indførsel af Skotøj af Betydning, tværtimod havde der i et Par Perioder været en betydelig Udførsel; men aldrig saa snart var Krigen hørt op, før Indførslen igen begyndte. I 1919 var der kommet 235.000 kg., men dette Kvantum var ikke for uroligende, da Udførslen i det samme Aar havde udgjort 166.000 kg. I 1920 var der praktisk talt ingen Udførsel, men en Indførsel paa ca. 500.000 kg., og denne Indførsel til billige Priser var i Forbindelse med det almindelige Prisfald i høj Grad medvirkende til at skabe ganske umulige Forhold for Skotøjsindustrien. Den københavnske Fabrikantforening beskæftigede i Efteraaret 1920 ca. 3600 Arbejdere og var i Midten af 1921 nede paa ca. 1800, hvilket Tal dog mod Slutningen af Aaret var steget til 2400, og den ene Fabrik efter den anden gik i Stykker. Ikke mindre end 10 Medlemmer mistede Foreningen i 1921 af den Grund. Ogsaa den største Sammenslutning indenfor Industrien, A/S Ballin & Hertz, kom i ganske overordentlig store Vanskeligheder og maatte rekonstrueres. En stor Del af det, der indførtes, var Varer, der havde ligget oplagret i Frihavnen i længere Tid med Eksport til Rusland for Øje, og da Tanken om at faa det afsat der var opgivet, blev det hele kastet ind paa det danske Marked til uhyre smaa Priser, der dog i mange Tilfælde var store nok i Forhold til Kvaliteten; men dette gjorde ikke Forholdene bedre. Foreningen gik da til Regeringen for at prøve, om det ikke var muligt at faa dæmmet op for denne

Indførsel gennem Indførselsforbud eller Importafgift. Men Regeringen var absolut afvisende heroverfor. Derimod stillede den sig mere imødekommende med Hensyn til Forholdsregler mod Indførsel af særlig dårligt Fodtøj, men pointerede stærkt, at dette maatte ikke anses for nogen Venlighed mod Industrien, men som en Beskyttelse for Publikum, der ikke straks var i Stand til at afgøre før Købet om Fodtøjet var godt eller dårligt, og Resultatet heraf blev i Foraaret 1921 en Lov om Forbud mod Indførsel og Fabrikation af Fodtøj, der indeholdt Pap og til Dels Kunstlæder. Selv om denne Lov absolut ikke var uden Betydning og i Aarenes Løb sikkert har forhindret Indførsel af ret betydelige Kvanta dårligt Fodtøj, kunde en saadan Lov alene ikke klare Sagen, og man havde da ogsaa, inden denne Lov kom, ad anden Vej søgt at gøre Industrien mere konkurrencedygtig overfor Udlandet, nemlig gennem Nedbringelse af Arbejdslønningerne.

Skønt Tiderne allerede var begyndt at blive dårlige i Efteraaret 1920, havde Skotøjsarbejderne til nogen Forbavelse for Fabrikterne alligevel sagt Overenskomsten op, og da man kom under Vejr med, at der indenfor Forbundet holdtes Branchemøder hvor man nøje overvejede de Krav om Forbedringer, der nu skulde stilles, fandt man sig foranlediget til paa et Møde med Forbundet at gøre dettes Ledelse opmærksom paa, at det kunde Arbejderne godt spare sig. Der kunde ikke blot ikke være Tale om Forhøjelser, tværtimod skulde der denne Gang Nedsættelser af Lønnen til. Forbundet stillede sig ganske uforstaaende heroverfor og havde her Støtte i De samvirkende Fagforbund. Det hævdedes, at man under Opgangen altid var kommet bagefter med Lønstigningerne, og at der følgelig heller ikke kunne være Tale om at gaa ned med Lønningerne, før der var konstateret en meget væsentlig Prisnedgang, og det var der ikke endnu. Fabrikterne fastholdt imidlertid Kravet om ca. 25% Lønnedsættelse, og da der ikke viste sig nogen Mulighed for at opnaa Enighed, maatte man gaa til at erklære Lockout. Der var jo mange andre Fag, der stod i lignende Situation, og Forligsmanden tog selvfølgelig Affære og forsøgte gennem en lang Række Møder at finde et rimeligt Grundlag. Det mislykkedes imidlertid, og den 7. Marts traadte Lockouten i Kraft og varede til 14. April. Forligsmanden stillede under Lockouten et Mæglingsforslag for alle de interesserede Fag, der i det store og hele gik ud paa, at Lønningerne skulde nedsættes med de 13 Øre, der var blevet lagt paa i August 1920, idet dog nogle Fag, deriblandt Skotøjsindustrien, fik større Nedsættelser. Dette Forslag forkastedes i de fleste Fag.

Foreningen optog derefter selv Forhandlinger med Forbundet, og det lykkedes at blive enig om noget, der ikke laa langt borte fra det oprindelige Forligsmandsforslag. Nedgangen blev herefter paa Akkorderne 13 à 14 % og paa Timelønnen 20—23 Øre, hvoraf dog 4 Øre var Forskud paa en kommende Augustregulering. Denne viste sig senere at give et yderligere Nedslag i Lønningerne paa 14 Øre, hvorved Minimallønnen for Mænd kom ned til 70 Øre plus 11 Øre i Dyrtidstillæg, medens den i 1920 var paa 118 Øre incl. Dyrtidstillæget.

Da Konflikten var forbi, skulde man have Erstatning af Arbejdsgiverforeningens Strejkeforsikringsfond. Denne havde imidlertid Aaret i Forvejen forandret sine Erstatningsregler, og medens man tidligere ved Beregning af Erstatningen havde lagt Gennemsnittet af de tre sidste Aars tilsvarende Kvartaler til Grund, regnedes der nu med det Antal Arbejdere, der var beskæftiget ved Udstedelsen af 1. Lockout-varsel. Det traf sig nu saa uheldigt, at en stor Del af Fabrikkerne paa dette Tidspunkt tilfældigvis kun beskæftigede meget faa Arbejdere, og som Følge deraf fik de kun en meget ringe Erstatning. Men paa en Generalforsamling i Foreningen vedtog de øvrige Medlemmer at stille en Del af deres Erstatning til Raadighed for de Medlemmer, der havde faaet for lidt, hvilket Beløb Foreningen saa skulde fordele efter bestemte Regler. Dette Tilbud blev med Tak modtaget af alle de paagældende undtagen to, der var saa vrede over den ringe Erstatning, at de slet ikke vilde have noget, hverken det, de tilkom efter Reglerne, eller et Tilskud fra de øvrige Medlemmer. Til sidst blev Resultatet dog, at den ene af dem tog, hvad der tilkom ham.

I Sommeren 1921 nedlagde Formanden sit Mandat, da han var gaaet over til anden Industri og ikke længere havde nogen direkte Tilknytning til Skotøjsindustrien, og i hans Sted valgtes den hidtidige Næstformand, Fabrikant C. J. SØRENSEN, til Formand, og den ledigblevne Plads i Bestyrelsen besattes med Fabrikant LUDVIG ANDERSSON. Direktør E. F. JACOB havde siddet i Bestyrelsen siden 1909, først i 3—4 Aar som Næstformand og derefter i 8 Aar som Formand. Hvorledes Medlemmerne saa paa Direktør JACOB, fremgaar meget tydeligt af de Stemmetal, hvormed han valgtes og genvalgtes. Han blev valgt til Formand i 1913 med 13 Stemmer mod 12, han blev genvalgt i 1915 med 19 Stemmer, medens 10 Stemmesedler var blanke. Da han i 1916 ønskede af Hensyn til Uoverensstemmelsen med Industriraadet at nedlægge sit Mandat, opfordredes han enstemmigt til at fortsætte, og han blev siden den Gang valgt enstemmigt til Formand og

med Akklamation. Der er heller ingen Tvivl om, at han var den rette Mand paa den rette Plads i den rette Tid, og det Arbejde, han udførte for Foreningen, kan ikke vurderes højt nok. Det var med stor Beklagelse, at Medlemmerne tog Afsked med ham som Formand; men heldigvis havde man i Fabrikant C. J. SØRENSEN en Mand, der paa bedste Maade kunde tage Arven op efter ham.

Den Revision af Toldloven, som længe havde været paa Tale, men var blevet udsat paa Grund af

LUDVIG ANDERSSON

Krigsforholdene, blev nu taget op. For Skotøjsindustriens Vedkommende foresloges en ren Værditold af 12 %, hvilket beregnet efter Skotøjspriserne i 1908 vilde betyde en Nedgang i Tolden med en Fjerdedel, medens det efter Priserne i 1921 var en lille Forhøjelse. Under Hensyn til Industriens vanskelige Stilling protesterede man fra Foreningens Side meget energisk mod dette Forslag og paaviste, hvor ødelæggende det vilde være for Industrien. Man ønskede at bibeholde det nugældende System med en Kombination af Vægt og Værditold og foreslog Tolden sat til 10 % af Værdien plus Kr. 1.50 pr. kg. Toldlovs-

forslaget blev imidlertid ikke gennemført, og Skotøj beholdt sin tidligere Told.

Tiderne blev stadig ikke bedre, og Regeringen var stadig ikke villig til at gøre noget positivt for Industrien. Den opstillede ganske vist et Program, indeholdende 8 Punkter, hvor den kunde tænke sig at hjælpe Industrien. Blandt disse var af Interesse for Skotøjsindustrien kun eet, og det var den før omtalte Paplov, som allerede var gennemført, den Gang ganske vist udelukkende til Publikums Beskyttelse. Regeringen nedsatte da ogsaa et Udvalg til at undersøge Forholdene i de kriseramte Industrier, deriblandt Skotøjsindustrien, hvilket Udvalg lededes af Professor BIRCK. Udvalget kom til det Resultat, at Skotøjsindustrien var haardt ramt af Krisen, hvilket var

rigtigt, og at den var altfor stor for Landets Behov, hvilket var urigtigt, idet den i sin daværende Størrelse netop var saaledes, at den kunde dække Landets Forbrug, men naar Skotøj indførtes fra Udlandet, var det jo ikke saa mærkeligt, at Fabrikkerne blev for store. Resultatet blev trods alt, at hverken Skotøjsindustrien eller de andre kriseramte Industrier fik nogen Støtte fra Statens Side — tværtimod blev der paalignet Industrien nye Byrder. I 1920 var der saaledes kommet en ny Ulykkesforsikringslov, der havde forøget Dagpenge og Erstatninger i meget høj Grad, og selvfølgelig fulgte Præmien med. Endvidere havde Indførelsen af Invalidforsikringen paalagt Fabrikkerne et Bidrag hertil af Kr. 5,40 pr. Arbejder, og den Arbejdsløshedslov, der blev vedtaget i 1921 og skulde træde i Kraft fra 1. Januar 1922, paalagde Arbejdsgiverne at yde et Bidrag til Arbejdsløshedsfondet varierende fra 3 til 15 Kr. pr. Arbejder. For Skotøjsindustriens Vedkommende blev Bidraget 12 Kr. indtil videre. Det var derfor nødvendigt at søge at faa Omkostningerne ned, bl. a. gennem Nedsættelse af Arbejdslønnen, og ligesom praktisk talt alle andre Fag opsagde Skotøjsfabrikantforeningen i Efteraaret 1921 Overenskomsten til Udløb 1. Februar 1922 og krævede Lønningerne nedsat med ca. 30%. Skotøjsarbejderne stillede sig meget lidt imødekommende og vilde til at begynde med ikke strække sig videre end til en Nedgang paa 4—5%. Senere var de dog kommet saa vidt, at de kunde tænke sig at gaa ned i samme Forhold, som Pristallet var gaaet ned, nemlig med 10½%; men dette kunde man heller ikke nøjes med, og Sagen gik til Hovedorganisationerne. Arbejdernes Stilling var imidlertid nogenlunde ens i alle Fag, og Arbejdsgiverforeningen saa sig nødsaget til at udstede Lockoutvarsel. Forligsmanden greb da ind og stillede et Mæglingssforslag af 3. Februar, der indeholdt Bestemmelse om en Nedsættelse af 15%, hvilket forkastedes af Arbejderne, og Lockouten traadte i Kraft d. 14. Februar, for en Række Fag, deriblandt Skotøjsindustrien. Striden drejede sig udelukkende om Lønningerne, idet man ved direkte Forhandling med Forbundet var blevet enig om de almindelige Bestemmelser. Den 9. Marts fremkom Forligsmanden med en Henstilling til Parterne om at enes paa et andet Grundlag og en noget mindre Lønnedgang; men dette Forslag forkastede Arbejdsgiverforeningen, og først d. 4. April blev Hovedorganisationerne enige om en Ordning, der i alt væsentligt var den samme som Forligsmandsforslaget af 3. Februar, idet der kun var den Forskel, at Minimallønningerne f. Eks. i Skotøjsindustrien ikke blev nedsat, og at der blev givet Lejlighed til

at nøjes med en Nedsættelse af 12 % i Tilfælde, hvor Lønningerne skønnedes i Forvejen at ligge særlig lavt, hvilket for Skotøjsindustriens Vedkommende kun fik Indflydelse paa et Par af de mindst betydende Prislister, nemlig Prislisten for vendt Skomagerarbejde og Haandpinderprislisten. Overenskomsten medførte endvidere en Nedsættelse af Betalingen for Overarbejde og en Mulighed for, at Overenskomsten kunde faa flere Aars Varighed, idet der indførtes den Bestemmelse, at hvis Parterne inden 1. August blev enige om at forlænge Overenskomsten 1 Aar, skulde Lønningerne ikke reguleres efter Pristallet før i Februar Maaned det følgende Aar, medens de i modsat Fald skulde reguleres i August med 1 % for hver Procent, Pristallet var gaaet op eller ned. Skotøjsarbejderne vedtog Overenskomsten, og Arbejdet blev genoptaget d. 12. April.

De sædvanlige Foranstaltninger overfor de udenforstaaende Virksomheder var naturligvis ogsaa trufne under Lockouterne baade i 1921 og 1922, og praktisk talt alle de uorganiserede Fabrikker fulgte Parollen og udelukkede deres Arbejdere.

Saaledes som Forholdene udviklede sig i Tyskland, hvor Valutaen faldt og faldt, var en Lønnedsættelse ikke tilstrækkelig til at klare Situationen. Overfor en indenlandsk Produktion i 1921 af ca. 1,1 Mill. kg. stod en Indførsel af ca. 540.000 kg., hvoraf 40 % fra Tyskland, medens den i de foregaaende Aar væsentligst var kommen fra U. S. A. I 1922 fortsattes Stigningen i Indførslen med stærke Skridt og naaede i Maj Maaned op til 133.000 kg., hvilket er det største Kvantum, der nogensinde er indført i en enkelt Maaned.

Foreningen havde derfor ogsaa gennem Industriraadet fremsendt Forslag til Regeringen om en Begrænsning af Indførslen til det samme som før Krigen med Tillæg i Forhold til Befolkningens Tilvækst, hvilket vilde sige omtrent 360.000 kg. pr. Aar, og en Ordning af Fortoldningen saaledes, at Værditolden ikke beregnedes efter den udenlandske Valutas Kursværdi, men efter den Købevne, den havde i Hjemlandet, hvilket efter alt at dømme for Tysklands Vedkommende var 4 Gange saa meget. Man forsøgte at faa Skotøjshandlernes Organisationer med paa denne Tanke. I Princippet var Landsorganisationen heller ikke uvillig hertil, men ønskede den tilladte Import sat op til 450.000 kg., hvilket man ikke mente at kunne gaa med til fra Industriens Side. Regeringen viste sig imidlertid stadig mindre velvillig; men i det rette psykologiske Øjeblik anmeldte Grev HOLSTEIN i Folketinget en Forespørgsel til Regeringen om, hvorledes denne agt

tede at stille sig overfor Industriens Nødraab. Saaledes som Forholdene laa, kunde det forudses, at Regeringen ved Behandlingen af en saadan Forespørgsel vilde staa i allerstørste Fare for at faa et Mis-tillidsvotum, idet det konservative Parti ganske sympatiserede med Industriens Ønsker, og Regeringen fremsatte da et Forslag til Importregulering for Skotøj og Tobak, hvilket Forslag i Løbet af ganske faa Dage gik sin Gang gennem Rigsdagen og blev ophøjet til Lov fra 1. August 1922.

Importreguleringen var baseret paa et Kompensationssystem, saaledes at den, der ønskede at indføre Skotøj fra Udlandet, skulde præstere Bevis for, at han havde købt et vist Kvantum Skotøj paa danske Skotøjsfabrikker. Hvis det var fra et valutastærkt Land, som f. Eks. England, kunde han faa Lov til at indføre lige saa meget, som han havde købt af dansk Skotøj, var det fra et valutavagt Land, som f. Eks. Tyskland, kunde han kun faa Lov at indføre en Tiendedel af det Kvantum, han havde købt i Danmark, for Czekoslovakiet sattes Forholdet dog til en Femtedel. Administrationen af Importreguleringen henlagdes til Handelsministeriets Skotøjsudvalg, der i Forvejen havde med Paploven at gøre, og dette var nu blevet udvidet ogsaa med en Repræsentant for Arbejderne og blev senere yderligere udvidet med en Repræsentant for Foreningen af Repræsentanter for udenlandske Skotøjsfirmaer, og samtidig fik Skotøjsarbejderforbundet én Repræsentant til, saaledes at Udvalget tilsidst bestod af to Repræsentanter for Fabrikanterne, to for Arbejderne, to for Skotøjs-Detailhandelen og to for Skotøjs-en Gros-Handelen foruden Formanden, der paa det daværende Tidspunkt var Kontorchef HELPER i Handelsministeriet, og en Repræsentant for Justitsministeriet og en Repræsentant for Toldvæsenet. I Udvalget førtes lange Diskussioner om, hvorledes man nu skulde forholde sig med det Skotøj, der var bestilt, inden Loven traadte i Kraft, idet man selvfølgelig fra Handelens Side gerne vilde have alt dette ind uden Kompensation, medens man fra Industriens Side ønskede, at Lovens Bestemmelser skulde træde i Kraft snarest muligt, da det var meget store Kvanta, der var bestilt. Til Slut fandt man dog et Kompromis, hvorefter alt, hvad der maatte skønnes at være bestilt i god Tro, altsaa saa tidligt, at det ikke skønedes at være for at omgaa Loven, fik Lov til at gaa ind uden Kompensation.

Systemet virkede imidlertid ikke ret længe. Det var ogsaa noget tungt at arbejde med, og Importørerne beklagede sig, og de uden-

landske Fabrikanter gik til deres Regeringer, der ogsaa beklagede sig, og Følgen blev, at Systemet ændredes allerede i Oktober saaledes, at Indførslen blev begrænset til 30,000 kg. pr. Maaned, hvilket Kvantum fordeltes paa Importørerne i Forhold til, hvad de tidligere havde indført.

Importreguleringen virkede ganske fortræffeligt. Paa Grund af de milde Overgangsbestemmelser var Nedgangen i Indførslen i Begyndelsen ikke særlig stor, men Indførslen i de sidste 5 Maaneder af 1922 blev dog kun gennemsnitlig 53,000 kg. pr. Maaned, medens den i de første 7 Maaneder havde været ca. 75,000. Hele Aarets Indførsel blev henimod 800,000 kg. eller det største, den hidtil havde været. Men takket være Importreguleringen steg den danske Produktion i Slutningen af Aaret alligevel en Del, og Aaret blev noget bedre end 1921. Hos Foreningens Medlemmer beskæftigedes gennemsnitlig ca. 2400 Arbejdere mod ca. 2200 Aaret i Forvejen. Paa Grund af Lønnedsætningerne gik Foreningens Arbejdsløn dog igen ned og udgjorde i 1922 kun 6 Mill. Kr. I de første 3 Maaneder af 1923 svandt Indførslen yderligere ind og udgjorde kun lidt over 40,000 kg. pr. Maaned.

Til Importreguleringsloven var knyttet den Betingelse, at Fabrikanterne ikke maatte forhøje deres Priser, uden at dette gjordes nødvendigt gennem Stigning af Priserne paa Raastofferne o. l., og som Følge deraf indsendtes der hver Maaned gennem Fabrikantforeningen Oplysninger til Skotøjsudvalget om, hvorledes Priserne paa visse bestemte Artikler laa, og fra August 1922 til 1. April 1923, da Importreguleringsloven udløb, viste Priserne sig at være gaaet ned med over 10 %. Man gjorde sig fra Industriens Side al mulig Umage for at faa Loven forlænget, men det lykkedes ikke.

Der blev derimod gennemført en Lov om Krisetold, hvorved Tolden foreløbig for 3 Maaneder forhøjedes fra 60 Øre pr. kg. plus $7\frac{1}{2}\%$ af Værdien til 4 Kr. pr. kg. plus $7\frac{1}{2}\%$ af Værdien under Forudsætning af, at Fabrikkerne forpligtede sig til kun at yde et begrænset Udbytte og at anvende det øvrige Overskud til Virksomhedens Konsolidering, og under Forudsætning af at Skotøjsarbejderne var villige til, at gaa ned med Lønnen, saaledes at denne i Forhold til Prisniveauet blev den samme som i 1914, skulde denne Told blive bestaaende indtil 1. November 1923, og derefter skulde Vægttolden sættes til $1\frac{1}{2}$ Kr. pr. kg. indtil 30. Juni 1925, hvor Tolden igen skulde gaa ned til det normale.

Foreningen vedtog paa sin Generalforsamling at underkaste sig de Fabrikanterne paalagte Forpligtelser og optog derefter Forhandlinger

med Forbundet om Sagen, men som man kunde vente, var dette ikke meget villig til at gaa med til en yderligere Nedgang. I Henhold til Bestemmelsen i Overenskomsten af 1922 var man blevet enig om at forlænge den til 1924, hvoraf Følgen var, at Lønningerne ikke var blevet reguleret i August 1922, medens de i Februar 1923 var gaaet ned med 6 %. Hvis Kriseværnsbetingelserne skulde overholdes strengt, skulde Lønnen nu yderligere sættes ned med ca. 25 %, og selv om man haabede, at man kunde klare sig med, at det var Ugelønnen i 1923, der skulde svare til Ugelønnen i 1914 med Tillæg efter Pristallet, og ikke Timelønnen, vilde det dog betyde en Nedgang i Lønningerne paa 12—14 %. Meddelelse om en saadan Lønnedgang skulde afgives til Ministeriet inden d. 15. Juni, men da denne Dag kom, var man ikke naaet et Skridt videre. Da greb Professor BIRCK ind og førte nogle Forhandlinger med Skotøjsarbejderne og fik dem til i hvert Tilfælde at opgive deres absolut afvisende Holdning og at indlade sig i en Realitetsforhandling, som imidlertid først kom i Gang d. 30. Juni, og i denne Forhandling deltog ogsaa Professor BIRCK og Indenrigsminister KRAGH. Baade Arbejdere og Arbejdsgivere hævdede her, at de Betingelser, der var stillet, i og for sig var uretfærdige, da det ikke kunde fragaas, at Arbejdsintensiteten var steget, saa at der ikke var nogen Mening i, at Arbejderne skulde ned paa det samme Løn-niveau som i 1914, da de faktisk udførte mere Arbejde end den Gang. Det lykkedes ogsaa at faa Indenrigsministeren til for sit eget Vedkommende at tiltræde dette Princip, og der blev opnaaet Enighed om en Ordning med Hensyn til, hvorledes Lønnen fremtidig skulde be-regnes, og Overenskomsten blev overleveret til Indenrigsministeren den følgende Morgen. Men Ministeriet henholdt sig til, at Enighed var opnaaet for sent, og Loven bortfaldt. I de tre Maaneder, den havde virket, var der ialt indført 52.000 kg. Skotøj eller ca. 17.000. kg. pr. Maaned. At den havde virket godt, er der altsaa ingen Tvivl om, og det var med bange Anelser, at Skotøjsindustrien saa Krisetolden bortfalde. Man ventede, at Landet nu vilde blive oversvømmet med tysk Fodtøj, og havde overfor Ministeriet givet kraftige Udtryk for sin Frygt i saa Henseende. Det kom nu ikke til at gaa saa galt, idet Tyskland stabiliserede sit Pengevæsen og indførte ordnede Forhold igen paa Pengemarkedet, og Indførslen i Resten af 1923 blev dog ikke mere end ca. 52,000 kg. pr. Maaned, hvilket selvfølgelig i sig selv var en meget stor Indførsel, men dog ikke nær det, man havde frygtet.

De Beskyttelsesforanstaltninger, der i dette korte Tidsrum gjaldt over-

for Skotøjsindustrien, fik ogsaa indirekte Betydning for Læderindustrien derved, at Skotøjsindustriens Forbrug af Læder blev større, og Læderfabrikkernes Afsætning bedre. Læderfabrikanterne mente imidlertid ogsaa at have Krav paa særlig Beskyttelse og søgte dette opnaaet ved Gennemførelse af en Lov om Forbud mod Betyngning af Læder, en Lov, som Skotøjsindustrien ikke var Tilhænger af, fordi dette vilde give de danske Garverier en fuldstændig Monopolstilling, da man ikke kunde antage, at de udenlandske Garverier af Hensyn til det lille danske Marked vilde lægge deres Fabrikationsmaade om. Kun hvis Loven blev udstrakt til ogsaa at gælde Læder, der indførtes som Bestanddel af færdigt Fodtøj, kunde Skotøjsindustrien tiltræde den. Loven blev imidlertid ikke gennemført, hverken da den første Gang var paa Tale i Efteraaret 1922, eller da Spørgsmaalet blev taget op igen ved Importreguleringens Bortfald.

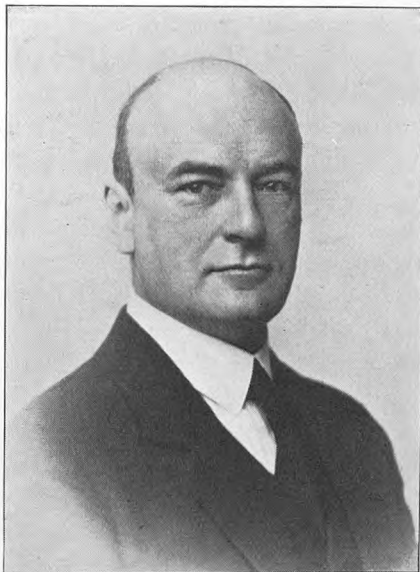
Ogsaa Skotøjshandlerne led selvfølgelig under de daarlige Tider, og Antallet af Betalingsstandsninger blandt dem var meget stort i disse Aar. Skotøjsbranchens Kreditorforening var derfor meget travlt beskæftiget; men da der fra visse Sider var nogen Utilfredshed med dens Maade at arbejde paa, nedsatte Foreningen et Udvalg til Forhandling med Kreditorforeningens Bestyrelse om Forholdene, og der gennemførtes Bestemmelser, der sigtede til en hurtigere og paalideligere Opgørelse af Boerne.

Haand i Haand med Kreditorforeningen arbejdede den i Efteraaret 1922 paa Forslag af Direktør OTTO JØRGENSEN oprettede merkantile Afdeling indenfor Foreningen, som overvejende havde til Formaal at beskæftige sig med Forholdet overfor Kunderne, og som bl. a. førte en vis Kontrol med en Række Skotøjshandlere, som stod paa svage Fødder. Som Sekretær for denne Afdeling fungerede som Regel Sekretær A. OVESEN, der i 1921 var blevet tilknyttet Sekretariatet.

Med Landsorganisationen af Skomagermestre og Skotøjshandlere i Danmark havde man forskellige Forhandlinger, der bl. a. resulterede i, at man, hver Gang en Skotøjshandler søgte Akkord, gav Landsorganisationen Lejlighed til at udtale sig om, hvorvidt Akkord burde gives eller ej, og man blev ligeledes enig om at nedsætte et Fællesudvalg til Afgørelse af Stridigheder mellem Fabrikanter og Forhandlere for at undgaa retslig Behandling heraf. Dette Udvalg, som kun kan træde i Virksomhed, naar begge de stridende Parter henviser en Sag til Afgørelse her, har ikke haft særlig mange Sager, men har virket ganske udmærket, og Sagernes Behandling i Udvalget har altid

været præget af fuldkommen Upartiskhed fra begge Sider. I Udvalget har fra Industriens Side hele Tiden siddet I. C. MADSEN og ESKILD HØST; for Landorganisationen har den nuværende Formand, Skotøjs-
handler H. C. HANSEN, ogsaa hele Tiden været Medlem af Udvalget.

Det var ogsaa for en stor Del den udenlandske Konkurrence, der bevirkede, at Skotøjs- og Læderindustrien i Foraaret 1923 paa Forslag af LUDVIG ANDERSSON besluttede sig til at vise Publikum, hvad den danske Industri formaaede paa dette Omraade, gennem en stor Udstilling i Industriforeningen — den første i sin Art. Man havde stor Glæde af denne Udstilling, der var besøgt af over 40,000 Mennesker, og den viste, hvad en Del Mennesker hidtil ikke havde været klar over, at man ikke behøvede at gaa til Udlandet for at faa smukt og fikst Skotøj, men at den danske Industri stod fuldt paa Højde med den udenlandske. Udstillingens Formand var E. F. JACOB, dens Sekretær V. SCHULSTAD.

A. OVESEN

Med Hensyn til Overenskomsten med Arbejderne var der ikke noget i Vejen for, at man paany havde kunnet forlænge den 1 Aar paa samme Vilkaar som Aaret i Forvejen, nemlig med Bortfald af Augustreguleringen eller rettere sagt med dens Udsættelse til Februar, men da Pristallet nu var opadgaaende, fordi den danske Valuta var gaaet ned, vilde Skotøjsarbejderne ikke denne Gang give Afkald paa Augustreguleringen, der kom til at betyde en Lønforhøjelse paa 3%. I September Maaned samledes Hovedorganisationernes Forretningsudvalg til Drøftelse af Situationen og enedes om at opfordre alle Fag til snarest at optage Overenskomstforhandlinger for at prøve at opnaa Enighed om de Vilkaar, paa hvilke Overenskomsterne kunde forlænges, for om muligt at undgaa, at Overenskomsterne blev opsagt. For at give bedre Tid til Forhandlingerne vedtoges det at indskrænke Opsigelsesvarslet til 1 Maaned, saaledes at f. Eks. Overenskomsten i Skotøjsindustrien,

der ellers skulde være opsagt inden 1. November, kun behøvede at opsiges inden 1. Januar.

I en lang Række Fag lykkedes det at opnaa Enighed, deriblandt i Skotøjsindustrien, hvor man i Midten af December efter adskillige Møder, hvoraf det sidste varede 20 Timer, enedes om et Forslag til Forlængelse af Overenskomsten, der i det væsentlige gik ud paa, at Lønningerne ændredes i Overensstemmelse med Pristallene i Februar og August 1924, hvilket for Februar betød en Stigning af 2%. Endvidere forhøjedes nogle enkelte Akkorder i de forskellige Prislister, og der blev nedsat et Udvalg til Modernisering af Prislisterne for Kilehæle og for delt Naadling. Endvidere imødekom man Forbundet paa to Punkter, som dette lagde overordentlig stor Vægt paa, nemlig en Forhøjelse af Mindestbetalingen for Arbejderne og Spørgsmaalet om Akkorderne i Færdiggørelsesafdelingen. Arbejderne hævdede, at de Minimallønninger, der gjaldt i Skotøjsindustrien, var de laveste, der gjaldt noget Sted, hvilket ogsaa var rigtigt, efter at Jernindustrien havde forhøjet Mindestbetalingerne, og man ordnede derfor dette Spørgsmaal saaledes, at Minimallønningerne formelt blev staaende, men at man fastsatte nogle Satser, som i indeværende Overenskomstperiode var de laveste, der maatte lønnes efter, nemlig 85 Øre for voksne mandlige Arbejdere, 65 Øre for Naadlersker og 48 Øre for andre Kvinder, medens Minimal-lønningerne blev staaende paa henholdsvis 66 Øre for mandlige Arbejdere, 49 Øre for Naadlersker og 43 Øre for andre Kvinder. For Færdiggørelsesafdelingens Vedkommende krævede Forbundet atter indført organisationsmæssige Prislister, hvilket man ikke vilde gaa med til, da Erfaringerne fra tidligere Tid talte herimod; men man enedes om, at Prislisterne som hidtil skulde fastsættes paa de enkelte Fabrikker, men godkendes af et staaende Udvalg, bestaaende af 2 Repræsentanter fra hver Side. Dette Udvalg kom overhovedet ikke i Funktion, hvilket tydede paa, at Forbundet i det store og hele ikke havde nogen berettiget Grund til Klage over de gældende Finishakkorder.

De store Udgifter, som Arbejdsstandsningerne i 1921 og 1922 havde medført for Arbejdsgiverforeningens Strejkeforsikringsfond, og som havde været større, end Kassens Beholdning den Gang var, bevirkede, at Arbejdsgiverforeningen besluttede sig til at ordne Understøttelsesforholdene under Arbejdsstandsninger paa en helt ny Maade. Det samlede Bidrag til Arbejdsgiverforeningen blev sat ned fra 0,9% til 0,5%, hvoraf saa meget som muligt skulde henlægges til et Reservefond, der dog som Regel først skulde yde Understøttelse, efter at Arbejdsstands-

ningen havde været i 24 Dage. Samtidig blev der indført faglige Hjælpefonds for de enkelte Organisationer med et Bidrag af mindst 0,25 % af Arbejdslønnen, og disse Fonds Opgave var at yde Understøttelse for de første 24 Dage. Der var ikke noget i Vejen for, at forskellige Fag kunde slutte sig sammen om fælles Hjælpefond, og i Henhold til denne Bestemmelse oprettedes »Industrifagenes fælles Hjælpefond«, der foruden alle Industrifagenes Medlemmer ogsaa tæller nogle Medlemmer udenfor Organisationer. Nyordningen traadte i Kraft fra 1. Januar 1924.

En medvirkende Grund til, at Skotøjsindustrien efter Importreguleringens og Krisetoldens Ophør ikke blev helt knust af den udenlandske Konkurrence, var ogsaa den danske Valutas Fald, der bevirkede en vis Opblussen af Industrien og en Nedgang i Indførslen fra ca. 780.000 kg. i 1922 og ca. 500.000 kg. i 1923 til ca. 410.000 kg. i 1924. Disse Tal gælder dog kun almindeligt Læderfodtøj; men der var nu dukket en ny Artikel op, som indførtes i meget stor Maade, nemlig Lærredssko med Gummisaal, hvoraf Indførslen i 1923 var 72.000 kg. og i 1924 145.000 kg.

Beskæftigelsen steg betydeligt, og Arbejderantallet hos Foreningens Medlemmer var i Slutningen af 1923 vokset til ca. 2700 og holdt sig i 1924 omkring 2800, og Produktionen laa i disse Aar paa omkring 3,3 Mill. Par eller ca. 1,9 Mill. kg., hvilket vil sige, at Indførslen kun udgjorde knapt 20 % af Forbruget, et Forhold, der ikke var meget ringere end før Krigen.

Skønt Forholdene saaledes tegnede sig nogenlunde gunstige, fortsatte Foreningen alligevel sine Bestræbelser for at fremme den indenlandske Produktion. Man arbejdede saaledes for at faa gennemført visse Forbedringer ved den tekniske Revision af Toldloven, gaende ud paa at faa indført en Række Artikler under den høje Luksustold, som hidtil kun havde været gældende for Fodtøj af Silke og Brokade. Man ønskede at faa f. Eks. Fodtøj af Lak og Ruskind med Kilehæle, med malede og indbrændte Ornamentter ført ind under Luksustolden, men det lykkedes ikke.

Den Agitation, som havde været ført for at faa Publikum til at benytte dansk Arbejde, og hvori man havde haft god Støtte af Landsforeningen »Dansk Arbejde«, havde haft en vis, omend ikke tilstrækkelig Virkning; men der var utvivlsomt blandt Publikum en større Interesse for dansk Skotøj, end der havde været før, og man kom derfor ind paa Tanken om, at man skulde mærke Skotøjsæskerne

saaledes, at det tydeligt fremgik, at Indholdet var dansk Arbejde. Foreningen lod derfor fremstille Sedler til Paaklæbning af Skotøjsæskerne med Paaskriften »Dansk Fodtøj«, hvilke Sedler anvendes i stor Udstrækning.

En lille Lettelse fik Industrien ogsaa gennem den ny Arbejdsløshedslov, ifølge hvilken det Bidrag, Arbejdsgiveren skal yde til Arbejdsløshedsfonden, nedsættes fra 12 Kr. pr. Arbejder til 5 Kr. pr. Arbejder.

Det stod imidlertid klart for mange, at de tilsyneladende gode Tider kun skyldtes Valutafaldet, der stadig medførte et stigende Prisniveau og deraf følgende Forhøjelse af Lønningerne ved Reguleringerne i Februar og August 1924 med 2% hver Gang, og at man ikke kunde regne med, at det vilde blive ved paa den Maade. Arbejdsgiverforeningen tog derfor i Efteraaret 1924 Spørgsmaalet om Lønforholdene op til Behandling og kom til det Resultat, at det var for risikabelt at være bundet til de nuværende Lønninger, hvorfor det maatte anses for formaalstjenligt, at Overenskomsterne blev sagt op, for at man kunde komme til at staa frit.

Indenfor Skotøjsindustrien blev man imidlertid enig med Forbundet om at indskrænke Opsigelsesvarslet til 1 Maaned. I December Maaned kom man i Forhandling med Forbundet, der stillede Krav om gennemgaaende 12% Forhøjelse, dog kun 6% paa de allerbedste Prislister, samt betydelige Forhøjelser af Minimallønnen og Overarbejdsbetalingen, Krav om Sommerferie med Løn m. m. Til Gengæld krævedes der fra Fabrikanternes Side visse Nedsættelser af Lønningerne, særlig af Prislisten for Kilehæle. Paa dette Grundlag var det ikke muligt at opnaa Enighed og Overenskomsten maatte opsiges, hvorefter Forhandlingerne førtes videre ad den sædvanlige Vej til Arbejdsgiverforeningen, hvor det heller ikke lykkedes at opnaa Enighed. Forbundet varslede nu Strejke, og saadanne Strejkevarsler forelaa ogsaa fra Arbejderorganisationerne i en lang Række andre Fag. Arbejdsgiverforeningen udstedte nu et Lockoutvarsel. Derpaa greb Forligsinstitutionen ind og fik de varslede Arbejdsstandsninger udsat, hvorefter den tog fat paa de egentlige Realitetsforhandlinger. Det viste sig forholdsvis hurtigt, at Forligsmanden ikke var til Sinds at følge Arbejdsgiverne, men agtede at give Arbejderne i al Almindelighed Dækning for den sidst konstaterede Stigning i Pristallet, som udgjorde 3%, og et lille Tillæg herudover for særlig lave Lønninger. Det Mæglingsforslag, Skotøjsindustrien fik, gik ud paa en 2aarig Overenskomst med Pristals-

regulering, naar Pristallet steg eller faldt mere end 6 Points, og en øjeblikkelig Forhøjelse af Priserne med 3% undtagen paa Kilehælsprislisen, der laa særlig højt. Forslaget forkastedes af Skotøjsindustrien, ikke mindst fordi man var misfornøjet med Ordningen angaaende Kilehælsprislisen, hvor der var forskellige Ting, man absolut maatte have forandret.

Lige saadan gik det i forskellige andre Fag, og d. 18. Marts iværksatte Jernindustriens Arbejdsmænd Strejke, og de øvrige Arbejdersgrupper lockoutedes. I de følgende Dage iværksattes Strejke indenfor Træindustrien og de københavnske Byggefag m. fl. Arbejdsgiverforeningen havde imidlertid varslet udvidet Lockout til d. 28. Marts, men denne Lockout blev udsat paa Forligsinstitutionens Henstilling, og der blev truffet Aftale om ny Forhandlinger i Underorganisationerne. Ved disse Forhandlinger opnaaedes der Enighed i en Del Fag, deriblandt Skotøjsindustrien, hvor man fik en nogenlunde tilfredsstillende Ordning af de Ting i Kilehælsprislisen, som man havde været særlig misfornøjet med, og til Gengæld fik Forbundet Løfte om, at man igen skulde gøre et Forsøg paa at faa oprettet en Prisliste for Færdiggørelsesafdelingen. Forsøget blev ogsaa senere gjort, men uden Held. Man enedes ganske vist med Forbundets Udvalg om officielle Akkorder for nogle af Arbejderne i Færdiggørelsesafdelingen, men da Udvalget kom med Resultatet til Arbejderne, forkastede disse dette.

Men i de fleste Fag opnaaedes der ikke Enighed, og Forligsmanden stillede nye Mæglingsforslag, som Arbejdsgiverforeningen akcepterede, men Dansk Arbejdsmandsforbund og flere andre af Arbejderorganisationerne forkastede. Følgelig traadte den udvidede Lockout i Kraft d. 20. April, og heri maatte Skotøjsindustrien med.

Lockouten varede til d. 8. Juni, altsaa i 7 Uger, og sluttede i det store og hele paa samme Vilkaar som angivet i Forligsmandens tidligere Mæglingsforslag, dog opnaaede de Fag, der havde sluttet Overenskomst i Slutningen af Marts, gennemgaaende de bedste Resultater.

Det er selvfølgelig aldrig morsomt for en Industri, der har sine egne Sager i Orden, at skulle i Konflikt alligevel; men Skotøjsindustrien har aldrig vægret sig ved at gaa med i en Konflikt om de fælles Interesser og gjorde det selvfølgelig heller ikke denne Gang. Nogen Missestemning vakte det dog blandt Medlemmerne, at de efter at have betalt Ekstrakontingent til Industrifagenes fælles Hjælpefond i den Tid, de selv var udenfor Konflikten, ingen Understøttelse fik, da de selv kom med. Men Hjælpefonden var jo dengang kun 1 Aar gammel og

havde selvfølgelig ikke samlet ret store Midler, og de faa Midler, der kunde skaffes, blev uddelt til de Fag, der kom først i Konflikt og altsaa havde Arbejdsstandsning i 11 Uger. Arbejdsstandningen omfattede i de første 4 Uger 57% af Hjælpefondens Omraade og i de sidste 7 Uger ca. 90%, og det er klart, at de 10%, der var i Arbejde, selvfølgelig ikke kunde yde et Ekstrakontingent, der betød noget i denne Forbindelse.

Det, der havde bevirket Konflikten, var Dansk Arbejdsmandsforbunds stejle Holdning, og Dansk Arbejdsmandsforbunds Formand udtalte offentlig under Konflikten, at han fastholdt sine Krav, selv om Arbejdsstandsningen skulde vare saa længe, at den danske Krone gik ned i en Værdi af 10 Øre. Paa dette Omraade viste han sig imidlertid at være en daarlig Spaamand. Den danske Valuta gik af andre Grunde den modsatte Vej og steg meget betydeligt, og det varede ikke mange Maaneder, før Inflationsperiodens gode Tider var forbi. Nu kom Deflationskrisen.

Den nu forløbne Periode var paa sin Vis lige saa bevæget som Krigsperioden. Medens Skotøjsindustrien fra 1909 til 1921 havde været forskaanet for Arbejdsstandsninger af Betydning, fik man nu i Løbet af 4 Aar 3 store Lockouter, hvoraf de to første førtes for at komme ned paa Jorden igen efter Krigstidens opskruede Lønninger, og den tredie for at forhindre en ny Forhøjelse af Lønningerne paa et Tidspunkt, hvor man var klar over, at Udviklingen snart igen vilde gaa i ugunstig Retning. Lønningerne for mandlige Arbejdere gik ned fra 256 Øre i 1920 til 169 Øre i 1922, men steg igen i Henhold til Prisetallet til 183 Øre i 1925. For Kvinder var de tilsvarende Tal 153 Øre, 96 Øre og 105 Øre. Man havde i Aarene 1921—1922 gennemlevet en Krise saa voldsom, som man aldrig før havde oplevet, under hvilken en stor Mængde af Fabrikkerne bukkede under (Medlemsantallet sank fra 66 i 1920 til 48 i 1925), og efter en kortvarig Bedring af Forholdene stod man nu overfor en ny Krise.

DEFLATIONSKRISEN OG DE SENESTE AAR

1926—1930.

I Foraaret 1925 stod den danske Valuta saaledes, at en tysk Mark var ca. 130 Øre. En Sko, der indførtes hertil fra Tyskland og dér betales med 10 Mk., stod saaledes her i en Pris af ca. 13 Kr. foruden Told og Fragt. Hen paa Efteraaret gik Kursen paa Mark ned til ca. 96 Øre, og den samme Sko som ovenfor nævnt havde Importøren altsaa nu hjemme her for Kr. 9,60 plus Told og Fragt, hvilket altsaa betød en Nedgang i Prisen paa ca. 3½ Kr. At denne Udvikling vilde medføre en forøget Indførsel, kunde enhver se, og Bestyrelsen overvejede i den Anledning at gaa til Regeringen med Anmodning om at gøre noget for i Tide at faa Indførslen begrænset. Man opgav imidlertid Tanken, da man var klar over, at det ikke vilde nytte det ringeste, saa længe Indførselstallene ikke viste nogen væsentlig Stigning. Man laa dog ikke derfor paa den lade Side, men drøftede forskellige andre Foranstaltninger til Begrænsning af Indførslen. Saaledes overvejede man, om det skulde være formaalstjenligt at foranstalte en fælles Reklamering i Dagbladene til Gunst for det danske Arbejde. Dette var imidlertid en meget dyr Foranstaltning, og det viste sig ogsaa, at der ikke blandt Medlemmerne var nogen Stemning herfor. Derimod gjorde man et Forsøg paa at hemme Reklameringen for det udenlandske Fodtøj, idet man henvendte sig til alle Stormagasinerne og henstillede til dem ikke at reklamere saa stærkt med de udenlandske Varer. Man fik imødekommende Svar fra saa at sige alle, og der er ikke nogen Tvivl om, at Henvendelsen har haft nogen Virkning.

I Begyndelsen af November Maaned konstaterede man, at Indførslen af Fodtøj i September havde været 48.000 kg., medens den i de foregaaende Maaneder havde svinget mellem 20.000 og 30.000 kg., og allerede inden dette Tidspunkt havde man konstateret, at Beskæftigelsesgraden paa Fabrikkerne, der iøvrigt den største Del af Aaret havde været ganske tilfredsstillende, nu gik stærkt nedad. Nedgangen

begyndte allerede midt i September Maaned, og i Begyndelsen af November var Beskæftigelsesgraden gaaet ned med ca. 22 %.

Man havde allerede inden den Tid ført Forhandlinger med Foreningen af danske Læderfabrikanter, der var i ganske samme Situation, og med Forbundet, der paa dette Omraade har ydet sin Støtte af al Evne, og henvendte sig nu til Industriraadet, dels mundligt og dels skriftligt, med en Redegørelse for Industriens Stilling og med Anmodning om en Importregulering efter samme Mønster som i 1922.

Regeringen havde imidlertid ogsaa taget Spørgsmaalet op, ikke for Læder- og Skotøjsindustrien specielt, men for Industrien som Helhed, og havde afholdt et Møde med Repræsentanter for Industriraadet og for De samvirkende Fagforbund, hvor der fra Regeringens Side blev lovet Industrien Støtte. Resultatet af Mødet blev, at der blev nedsat et Kriseværnsudvalg med Statsministeren som Formand og Repræsentanter for baade Arbejdsgivere og Arbejdere, og til dette Udvalg henvises ogsaa Skotøjsindustriens Henvendelse.

Indførslen steg imidlertid stadig og naaede i Oktober op til 62.000 kg. og i November til 68.000 kg. Samtidig var Beskæftigelsesgraden gaaet ned med ca. 30 % i Midten af December og med ca. 45 % i Midten af Januar. Indførslen i disse to Maaneder var lidt lavere end i de nærmest foregaaende, henholdsvis 52.000 kg. og 51.000 kg., men dog dobbelt saa stor som Indførslen i de to foregaaende Aar.

Resultatet af Kriseværnsudvalgets Arbejde blev ikke stort. Der fremsattes i Folketinget Forslag om at bevilge et Beløb til Tilskud til Arbejdslønnen i kriseramte Virksomheder paa Betingelse af, at disse Virksomheder forøgede deres Arbejdertal. Forslaget havde ingen som helst Interesse for Skotøjsindustrien, og det vilde maaske være svært at finde en Industri, for hvem det var til Gavn, og Læder- og Skotøjsindustrien søgte derfor Foretræde for Kriseværnsudvalget, hvor man motiverede, hvorfor det forelagte Forslag ikke kunde hjælpe, og stillede de før omtalte Krav. Modtagelsen var meget venlig, men mere kom der heller ikke ud af det, og da Kriseværnsforslaget kom op i Landstinget og gik i Udvalg der, fik Bestyrelsen Foretræde for dette Udvalg, hvor den igen fremsatte Ønske om Importregulering eller en midlertidig Krisetold, der udover den sædvanlige Told skulde udgøre Kr. 3,40 pr. kg. i det 1ste Halvaar, Kr. 2,40 i det 2det Halvaar og Kr. 1,40 i det 3die Halvaar. Heller ikke dette Besøg gav noget Resultat. Saa sent som paa Samlingens allersidste Dag gjordes der endnu et Forsøg, og man opsøgte Repræsentanter for alle de politiske Par-

tier samt Ministeriet, hvis Chef erklærede, at han, hvis han kunde faa Tilslutning fra alle fire politiske Partier, ikke havde noget imod at fremsætte Forslag om en midlertidig Told for Skotøjsindustrien; men da et Tilsagn herom ikke kunde faas, hverken fra Venstre eller Radikale, ønskede Ministeriet ikke at gøre Forsøget. Rigsdagen blev saa sendt hjem, og Bestræbelserne for at opnaa Kriseværn maatte for en Tid stilles i Bero. Men hvad der ikke stilledes i Bero var Indførslen. I 1925 var der indført ialt ca. 670.000 kg., hvoraf Trediedelen var Lærredssko med Gummisaal, men i 1926 naaede man op paa ialt 1,050,000 kg., hvoraf igen omtrent Trediedelen var Lærredssko med Gummisaal. Den indenlandske Produktion udgjorde i 1925 $2\frac{3}{4}$ Mill. Par eller ca. 1,6 Mill. kg. og i 1926 2,9 Mill. Par eller lidt over 1,6 Mill. kg., og den danske Industris Andel i det samlede Forbrug af Skotøj var saaledes i 1925 sunket til 70% og sank yderligere i 1926 til 60%, medens den i 1924 var 80%.

Da Rigsdagen samledes i Efteraaret 1926 tog man derfor straks fat igen, men nu forsinkedes Arbejdet af den spændte politiske Situation, der gav sig Udslag i, at Ministeriet Stauning gik af, og der blev foretaget ny Valg i December, der resulterede i et Ministerium Madsen-Mygdal. I Tiden før Valget blev der ikke udrettet noget og i den første Tid derefter heller ikke. Men man havde dog den Trøst, at Statsministeren i Folketinget erklærede, at han ikke stod paa noget doktrinært Standpunkt, og at Ministeriet var villig til med Hensyn til Industrikrisen at lade sig overbevise. Men Industriens Forhold maatte grundigt undersøges, og til at foretage denne Undersøgelse nedsatte ogsaa denne Regering et Udvalg paa 3 Medlemmer med Dr. jur. FEDERSPIEL som Formand og Direktør HARTZ, Industriraadet, samt Folketingsmand HIMMELSTRUP som Medlemmer. Der blev lovet, at dette Udvalg skulde arbejde meget hurtigt, og det var derefter med en vis Tillid, at Skotøjsindustriens og Læderindustriens Repræsentanter i Januar Maaned henvendte sig til Handelsministeren, som ogsaa modtog dem meget elskværdigt og lovede dem en hurtig, grundig og saglig Undersøgelse af Industriens Forhold, idet han ogsaa sagde, at Textilindustrien jo nu laa først for, men derefter kom Læder-, Skotøjs- og Beklædningsindustrien, men at den ene Industri iøvrigt ikke skulde vente paa den anden. Beretningen for de enkelte Industrier vilde blive behandlet i Regeringen, efterhaanden som de fremkom. Udvalget tog ogsaa meget energisk fat. Det fik en Redegørelse fra Skotøjsindustrien over Fagets Stilling og indkaldte Fagets Repræsentanter til Møde for at faa

yderligere Oplysninger, og senere kom der den ene Gang efter den anden yderligere Forespørgsler. Man havde ventet, at Udvalget skulde kunne gøre sig færdig i Løbet af nogle faa Uger, men dette skete ikke, og da Industriraadets Repræsentant saa, hvor det bar hen, og at der ikke var Udsigt til et positivt Resultat, nedlagde han sit Mandat i Udvalget. Det konservative Folkeparti mente nu, at der burde gøres noget, og stillede derfor et positivt Lovforslag om Værn mod Dumping og om en midlertidig Krisetold for Læder, Skotøjs og Beklædningsindustrien, i alt væsentligt i Overensstemmelse med de Forslag, som de paagældende Industrier havde stillet. Forslaget kom til Behandling i Folketinget ved Paasketid, og Industriudvalget, der nu havde siddet i 3 Maaneder, havde stadig ikke ladet høre fra sig. Betænkningen kom først i September, da det hele var afgjort. Bestyrelsen gjorde alt, hvad der stod i dens Magt, forhandlede med Ministre og Repræsentanter for snart det ene og snart det andet Parti, og gav til Slut ogsaa Socialdemokratiet Tilsagn om, at man var villig til at underkaste sig den samme Kontrol, som man havde været underkastet under Importreguleringsperioden i 1922—23, samt at man, hvis Kriseværnet blev gennemført, vilde være i Stand til at nedsætte de d. 1. Juni gældende Priser med 5% paa Grund af den stærkere Beskæftigelse, der vilde blive Følgen af Kriseværnets Gennemførelse. Den socialdemokratiske Gruppe i Rigsdagen kunde til Dels slutte sig til det konservative Forslag, men fremsatte forskellige Ændringsforslag, der bl. a. gik ud paa indgaaende Tilsyn med Fabrikkerne fra Statens Side samt Bestemmelser om, at de ved den særlige Krisetold indvundne Beløb skulde udbetales til Industrien og bruges til Nedsættelse af Priserne paa de indenlandske Varer. Til Sikkerhed for Publikum skulde en gros Priserne stemples i de færdige Varer. Fra de kriseramte Industriers Side gennemdrøftede man nøje det socialdemokratiske Forslag, men mente ikke, at det lod sig gennemføre i Praxis. Prisstemplingen havde man kendt tidligere i Skotøjsindustrien, og skønt det dengang var Detailprisen, der stempledtes, havde dette voldt store Besværligheder, saa snart Priserne forskød sig til den ene eller den anden Side, idet ensartede Varer var stemplet med forskellige Priser. Et Tilskud til Billiggørelse af Priserne vilde bl. a. gaa ud over de Handlende, hvis Varelagre øjeblikkelig vilde synke i Pris, og dette vilde særlig ramme de Handlende, der førte danske Varer. Man mente ogsaa, at Beregningen af Tilskudet vilde støde paa uovervindelige Vanskeligheder, idet de forskellige Fabrikker ikke alle udførte den samme Del af Produktionsprocessen. Man erkendte

fra Industriens Side den gode Vilje, der var vist ved Fremsættelsen af disse Forslag, idet der var noget umiddelbart tiltalende i, at jo større Indførslen var, jo større Beløb fik den indenlandske Industri til Nedsættelse af sine Priser, og naar Prisnedsættelsen havde gjort sin Virkning, og Indførslen aftog, aftog ogsaa automatisk Tilskudet. Men det vilde i Handelen medføre stærkt svingende Priser, de Handlende maatte søge at indskrænke deres Lagre det mest mulige, og Resultatet vilde blive Standsning i Omsætningen og Forstyrrelser i Produktionen, og det var ligeledes højst sandsynligt, at Forbrugerne vilde holde sig tilbage, naar der var Udsigt til en Forhøjelse af Tilskudet, medens de vilde foretage Hamstringskøb, naar de kunde forudse, at Tilskudet vilde blive nedsat. Man kunde saaledes ikke tiltræde Forslaget i den foreliggende Form, der ogsaa formentes at ville fremkalde Repressalier fra Udlandets Side, men foreslog, at Importafgifterne anvendtes til Nedsættelse af Porto, Jernbanetakster eller andre alment tyngende Afgifter.

Da det konservative Forslag i Juli 1927 kom til 2. Behandling i Folketinget i et Møde, der varede til langt ud paa Natten, foretog Partiet Venstre imidlertid den taktiske Manøvre ved Afstemningen om de socialdemokratiske Ændringsforslag at undlade at stemme, hvoraf Resultatet blev, at Ændringsforslagene vedtoges. Den følgende Dag foretoges 3. Behandling af Forslaget, efter at de Konservative og Socialdemokraterne forgæves havde forsøgt at opnaa en Forstaelse, og da dette glippede, maatte de Konservative stemme imod det ændrede Forslag, som herefter forkastedes med alle Stemmer mod Socialdemokraternes. Selv om Forslaget var blevet ført igennem i Folketinget, er det ikke derfor sikkert, at det var blevet til Lov, idet Partistillingen i Landstinget var anderledes end i Folketinget, og Regeringen kunde ogsaa ganske simpelt have sluttet Samlingen, inden Forslaget kom til Behandling i Landstinget. Man var jo langt fremme paa Aaret, og Rigsdagen blev sendt hjem Dagen efter disse Begivenheder.

Ikke desto mindre var Resultatet en uhyre stor Skuffelse for Industrien. Man havde haabet, at der denne Gang kom et Resultat ud af Anstrengelserne, og man nærede den allerstørste Frygt for, at det nu vilde gaa rent galt. Der gik paa dette Tidspunkt over 1600 Skotøjsarbejdere arbejdsløse eller 40 % af Forbundets Medlemstal, Indførslen gik over alle Bredder, og den ene Fabrik efter den anden var gaaet i Stykker. Foreningens Medlemstal var saaledes fra 1925 til 1927 gaaet ned fra 48 til 36, og praktisk talt hele Nedgangen skyldtes, at de paagældende Fabrikker var gaaet i Stykker eller likvideret. De Hand-

lende aftog meget faa Varer, idet Publikum holdt sig tilbage og vendte paa yderlig faldende Priser. Heri skete imidlertid nogen Forandring, da Efteraarssæsonen begyndte. Hudepriserne gik nu stærkt i Vejret, og Læderpriserne fulgte med, hvilket selvfølgelig bevirkede, at Skotøjspriserne ogsaa maatte stige. Udsigten hertil stimulerede de Handlendes Købelyst betydeligt, og Antallet af arbejdsløse Skotøjsarbejdere gik i Efteraaret ned til 6 à 700, hvilket naturligvis gav de politiske Partier, der havde modsat sig Kriseværnsforslaget, Anledning til at pege paa, at Industrien nu trods alle pessimistiske Spaadomme klarede sig særdeles godt. At denne midlertidige Opblussen af Beskæftigelsesgraden ikke betød en varig Bedring, viste sig bedst af Indførselstallene, der Maaned for Maaned viste højere Tal end det foregaaende Aar, bortset fra de allersidste Maaneder i Aaret, hvor Indførslen allerede Aaret i Forvejen var saa stor, at den vanskelig kunde overgaas. Men det samlede Resultat af Indførslen i hele Aaret 1927 viste, at der af Læderfodtøj og Stoffodtøj med Gummisaal var indført noget over 1.200.000 kg. mod ca. 1.060.000 kg. Aaret i Forvejen, en Stigning, der for Læderfodtøjets Vedkommende faldt paa Czekoslovakiet og Holland og for Fodtøj med Gummisaal paa Tyskland og U. S. A. Da Produktionen i 1927 var paa samme Størrelse som i 1926 eller omkring 1,6 Mill. kg., var den danske Industri altsaa nu kommet ned paa at dække ca. 57% af Landets Forbrug.

Regeringen viste da ogsaa, da Rigsdagen atter traadte sammen i Oktober Maaned 1927, at den var klar over, at Skotøjsindustriens Stilling ikke var særlig gunstig, idet der fremsattes Forslag om Forbud mod Betyngning af Læder, ogsaa naar Læderet indgik som Bestanddel i færdigt Fodtøj. Forslaget blev af Industriene modtaget med blandede Følelser. Man var fuldkommen klar over, at en Betyngningslov, rigtigt gennemført, kunde blive til stor Gavn for Skotøjsindustrien, men med den Affattelse, Forslaget havde, kunde man ikke være helt sikker paa, hvorledes det vilde komme til at virke, da de egentlige Kontrolbestemmelser var henvist til en Bekendtgørelse, der skulde udstedes af Ministeriet.

I Forening med Læderfabrikantforeningen udarbejdede man forskellige Ændringsforslag og tilstillede Folketingsudvalget disse. Hvis disse Ændringer var blevet gennemført, var der ingen Tvivl om, at Loven var blevet af stor Betydning; men Regeringen var aabenbart selv blevet betænkelig ved Forslaget, og Handelens Organisationer protesterede energisk mod, at Loven kom til at omfatte færdigt Fodtøj; men

skulde den indskrænkes til at omfatte Læder alene, ansaa Skotøjsindustrien det for en Ulempe at faa en saadan Lov, og Læderindustrien vilde heller ikke tiltræde den under saadanne Forhold, idet denne Industris Hovedinteresse for Loven var, at den skulde gavne dens Kunder, Skotøjsfabrikanterne. Resultatet blev, at Loven ikke gennemførtes, og et af det konservative Parti fremsat Forslag til Kriseværn for nødstedte Industrier i Almindelighed var paa det Tidspunkt allerede forkastet, og siden da har Skotøjsfabrikantforeningen været klar over, at der ingen Hjælp var at hente fra Staten, og det hvad enten Regeringen havde den ene eller den anden Farve.

Den Indvending, man fra de mindre industrivenlige Politikeres Side altid mødte, var, at Told vilde fordyre Varene, og at det nu tværtimod gjaldt om at faa alting saa langt ned i Pris som muligt. Fra Foreningens Side besvarede man dette ved at henvise til Forholdene i Sverige, hvor Forhøjelsen af Tolden havde bevirket næsten fuldstændigt Ophør af Indførslen, men samtidig havde skabt en saa stærk indenlandsk Konkurrence, at Priserne var lavere end før, og til Importreguleringsperioden, hvor Priserne ogsaa gik ned. Men saa blev det fra den anden Side hævdet, at Publikum i hvert Fald mistede den Fordel, det havde ved at kunne købe det meget billige udenlandske Fodtøj. Og dette var naturligvis rigtigt, men denne Fordel blev sikkert mere end opvejet af de ekstra Udgifter, som man havde til Arbejdsløshedsunderstøttelse, naar saa stor en Del af Skotøjet blev lavet i Udlandet. Endvidere hævdede Modstanderne af Krisetolden, at naar Prisforskellen paa det danske og det udenlandske Skotøj var større end Forskellen i Arbejds løn, maatte det jo være, fordi de udenlandske Fabrikker var bedre indrettede, bedre ledede end de danske, og at Vejen derfor maatte være, at man for det første søgte at faa Arbejds lønnen ned og dernæst moderniserede Fabrikkerne og indrettede sig paa at fremstille de lette og mindre gode Ting, som Publikum, særlig Damerne, vilde have, i Stedet for at lave Arbejdet saa solidt og godt som hidtil. Hertil svarede Industriens Repræsentanter, at man havde faaet Arbejds lønnen reduceret betydeligt stærkere end Prisniveauet, at de danske Fabrikker fik deres Maskiner fra de samme Maskinfabrikker, hvorfra Udlandets Maskiner kom, og at de i enhver Henseende var lige saa moderne og vel indrettede som de udenlandske. Under lige Forhold var man heller ikke bange for at tage Kampen op med Udlandet, og man ønskede derfor ogsaa kun Statens Hjælp til at komme over den vanskelige Periode, der skyldtes den pludselige Valutastig-

ning. Det var jo ikke en Forhøjelse af Tolden for Tid og Evighed, man havde begæret, men kun en Krisetold, der gik trinvis nedad til det normale i Løbet af forholdsvis kort Tid, og den Tid, i hvilken man havde denne særlige Beskyttelse, skulde man netop bruge til at indrette sig efter de nye Krav, som nu blev stillet.

Alle disse Argumenter hjalp ikke. Industrien blev overladt til sig selv, og Fabrikantforeningen opgav nu ganske at søge Statens Hjælp. Man drøftede ganske vist i Sommeren 1928, om man skulde gaa til Regeringen med Forslag om Luksustold for Skotøj i Lighed med, hvad der var blevet gennemført i en Række andre Lande, men man opgav Tanken, da man var klar over, at man ikke fik noget ud af det.

De enkelte Fabrikker gjorde nu som før alt, hvad de kunde for at være paa Højde med den tekniske Udvikling i alle Henseender, og fra Foreningens Side slog man ind paa en Agitation blandt Publikum for at bruge dansk Fodtøj. Man lod saaledes f. Eks. fremstille en Læder- og Skotøjsfilm, som første Gang forevistes i Industriforeningen og led- sagedes af et Foredrag af Formanden. Denne Film har siden den Tid været forevist hele Landet over, dels ved Foreningens egen Foranstaltning og dels ved »Dansk Arbejde«s Hjælp, og der er ingen Tvivl om, at den har gjort en ikke ringe Virkning.

Der blev ogsaa fremstillet Reklameplakater til Ophængning i Skotøjsforretningerne og Lønningsposer med paatrykte agitatoriske Sentenser.

Dansk Skotøjsarbejderforbund gjorde ogsaa et Forsøg paa at faa Regeringen til at tage Spørgsmaalet om Hjælp til Skotøjsindustrien op igen og foreslog, at Forbundet og Fabrikantforeningen i Fællesskab gik til Regeringen. Men Fabrikantforeningen erklærede, at den selv- følgelig sympatiserede med Formaalet, men ikke troede, at der opnaedes noget ved en saadan Henvendelse, hvorfor man mente, at Forbundet i første Omgang skulde optræde paa egen Haand, hvilket det ogsaa gjorde, men uden Resultat.

Derefter drøftede de to Organisationer Sagen i Fællesskab og lod i Forbindelse med »Dansk Arbejde« fremstille Reklameplakater for dansk Fodtøj til Ophængning paa Plakatsøjlerne, hvilke Plakater ogsaa ved Jul, Paaske og Pinse er blevet baaret rundt i Gaderne. Endvidere frem- stilledes der en meget virkningsfuld Plakat, som man ved Industriraa- dets Hjælp fik Lov til at lade ophænge paa praktisk talt alle større Fa- brikkers Spisestuer Landet over, gennem hvilke Plakater Arbejderne blev gjort opmærksom paa, at hvis alle købte dansk Fodtøj, vilde der være 2000 færre arbejdsløse.

Det sidste Forsøg, man har gjort for at slaa til Lyd for det danske Skotøj, er den Udstilling, som man i Forbindelse med Foreningens 40 Aars Jubilæum lader afholde i Industriforeningen, og hvor der vil komme en fyldig Repræsentation for hele den danske Skotøjs- og Læderindustri, som nok skal vise, at den danske Industri ikke paa nogen Maade staar tilbage for Udlandets. Udstillingsarbejdet ledes af et Udvalg med Formanden i Spidsen og med Sekretær OVESEN som Udstillingskommissær.

Det Arbejde, der er gjort i forskellige Retninger, har da ogsaa givet sig Udslag i noget bedre Beskæftigelse for den danske Skotøjsindustri. Produktionen holdt sig ganske vist i 1927 og 1928 paa praktisk talt samme Niveau som i 1925 og 1926, men i 1929 viste der sig en kendelig og glædelig Opgang, medens Indførslen, der var 1.200.000 kg. i 1927, gik ned til ca. 950.000 kg. i 1928 og i 1929 udgjorde ca. 1 Mill. kg. Det er stadig et altfor højt Tal for Indførslen, og det er et aabent Spørgsmaal, hvor længe denne midlertidige Fremgang kan holde sig.

Som et Led i Bestræbelserne for at forbedre Fagets Stilling maa man ogsaa se den Forandring, som Foreningens merkantile Afdeling undergik i 1928. Direktør OTTO JØRGENSEN var gaaet af som Formand og var afløst af Fabrikant NIELS MADSEN, der i 1926 ogsaa var traadt ind i Hovedforeningens Bestyrelse, da Hj. ANDERSEN var fratraadt. Den merkantile Afdeling havde oprindelig særlig sat sig til Opgave at holde Kontrol med Skotøjshandlere, der havde ondt ved at opfylde deres Forpligtelser og maatte søge Moratorium, en Opgave, som Skotøjsbranchens Kreditorforening i Henhold til sine Love ikke kunde tage sig af, hvorimod Sagen straks overgik til Kreditorforeningen, saa snart en saadan Kunde ikke kunde nøjes med Moratorium, men maatte søge Akkord. Det var i og for sig unaturligt, at Kreditorforeningen ikke kunde tage disse Sager op, og i god Forstaaelse med den merkantile Afdeling ændrede den derfor sine Love og inddrog derefter ogsaa dette Felt under sig. Den merkantile Afdeling tog da Spørgsmaalet op om Oprettelse af et Oplysningskontor, hvor Medlemmerne kunde henvende sig, naar de af en eller anden Grund ønskede at faa noget at vide om en Kundes pekuniære Stilling. Oplysningskontoret retter i saa Tilfælde en Forespørgsel til alle Medlemmerne om, hvor meget de i et bestemt Tidsrum har solgt til den paagældende Kunde, og hvor meget de har tilgode hos ham i løs Regning og i Veksler, og hvor mange af disse Veksler der er fornyet. Disse Oplysninger samles sammen og gives det paagældende Medlem under

ét, uden at denne faar at vide, fra hvem Oplysningerne stammer, eller hvor meget hver enkelt har tilgode.

Man havde paa Forhaand drøftet Spørgsmaalet med Skotøjshandlernes Landsorganisation, der fandt Tanken udmærket og særdeles egnet til at skabe sundere og bedre Forhold indenfor Faget, idet det heller ikke var i Skotøjshandlernes Interesse, at f. Eks. Folk, der ved usund Forretningsfø-

NIELS MADSEN

relse kom i Vanskeligheder, skulde have altfor let Adgang til Kredit.

Den merkantile Afdelings Omraade var imidlertid for lille til, at Oplysningerne kunde blive nogenlunde fuldstændige, idet der jo er mange andre end Fabrikanter, der staar i Forretningsforbindelse med Skotøjshandlerne, og den merkantile Afdeling omdannedes derfor i Januar 1930 til en helt ny Forening under Navnet »Skotøjsbranchens Oplysningskontor«, der foruden Fabrikanter ogsaa optager Grossister og Læderhandlere og andre, der leverer til Skotøjshandlerne. Den har nu faaet et saadant Omfang, at de Oplysninger, der herigennem kan frem-

skaffes om Kundernes finansielle Stilling, er af virkelig stor Værdi, og der er ingen Tvivl om, at den Virksomhed, der her udøves, er til Gavn for hele Faget.

Til Formand for denne ny Organisation valgtes Niels Madsen.

* * *

Valutastigningen i 1925 bevirkede selvfølgelig et almindeligt Prisfald, og i Henhold til den i 1925 afsluttede Overenskomst med Forbundet gav dette Pristal sig Udslag i nedadgaaende Reguleringer i Lønningerne i Forhold til Pristallets Nedgang. Dette var under Inflationsperioden gaaet op til 223 i Februar 1925, i August var det gaaet ned til 221, og da Regulering efter Overenskomsten kun skulde foretages, naar Faldet var mere end 6 Points, skete der ikke nogen Forandring i Lønningerne; men i Februar 1926 gik Pristallet ned til

194, hvilket medførte en Nedgang i Lønningerne af 12⁰/₀, og i August gik det yderligere ned til 184, hvilket gav yderligere 5⁰/₀ Nedgang, en Nedgang, som det næppe havde været let at faa gennemført ved en Overenskomstforhandling, hvis man ikke havde haft den automatiske Pristalsregulering. For Akkordarbejdernes Vedkommende blev Lønnedsættelsen nøjagtig den fastsatte, hverken mere eller mindre, men for Timelønsarbejdernes Vedkommende var Forholdet noget andet. Disse havde Adgang til at søge deres personlige Timeløn forhøjet, og selv i disse daarlige Tider var der ogsaa en Del Arbejdere, der fik personligt Tillæg. Men til Gengæld var der ogsaa andre, som Fabrikkerne ønskede at sætte ned i Løn, og da en Fabrik, der paa Grund af Arbejdsmangel havde afskediget nogle Arbejdere, efter nogen Tids Forløb ønskede at antage dem igen og da tilbød dem en lavere Timeløn, tog Forbundet dette Spørgsmaal op og bestred Fabrikkenes Ret til at antage dem til en lavere Løn end den, de havde ved Afgang. Denne Sag fik først sin Afgørelse ved Den faste Voldgiftsret, og denne Afgørelse gik Arbejderne imod.

Forbundets københavnske Afdeling havde imidlertid oprettet et Oplysningskontor noget i Smag med Fabrikantforeningens Kortkontor, hvorigennem den kunde holde Kontrol med de enkelte Arbejders personlige Lønninger, og Fabrikantforeningen fik snart det bestemte Indtryk, at dette Oplysningskontor benyttedes til at søge gennemført, at ny Arbejdere ikke maatte gaa i Arbejde til en lavere Timeløn, end Forgængerer i Pladsen havde faaet, og dette mente man fra Arbejdsgivernes Side var ulovligt, og man førte forskellige Forhandlinger med Forbundet herom. En Sag herom fra Niels Madsens Skotøjsfabrik gik senere til Den faste Voldgiftsret, men denne fandt det ikke bevist, at der forelaa noget Forbud fra Forbundets eller den københavnske Afdelings Side mod, at Arbejderne gik i Arbejde til lavere Løn end Forgængerer havde haft, og Kendelsen gik derfor Fabrikkerne imod.

Iøvrigt var der ikke i denne Periode større Uoverensstemmelser med Forbundet. Naturligvis behandledes der en Række Smaasager, og man forhandlede ogsaa med Forbundet om Forhold af anden Natur, hvor man havde fælles Interesser, nemlig Spørgsmaalet om Kriseværn for Skotøjsindustrien, hvor Forbundet støttede Fabrikkerne af al Evne, og ligeledes i Spørgsmaalet om Fornyelsen af Loven om Indskrænkning i Adgangen til at anvende Pap og Kunstlæder i Skotøj, som i 1926 fornyedes paa 3 Aar og i 1929 igen paa 3 Aar.

Forbundet opsagde Overenskomsten til Udløb 1. Februar 1927, sær

lig for at komme bort fra Pristalsreguleringen. Fabrikkerne var noget betænkelige herved, men man enedes dog sluttelig om at forny Overenskomsten paa 2 Aar uden Pristalsregulering, dog saaledes at Overenskomsten kunde opsiges efter et Aars Forløb, hvis Pristallet gik mere end 6 Points op eller ned, og man afskaffede den ganske ulogiske Ordning, man havde truffet i 1925, hvorefter man havde en Minimalløn, der ikke maatte bruges, og en Mindstebetaling, der var den faktiske Minimalløn, idet man nu gjorde Mindstebetalingen til Minimalløn. Paa Akkordprislisterne foretoges nogle smaa Ændringer baade i op- og nedadgaaende Retning, og man enedes igen om at nedsætte et Udvalg for at undersøge Mulighederne for en Prisliste for Færdiggørelsesafdelingen, hvilket heller ikke denne Gang resulterede i noget.

Overenskomsten kom kun til at vare 1 Aar, idet Pristallet i August 1927 var gaaet ned med 7 Points til 177, hvorfor Fabrikkerne ikke mente at kunne forsvare at fortsætte med de hidtidige Lønninger og derfor opsagde Overenskomsten. Man forlangte en Reduktion paa 8 % og Genindførelse af Pristalsreguleringen. Men Forbundets Repræsentanter vilde slet ikke gaa med til nogen Nedsættelse. Heller ikke ved Hovedorganisationernes Hjælp lykkedes det at opnaa Forstaaelse, og baade den københavnske Fabrikantforening og Provinsfabrikantforeningen vedtog da at anmode Arbejdsgiverforeningen om at udstede Varsel om Lockout, hvilket ogsaa skete. Forligsmanden greb da ind og fremsatte et Mæglingsforslag, hvorefter Lønningerne skulde nedsættes med 3 %, medens Pristalsreguleringen ikke blev genindført. Fabrikantforeningerne vedtog Forslaget, men Forbundet forkastede det. Paa Forligsmandens Foranledning traadte Parterne da sammen til direkte Forhandling, og det lykkedes at opnaa Enighed om en Overenskomst, hvorefter Lønningerne nedsattes med 2¹/₂ % undtagen for de laveste Timelønninger og for et Par af Prislisterne, som gav den mindste For tjeneste, men efter hvilke der iøvrigt kun arbejdede ganske faa Arbejdere. Man slap saaledes gennem denne Situation uden Arbejdsstandsning og fik en Overenskomst, som kom til at gælde i 2 Aar, idet ingen af Parterne opsagde Overenskomsten til Udløb i 1929, og denne 2 Aars Periode blev saaledes med Hensyn til Arbejderspørgsmaal en meget rolig Tid.

Bortset fra den før omtalte Sag om Arbejdernes Bestræbelser for at gennemføre, at en nyantagen Arbejder skulde have samme Timeløn som sin Forgænger, var der ingen Spørgsmaal af almindelig Interesse.

Af Smaaspørgsmaal om Priser for ny Artikler, Ændringer i Akkorder ved Indførelse af ny Maskiner o. l. var der nok, og mange af disse Spørgsmaal maatte behandles ved Voldgift. Men i Oktober 1929 henvendte Forbundet sig til Fabrikantforeningen med Anmodning om at faa et Møde angaaende Overenskomstsituationen, idet Forbundet erklærede, at det helst vilde være fri for at sige Overenskomsten op, men dog maatte have nogle Ændringer gennemført. Det viste sig, at de Ændringer, der ønskedes, slet ikke var saa smaa. Minimallønnen ønskedes saaledes forhøjet fra 76 Øre til 1 Kr. for mandlige Arbejdere og tilsvarende for de andre Grupper. Kravet om en Uges Ferie med fuld Løn kom atter frem, og der ønskedes betydelige Tillæg paa enkelte af Prislisterne, som alle ønskedes omregnet til Nettopriser, idet de i de senere Aar alle havde faaet større eller mindre Procentfradrag paa Grund af de jævnlige Pristalsreguleringer, og endelig ønskedes indført Adgang til for hver Fabriksafdeling at vælge Tillidsmænd, som skulde være beskyttet mod Afskedigelse.

Om Prisernes Omregning til Nettopriser herskede der ingen Uenighed. Det var ubekvemt for begge Parter med de mange Procentfradrag; en Prisliste havde f. Eks. et Fradrag paa 33,88%, en anden paa 14,99%. Men hermed hørte ogsaa Enigheden op. Man var dog fra begge Sider enig om, at man skulde prøve at naa igennem Forhandlingerne uden at sige Overenskomsten op, hvorfor Opsigelsesfristen udskødtes, først $\frac{1}{2}$ Maaned, derefter $\frac{1}{2}$ Maaned til og til sidst en hel Maaned, altsaa til 31. December, og det lykkedes gennem mange og lange Møder at naa til en Overenskomst, som inden Udgangen af Aaret 1929 blev godkendt af begge Organisationer. Minimallønningerne hævedes noget og blev for voksne mandlige Arbejdere 82 Øre, for Naadlersker og lign. 64 Øre og for andre voksne Kvinder 46 Øre. Prislisterne revideredes og omregnedes til Nettopriser; der blev givet en Del mindre Forhøjelser og ogsaa nogle Nedsættelser, men iøvrigt fornyedes Overenskomsten uforandret, idet Forbundet frafaldt sine øvrige Krav.

Den Prisliste, der voldte størst Besvær, var Tilskærerprislisten, idet man her fra Fabrikanternes Side forsøgte at faa indført en Modernisering og Simplificering, saaledes at Tilskærerakkorderne udregnedes efter det Antal Centimeter, der var at skære paa hver Model, med Tillæg for Spidser, Indskæringer, Huller, meget smalle Stykker o. l. Systemet var sikkert gennemførligt, men det lykkedes ikke at naa til Enighed herom.

Der var imidlertid i den ny Tilskærerprisliste, som var den, der

havde faaet de største Tillæg, fordi Tilskærernes Fortjenester efterhaanden var sakket lidt agterud for de øvrige Grupper, visse Ting, som Tilskærerne forstod anderledes end Fabrikanterne, og dette gav endnu engang Tilskærerne Anledning til at iværksætte en Aktion, idet de paa Grund af Utilfredshed med en ganske enkelt Ting paa en enkelt Fabrik opsagde alle deres Privatakkorder og forlangte at skære paa Timeløn, og samtidig satte de Produktionen ned til det halve, hvilket bevirkede, at Fabrikken var nær ved at gaa i Staa, idet den jo ikke kunde skaffe Arbejde frem til de øvrige Afdelinger. Foreningen maatte tage Affære, og efter meget langsommelige Forhandlinger lykkedes det i Marts 1930 at faa de Spørgsmaal ud af Verden.

Efter Vedtagelsen af den nugældende Overenskomst ligger Fortjenesten for mandlige Arbejdere paa c. 150 Øre pr. Time og for kvindelige Arbejdere paa c. 90 Øre. I Forhold til Prisniveauet ligger Lønnen altsaa ikke saa lidt højere end før Krigen, men det maa ogsaa erkendes, at Produktionen pr. Arbejder er større end den Gang, og at den store Arbejdsløshed, der har været i de senere Aar, svækker Virkningen af den større Timefortjeneste. Det er at haabe for baade Fabrikanter og Arbejdere, at den Nedgang i Arbejdsløsheden, der har vist sig i den senere Tid, maa kunne fortsætte sig, og at Industrien atter maa komme ind i en jævn og stadig Fremgangsperiode. Den Fremgang, Foreningen i 1929 har haft i Medlemsantal, fra 33 til 39 Medlemmer, og i udbetalt Arbejdsløn, er forhaabentlig et Varsel herom.

* * *

Foreningen af Københavns Skotøjsfabrikanter har nu eksisteret i 40 Aar. Det har ikke været lutter Solskinsdage, Foreningen har oplevet, tværtimod — de trange Tider har været de overvejende. Ikke desto mindre har Industrien fra en ringe Begyndelse kæmpet sig frem til at indtage en fremragende Plads blandt Landets Industrier, og hertil har Foreningen i høj Grad bidraget ved det dygtige og maalbevidste Arbejde, som her gennem de 40 Aar er udført for Fagets Vel.

FORENINGEN AF
KØBENHAVNS SKOTØJSFABRIKANTERS
BESTYRELSESMEDLEMMER 1890—1930

	Medlem af Bestyrelsen	Deraf som Formand	Deraf som Næstformand	
S. JOHNSEN	1890—1907	1890—1907		† 1907
W. SCHÄFER	1890—1909	1907—1909	1890—1908	† 1914
M. M. SØRENSEN . . .	1890—1904			
H. MARGOLINSKY . . .	1900—1907			
A. HERTZ	1904—1909 og 1912			
H. C. KRISTENSEN . .	1907—1911 og 1913—1916	1909—1911		
S. JOHNSEN JUN. . . .	1908—1909		1908—1909	
E. F. JACOB	1909—1912 og 1913—1921	1913—1921	1909—1912	
H. C. HANSEN	1909—1912			† 1924
CHR. SCHOU	1909—1916		1912—1916	† 1923
C. F. MÜLLER	1909—1916			
JØRGEN PETERSEN . .	1911—1913	1911—1913		† 1928
C. J. SØRENSEN . . .	1912—1913 og 1916—	1921—	1918—1921	
CHR. DANIELSEN . . .	1912—1913			
P. ANDERSEN	1913—1918 og 1920—		1916—1918	
M. NATHANSOHN . . .	1917—1918			
I. C. MADSEN	1917—		1921—	
TH. BRYDING	1918—1919			† 1919
ESKILD HØST	1918—			
I. D. NIELSEN	1919—1920			
Hj. ANDERSEN	1919—1928			
M. P. RASMUSSEN . .	1919—			
LUDV. ANDERSSON . .	1921—			
NIELS MADSEN	1928—			

FORTEGNELSE OVER MEDLEMMER
AF
FORENINGEN AF
KØBENHAVNS SKOTØJSFABRIKANTER

DEN 8. APRIL 1930

BESTYRELSE:

Fabrikant C. J. SØRENSEN, Formand.

Direktør P. ANDERSEN (A/S Københavns Fodtøjsfabrik). Fabrikant LUDVIG ANDERSSON. Fabrikant ESKILD HØST. Fabrikant J. C. MADSEN (Sørensen, Madsen & Co.). Fabrikant NIELS MADSEN. Fabrikant M. P. RASMUSSEN.

MEDLEMMER:

- »Absalon«, Skotøjsfabrikken, I/S., Frederikssundsvej 62.
ANDERSEN & V. A. NIELSENS Skotøjsfabrik, A. H., A/S., Frederikssundsvej 62.
ANDERSSON, LUDVIG, Nørrebrogade 45.
BJØRKLUND & Co., HUGO, Korsgade 66.
CORRELL, LORENZ, Lillegade 5, Valby.
DAM, BRDR., Vesterbrogade 80.
Dansk Læder- og Skotøjsindustri, A/S., Heimdalsgade 14—16.
Dansk Slippersfabrik, Stengade 6.
HAGEMANN'S Skotøjsfabrik, J. O., Gl. Kongevej 47 B.
HANSENS SØNNERS Skotøjsfabrik, AUG., Raadmandsgade 34.
HANSEN & Co., I. A., A/S., Gasværksvej 8.
»Hedebo«, Skotøjsfabrikken, Havdrup.
HERTZ' Garveri og Skotøjsfabrik, A/S., Jagtvej 211.
HØST, ESKILD, Jagtvej 121.
JACOB & VILH. ANDERSEN, E. F., A/S., Vodroffsvej 6 C.
»Jason«, Skotøjsfabrikken (KNUD GELLERSTEDT & Co.) Niels Finsensallé 33, Søborg.

JENSEN, A., Roarsvej 26.
JENSEN, EDV., Finsensvej 39.
JOHANSEN, C., Lykkesborg Allé 21, Søborg.
KRISTENSEN, KARL K., Skotøjsfabrik, Møllegade 8.
Københavns Fodtøjsfabrik, A/S., Bryggerivej 9, Valby.
LIEBMANN & CO., ALFRED, Bülowvej 30.
LINDBERG, J., Rosenvængets Allé 7.
MADSEN, NIELS, N. Fasanvej 88.
NIELSEN, CARL I., V. Fælledvej 6.
NIELSEN, I. D., Gothersgade 14.
NIELSEN, RASMUS, Marienborg Allé 40, Søborg.
NIELSEN, S. P., Godthaabsvej 231, Brønshøj.
Nordisk Skotøjsfabrik, A/S., Bryggerivej, Valby.
»Pax« (A. NIELSEN), Nørrebrogade 104.
»Pehrsko«, Skotøjsfabrikken, A/S., Ryesgade 48.
PETERSEN & CO., JØRGEN, A/S., Nørregade 7.
RASMUSSEN, M. P., N. Fasanvej 186.
»Svanholm«, v/ J. LITICHEVSKY, Skotøjsfabrikken, Tagensvej 17.
SØRENSEN, MADSEN & CO., Nørrebrogade 56.
SØRENSENS Skotøjsfabrik, PETER, Jagtvej 111.
SØRENSENS Skotøjsfabrik, S. (C. J. SØRENSEN), Rolighedsvej 8.
»Viktoria«, Skotøjsfabrikken, Frederikssundsvej 86.
WIHLÉNS Skotøjsfabrik, J. W., Ryesgade 43.

Medlemsantal: 39.

EKSTRAORDINÆRE MEDLEMMER:

ANDERSEN, HJALMAR, Fabrikant.
JOHNSEN, EMIL, Fabrikant.
JOHNSEN, SOPHUS, Fabrikant.
JØRGENSEN, ANDERS, Fabrikant.
JØRGENSEN, OTTO, Direktør.
KRISTENSEN, H. C., Fabrikant.
MÜLLER, C. F., Direktør.
SCHEEL, A., Direktør.
SØRENSEN, M. M., Grosserer.

INDHOLD

Forhistorien	7
De første 10 Aar 1890—1899	10
Udviklingen til moderne Industri 1900—1908	18
Gennemførelsen af moderne Arbejdsforhold og Indførelsen af Akkord 1909—1914	29
Krigsperioden 1914—1920	43
Krise og Inflationstider 1921—1925	67
Deflationskrisen og de seneste Aar 1926—1930	83
Bilag I. Foreningen af Københavns Skotøjsfabrikanter Bestyrelsesmedlemmer 1890—1930	97
Bilag II. Fortegnelse over Medlemmer af Foreningen af Kø benhavns Skotøjsfabrikanter den 8. April 1930	98